

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΕΤΟΣ Β'. ΤΕΥΧΟΣ 6

31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΩΝ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	ΕΔ. ΕΡΡΙΩ
ΑΥΤΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΙ	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΡΒΑΣΙΟΥ
Ο ΜΑΡΙΝΕΤΤΙ, Η ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΣΤ.Β. ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ
ΟΙ ΚΡΑΤΗΡΕΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ ΟΦΕΙΛΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΤΩΣΙΝ ΜΕΤΕΩΡΙΤΩΝ ;	L. HOULEVIGUE
Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Η ΑΠΑΓΓΕΛΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ	Γ. ΛΑΜΠΕΛΕΤ
Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΠΑΡΑ ΤΩΙ ΡΙΧΑΡΔΩΙ ΒΑΓΝΕΡ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ	EDM. JALOUX
Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΟΤ. ΙΤΑΛΙΑΣ (ΣΟΛΕΤΟ-ΚΟΡΙΛΙΑΝΟ-ΜΕΛΠΙΝΙΑΝΟ)	Σ. Κ. ΓΑΛΑΤΗ
	Δ. ΛΑΜΠΙΚΗ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

<i>Ἡ Κίνησις διὰ τὴν Εἰρήνην</i>	Α. Α. Γεωργιάδου
<i>Τὰ Γεγονότα καὶ τὰ Ζητήματα</i>	
<i>(Αἱ Διώξεις τῶν Ἑβραίων ἐν Γερμανίᾳ. — Αἱ Διώξεις διὰ τὸ Κίνημα Πλαστήρα. — Διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Δικαιοσύνην. — Τὸ ζήτημα τῶν Παλαιοσημερολογιτῶν).</i>	
<i>Ἐπισκόπησις Μουσικῆς Κινήσεως</i>	Ν. Βεργωτῆ
<i>Κριτικὴ τῶν Ἐκδόσεων</i>	Σ. Δούνα
<i>Βιβλιογραφία</i>	Α. Α. Γ.

ΑΘΗΝΑΙ

ΚΛΕΙΣΘΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΙΚΤΙΝΟΥ 1

(Ὅπισθεν Δημοσφίας)

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ, ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΚΛΕΙΣΘΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΙΚΤΙΝΟΥ 1 - ΑΘΗΝΑΙ

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 8

Ἑτησία συνδρομή (24 τεύχη) ἑσωτερικοῦ προπληρωτέα δραχμαὶ 180.

Ἑτησία συνδρομή ἑξωτερικοῦ προπληρωτέα : £ 0.15.0

(ἢ ἀναλόγως εἰς οἰονδήποτε ἄλλο νόμισμα)

Ἐπιστολαὶ καὶ ἐμβάσματα πρὸς τὸν κ. **ΑΝΔΡΕΑΝ Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΝ**—Ἰκτινίου 1

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΕΤΟΣ Β'.

ΤΕΥΧΟΣ 6

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

ΤΩΝ ΓΑΛΛΟ - ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ὑπὸ τοῦ κ. Ἐδουάρδου Ἑρριώ

Πρώην Πρωθυπουργοῦ τῆς Γαλλίας

Ὅλοι οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης, ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνόρθωσιν τοῦ κόσμου, διερωτῶνται πῶς θὰ ἡδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ μία γαλλο-γερμανικὴ προσέγγιςις, ὅρος οὐσιώδους διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἡσυχίαν.

Τὸ ζήτημα τίθεται κατὰ τρόπον εἰδικῶς ὁξὺν σήμερον, ὅποτε ἐν Γερμανίᾳ ἐντείνεται ἡ πρόοδος τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ τοῦ φασισμοῦ ὑπὸ περιστάσεις καὶ ἀναλογίας ποὺ δὲνμποροῦσαν παρὰ νὰ ἐκπλήξουν ὅλα τὰ συνετὰ πνεύματα. Τὸ γαλλο-γερμανικὸν πρόβλημα προφανῶς δὲν δύναται νὰ ἐμφανισθῇ μετὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὅταν καγκελλάριος εἶναι ὁ κ. Μπρύνιγκ ἢ ὅταν εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Βίσμαρκ κάθεται ὁ Χίτλερ. Ἀνησυχεῖ κανεὶς ὅχι μονάχα διὰ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ διὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας τὸ ὅποιον προσβάλλουν τὰ μέτρα τὰ ὅποια πλήττουν τὸν τύπον καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι. Βλέπομεν τὰ συντάγματα, τὸσον τῆς Πρωσίας ὅσον καὶ τοῦ Ράιχ, νὰ προσβάλλωνται μετὸς τὴν σφοδρότητα, ὥστε νὰ ἀμφιβέβη κανεὶς διὰ τὴν μακράν των ἀντοχήν. Διαλύουν τὰς Συνελεύσεις κατὰ τρόπον χρονιον. Βέβαια, ἐγείρονται ἀκόμη διαμαρτυρίαι ὅπως ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἡ Βαυαρία ἐξέπεμψεν ἐν ὀνόματι τῶν Νοτίων Κρατῶν. Τὸ πνεῦμα ὅμως τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δικτατορίας ἐπιτελεῖ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ πρόδους ἐπιφόβους. Καὶ οἱ Γάλλοι, ποὺ ἤγω-

νίσθησαν, ἀπ' αὐτῆς τῆς νομοθετικῆς περιόδου 1919-1924, διὰ νὰ ἐπιτρέψουν τὴν σύστασιν μιᾶς φιλελευθέρως Γερμανίας, διερωτῶνται τώρα, ὅχι μονάχα ἐν τῇ συμφύροντι τῆς ἰδίας τῶν χώρας, ἀλλὰ διὰ τὸ σύνολον τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, τί ὑφίσταται ἀκόμη ἀπὸ δημοκρατικοὺς θεσμοὺς εἰς μίαν Γερμανίαν, τῆς ὁποίας ἡλπίζομεν τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὰ δόγματα τῆς ἐλευθερίας.

Ἐνώπιον τοιούτων συμβάντων, ἓνας σὺμφων Γάλλος δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο νὰ κάμῃ, παρὰ μόνον νὰ κρατήσῃ στάσιν ἀναμονῆς.

Παριστάμεθα εἰς τὴν ἐκμηδένισιν τῆς σχεδὸν ἡρωϊκῆς προσπάθειας ἀνδρῶν ὡς ὁ κ. Μπράουν, διὰ νὰ δημοκρατικοποιησούν τὴν Πρωσίαν. Ἀνώτεραι συνειδήσεις ἀνθίστανται, ὅπως τοῦ κ. Adenauer, τοῦ ἐξαίσιου δημάρχου τῆς Κολωνίας· ἀλλὰ τί θὰ ἀπογίνῃ ἡ ἀντίστασις των μέσα εἰς τὸ χάος τῶν περιπεπλεγμένων διαδικασιῶν; Δὲν ἀκούομεν πλέον τὴν φωνὴν τῶν φίλων τῆς ἐλευθερίας ποὺ ἦταν καὶ φωνὴ τῶν φίλων τῆς εἰρήνης. Καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦδε, ἡ παλινόστησις τῶν Χοεντσόλλερν δὲν φαίνεται πλέον ὡς ἀπίθανος, ἀν κρίνωμεν ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν μετὰ τὸν ὅποιον ὑποδέχονται τὸν Κρόμπριντς ὅταν ἐμφανίζεται μετὰ τὴν στολὴν τοῦ οὐσάρου τοῦ θανάτου.

Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατον νὰ σκεφθῶμεν

δτι τὰ πρόσφατα γεγονότα μᾶς προσεγγίζουν πρὸς τὴν τόσο ποθητὴν συνεννόησιν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας, παρεκτός ἐάν δείξωμεν τοιαύτην ἀφέλειαν ἥτις διὰ τοὺς πολιτικούς εἶναι πραγματικὸν ἐγκλημα. Ἄς ἴδωμεν ἔξ ἄλλου, τί γίνεται εἰς τὴν Γενεύην. Ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις εἶχε κάμει, μ' ὅλας τὰς ἐναντιώσεις, μίαν εἰλικρινὴ προσπάθειαν διὰ νὰ χάριση εἰς τὴν Εὐρώπην ἓνα καθεστὼς, ἐπιτρέπον ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, τὴν ἰσότητά των δικαιωμάτων. Εἰς ἀντάλλαγμα μίᾳ ἀσφαλείᾳ, ἀναγκαιοτάτης, νομίζομεν, διὰ μίαν χώραν εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέβαλαν ξένα στρατεύματα δις ἐντός μίᾳς ἐξηκονταετίας, ἐπρωτεῖναμεν ἓν στρατιωτικὸν καθεστὼς, κοινὸν εἰς ὅλα τὰ Κράτη τῆς Εὐρώπης, μὲ ἓνα σύστημα προστασίας κοινὸν ἐναντίον τῆς πάντοτε δυνατῆς ἐπιθέσεως.

Διὰ τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους ποὺ εἶχαν ἤδη προτείνει τὸ πρωτόκολλον τοῦ 1924, ἥτο μία προσπάθεια βαθέως εἰλικρινῆς.

Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, τὸ γαλλικὸν σχέδιον ἔτυχε τῆς πλέον εὐνοϊκῆς υποδοχῆς ἐκ μέρους τῆς σοβιετικῆς ἀντιπροσωπείας. Τούναντίον, ἤδη ἀπὸ τῆς 7ης Φεβρουαρίου τὸ πρακτορεῖον Βόλφ, δημοσιεύει μίαν πληροφορίαν ἐκ Γερμανίας ποὺ φαίνεται τοῦλάχιστον ἐπίσημος καὶ ποὺ προβλέπει ἤδη τὴν ἀποτυχίαν τῆς Διασκέψεως τοῦ ἀποπλισμοῦ. Τὸ σημεῖωμα αὐτὸ περιέχει διὰ τὸ μέλλον, ὑπὸ μόλις μετρημφισμένην μορφήν, προφανεῖς ἀπειλὰς. Ἡ Γερμανία φαίνεται ν' ἀναγγέλλῃ δτι θὰ κανονίσῃ τὴν μέλλουσαν ἐθνικὴν τῆς ἄμυναν ἐπὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς, ὅπως αὕτη θὰ τὰς ἀντιλαμβάνεται. Φαίνεται τοιοῦτοτρόπως νὰ ἀπωθῇ τὴν χεῖρα ποὺ ἀκόμη μίαν φορὰν τῆς ἐτείναμεν, συντάσσοντες τὸ γαλλικὸν αὐτὸ σχέδιον ποὺ θὰ τῆς ἐπέτρεπε ν' ἀποκτήσῃ στρατὸν τοῦ ἰδίου τύπου μὲ τοὺς ἄλλων ἐθνῶν.

Ὁ φίλος μου, ὁ κ. Πῶλ-Μπονκούρ, θὰ ἔχῃ νὰ διεξαγάγῃ μίαν πολὺ σκληρὰν πάλην. Ἐὰν δὲν κατορθώσῃ νὰ τὴν κερδίσῃ, διερωτᾶται κανεὶς τί θὰ ἡδύνατο ν' ἀπογίνῃ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μιλιταρισμοῦ εἰς μίαν Γερμανίαν ἢ ὁποία, ἐπὶ μῆνας μακροὺς, πολλαπλασιάζει τὰς πολεμικὰς ἐπιδείξεις μέχρι προκλητικότητος.

**

Γνωρίζω δτι κατηγοροῦν συχνάκις τὴν Γαλλίαν καὶ δτι τῆς ἐπιρρίπτουν εὐχαρίστως μέρος τῆς εὐθύνης διὰ τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα.

Ἀπέδειξα δτι δὲν ἐδίστασα ποτὲ νὰ πῶ εἰς τὴν χώραν μου τὴν ἀλήθειαν ὅπως τὴν ἀντελαμβάνομην, ἀκόμα καὶ ὅταν εὕρισκομαι εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, ἀκόμα καὶ ὅταν πρόκειται νὰ πληρώσω μὲ μίαν πτώσιν ὑπουργικὴν τὴν πίστιν πρὸς τὰς πεποιθήσεις μου.

Κατὰ τὸ 1924, εἰς τὸ Λονδίνον μὲ τὸν φίλον μου Μακδόναλδ, μὲ τὸν κ. Κέλλογγ, μὲ πολλοὺς ἄλλους, ὑπέγραψα μὲ τὴν Γερμανίαν τὴν πρώτην εἰρήνην ἐξ ἐλευθέρως συγκαταθέσεως. Ἐγὼ εἶμαι ὁ πρωθυπουργὸς ποῦ, ὑπὸ τὰς ὕδρεις τῶν ἐθνικιστῶν, ἐξεκένωσα τὸ Ρούρ, τὸ ὁποῖον εἶχε καταλάβει ὁ Πουαγκαρέ. Ἀλλά, δι' αὐτό, θὰ μπορούσα νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς μου πρὸς τὰς ἐξελίξεις τὰς περιεχομένας μέσα εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Στρέζεμαν καὶ ἐπὶ τῆς διαδεδομένης ταύτης, τὴν ὁποίαν ἐξέφρασεν ὁ ἴδιος, δτι ἠθέλησε νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς Γάλλους; Ἐκεῖνοι ποὺ πιστεύουν, μαζύ μου, εἰς τὸ ταυτόσημον τῆς πολιτικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, δύνανται νὰ φαντασθοῦν τὴν πλάνην ἐνὸς ἀνθρώπου καλῆς πίστεως ποὺ ἠθέλησε τὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο μεγάλων λαῶν καὶ ὁ ὁποῖος εὕρισκεται ἐνώπιον παρομοίων ὁμολογιῶν, ὅπως αὗται τοῦ Στρέζεμαν!

Πῶς νὰ μὴν ἀνησυχῶσιν σήμερον ὅταν βλέπω αὐτὴν τὴν ἰδίαν Πρωσικὴν κυβέρνησιν νὰ διαμαρτύρεται ἐνώπιον τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ δικαστηρίου ἐναντίον τῆς παραβιάσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς; Πῶς νὰ μὴ ταραχθῶ ὅταν ἀκούω τὴν Κυβέρνησιν νὰ ὑποστηρίζῃ δτι ἡ μεταβίβασις εἰς τὸ Ράιχ τῶν πρωσικῶν προνομίων, ἐὰν γίνῃ ἀποδεκτή, θὰ σημάνῃ τὸ τέλος τῆς Πρωσίας ὡς χώρας αὐτονόμου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν, τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ συντάγματος τοῦ Ράιχ;

Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν στιγμὴν ὅπου τὸ Ράιχ ἐννοεῖ νὰ ἀπορροφήσῃ τὴν πολὺ δημοκρατικὴν Πρωσίαν. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν

πράξιν ταύτην τί θὰ ἀπομείνῃ ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν Δημοκρατίαν;

Δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον ἀπὸ τοῦδε νὰ προμαντεύσωμεν τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα θὰ ἐπακολουθήσουν καὶ τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἐκπλήξουν παρὰ μόνον τὰ ἐπιπόλαια πνεύματα. Κατ' ἐρέ, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ εἰρήνη θὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἰδίαν τύχην.

**

Παραμένω ἐκ πεποιθήσεως θιασώτης τῆς γαλλογερμανικῆς ταύτης προσεγγίσεως, τὴν ὁποῖαν τόσο ἠλπίσα καὶ διὰ τὴν ὁποῖαν εἰργάσθην τόσο εἰλικρινῶς. Πιστεύω δτι μία συνεννόησις μεταξὺ τῆς χώρας τοῦ Γκαίτε καὶ τῆς χώρας τοῦ Βολταίρου, θὰ ἀπετέλει τιμὴν καὶ εὐεργέτημα διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Πιστεύω δτι οἱ δύο αὗτοι λαοὶ ἔχουν ἄλληλοσυμπληρούμενα προσόντα τὰ ὁποῖα θὰ καθίστων τὴν συνένωσιν των ἀπείρως ὠφέλιμον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πολιτισμοῦ. Γάλλος ἐγὼ, θαυμάζω τὴν γερμανικὴν ἐπιστήμην, τὴν γερμανικὴν φιλοσοφίαν, τὴν γερμανικὴν τέχνην. Ὁ Βάγνερ μὲ γοητεύει, ὁ Schumann μὲ μαγεύει διὰ τῆς λεπτότητός του καὶ διὰ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ πνεύματός του. Χαιρετῶ μετὰ σεβασμοῦ τὸ μέγα ὄνομα καὶ τὸ μέγα ἔργον τοῦ Καντίου, ὅστις μᾶς ἐδίδαξε τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον. Καὶ τιμῶ τὸν πατριωτισμὸν τοῦ Fichte, ἔστω καὶ ἂν ἐστρέφετο ἐναντίον τῆς ἰδικῆς μου χώρας.

Βλέπω ὅμως μετ' ἀγωνίας τὴν Γερμανίαν νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἡμᾶς, καθ' ὃ μέτρον ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας. Ἡ μεγαλύτερα ἐγγύησις τῆς εἰρήνης, ἥτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος ἐν Γερμανίᾳ, ἡ ἐλευθερία τῆς συζητήσεως. Πῶς νὰ εἰμεθα ἡσυχοὶ ὅταν βλέπωμεν νὰ ἀπαγορεύεται ἡ ἐκδοσις τῆς ἐφημερίδος «Vorwoerts» ἐπ' ἀπειλῇ διώξεως ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, ἐφημερίδος ἥτις ἐκηρύχθη κατ' ἐπανάληψιν ὑπὲρ τῆς συμφιλίσεως Γαλλίας καὶ Γερμανίας; Καὶ τί θὰ ἐλεγον δι' ἡμᾶς τοὺς Γάλλους, ἐὰν μᾶς ἐβλεπαν νὰ ὀργανώνωμεν, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, τεραστίως συγκεντρώσεις ἀνθρώπων πανετοίμων νὰ λάβουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ κάμουν χρῆσιν αὐτῶν;

**

Θὰ τὸ εἶπω λοιπὸν εἰλικρινῶς: τὸ αἶσθημα τὸ ὁποῖον κυριαρχεῖ σήμερον εἰς τὸ πνεῦμα μου, ὡς εἰλικρινοῦς εἰρηνοφίλου, εἶναι ἡ ἀνησυχία. Παρατηρῶ, ἀπὸ τὰς συζητήσεις τῆς Πολωνικῆς Διαιτης, δτι ἡ ἀνησυχία αὕτη καταλαμβάνει ὅλγον κατ' ὅλγον καὶ ἄλλα ἔθνη.

Τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον, εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης, εἰς τὸ σημερινὸν καθεστὼς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, τίποτε δὲν ἐμποδίζει ἐνδεχομένας συμμαχίας. Καὶ ἡ ὑπόθεσις τῶν ὀπλων τοῦ Hirtenberg δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ καθησυχαστικόν.

Δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀποθαρρυντικὸν νὰ βλέπωμεν τὴν Αὐστρίαν—τοῦλάχιστον κατὰ τὰ φαινόμενα—νὰ εἰσαγάγῃ λαθραίως ὅπλα διὰ νὰ τὰ ἀποστέλλῃ εἰς Οὐγγαρίαν, τὴν ἐπομένην τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἡ Κυβέρνησις μου ἡττήθη ἐνώπιον τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων ἀγωνιζομένη διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ διὰ τὴν χώραν ταύτην, τῆς ὁποίας ἐπιθυμοῦμεν τὴν ἀνόρθωσιν, τὸ ὄφελος ἐνὸς μεγάλου διεθνoῦς δανείου;

Ὅχι, ἡ ἰδεολογία δὲν προοδεύει. Τὴν στιγμὴν ταύτην, ἡ εἰρήνη ἀπομακρύνεται ἀφ' ἡμῶν. Καὶ δὲν φανταζόμεθα δτι θὰ μπορούσε κανεὶς, ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, νὰ κατηγορήσῃ τὴν Γαλλίαν. Καὶ ἀρκοῦμαι νὰ ἀναφέρω δύο παραδείγματα μεταξὺ ὧν. Εἴχομεν τὸ δικαίωμα νὰ κατέχωμεν τὸν Ρήνον μέχρι τοῦ 1935, καὶ χωρὶς καμμίαν ἀμφιβολίαν, ἐὰν διετηρούσαμεν τὸ δικαίωμα τοῦτο, δὲν θὰ εἴχαμεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν καμμίαν ἀνησυχίαν. Ἐν τούτοις ἡμεῖς ἐκάμαμεν διὰ τὴν Γερμανίαν δτι αὕτη ἡρνήθη νὰ κάμῃ δι' ἡμᾶς τὸ 1871. Ἀπεσύραμεν κατ' ἐλευθέραν βούλησιν τοὺς στρατιώτας μας. Εἰς τὴν Λωζάνην, ἡλαττώσαμεν τὰς ἐπανορθώσεις μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ μὴ ζητῶμεν πλέον παρὰ μόνον δύο χρεωλύσια ἐπὶ 37. Ποῖος λοιπὸν θὰ δυνήθη νὰ ἀρνήθῃ τὴν γενναϊοδωρίαν τῶν μέτρων τούτων—ἐκτός ἐὰν εἶναι προκαταλειμμένος ἐναντίον μας—καὶ τὴν θέλῃ τῆς εἰρήνης τὴν ὁποῖαν περικλείουν;

Καὶ ὅμως, ἡ εἰρήνη δὲν προώδευσε καθόλου. Ἰδοὺ ἔπου καὶ ἄλλα προβλήματα ἀνεφάνησαν: πρόβλημα τοῦ πολωνικοῦ διαδρόμου καὶ τοῦ Ἀντσίγγ, πρόβλημα

της ἐκ νέου στρατιωτικῆς ὁργανώσεως τοῦ Ρήνου, πρόβλημα τῶν ἀποικίων, πρόβλημα τοῦ ἐπανεξοπλισμοῦ, καὶ δὲν ξεύρω τί ἄλλο ἀκόμη. Τὰ ἐμπόδια συσσωρεύονται.

Ἐν τούτοις δὲν ἀποθαρρύνεσθαι. Θὰ ἡθέλαμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι πρόκειται ἀπλῶς περὶ διαβατικῆς κρίσεως. Δὲν θὰ παύσωμεν νὰ τείνωμεν τὴν χεῖρα πρὸς τὰ εἰρηνοφιλά στοιχεία τῆς Γερμανίας. Εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν τὸν λαὸν τοῦτον ἐπανευρίσκοντα τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν εὐημερίαν. Ἀποποιούμεθα διὰ τὴν Γαλλίαν κάθε πρόθεσιν ἡγεμονίας· θέλωμεν μόνον νὰ εἴμεθα ἀσφαλεῖς καὶ βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ ὑποστώμεν νέαν εἰσβολήν.

Αἱ χῶραι αὗτινες δὲν ἐδοκίμασαν τὴν θεομηνίαν ταύτην, δὲν δύνανται νὰ γνωρίζουν τὸ τί βασανιστήρια ὑπέστημεν. Ἐξακολουθοῦμεν νὰ νομίζωμεν ὅτι ἡ Γαλλία ὀφείλει νὰ ἐπιμείνῃ χρησιμοποιοῦσα ὅλην τὴν ὑπομονήν, ὅλην τὴν τήν λογικὴν, διὰ νὰ λύσῃ τὸ τρομερὸν πρόβλημα. Ὁφείλομεν νὰ εἴμεθα οἱ φρονιμώτεροι

καὶ θὰ εἴμεθα. Καμμία ἀπὸ τὰς ὕβρεις αὐτὰς ποὺ μοῦ ἐπιδαφιλεύουν ἀφειδῶς οἱ πέραν τοῦ Ρήνου, δὲν θὰ μὲ ἐμποδίσῃ, καθ' ὅσον ἀφορᾷ ἐμὲ, νὰ ἐξακολουθήσω τὸν φιλειρηνικὸν μου ἀγῶνα. Ἐλπίζομεν ἀκόμη ὅτι ὁ γερμανικὸς φιλελευθερισμὸς εὐρίσκεται ἐν ὑπνώσει καὶ ὅτι θὰ ἀφυπνισθῇ. Ἡ ἐκδήλωσις τοῦ δημοκρατικοῦ Σιδηροῦ Μετώπου ἐν Βερολίῳ ἀποδεικνύει ὅτι ὑπάρχουν λανθάνοντα ἀποθέματα ἐνεργείας. Ἀλλὰ, ἐὰν διέλῃ τὰς παρούσας μου ἀνησυχίας, θὰ παρέλειπα τὸ καθήκον μου ἀπέναντι αὐτοῦ ποὺ νομίζω ὅτι εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Καὶ—εἴτε πρόκειται περὶ τῶν χρεῶν μας πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας εἴτε περὶ τῶν σχέσεών μας μετὰ τὴν Γερμανίαν—δὲν θὰ ἡδυνάμην ποτὲ νὰ παραλείψω τὸ καθήκον μου τοῦτο... Τὸ ἔργον τῆς προσεγγίσεως μετὰ τὴν Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν εὐρίσκεται ἐν στασιμότητι. Εἶναι τὸ ἐλάχιστον ποὺ μπορεῖ νὰ πῇ ἓνας ψυχραίματος παρατηρητής.

ΑΥΤΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΙ

ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Γεοργασίου

Πολλάκις ἐθαύμασα, διατὶ πολλοὶ τῆς τάξεως τῶν διανοουμένων παρ' ἡμῖν, καὶ ἐν γένει οἱ ἡγούμενοι τῆς κοινωνίας ἀριστοκράται καὶ πολιτευόμενοι καὶ δικαστικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ καὶ ἄλλοι, ἀμελέστερον πῶς ἔχουσι πρὸς τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν ἄνωθεν Ἀγίαν Θρησκείαν καὶ Πίστιν, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ καὶ Πατρὸς τῶν ὅλων, τοῦ Θεοῦ τῆς Ἀγάπης, τῆς Σοφίας καὶ Τάξεως, τῆς Παντοδυναμίας καὶ Τελειότητος; Ἀκριδῶς τοιαύτην τινὰ σκέψιν διεσκέπτετο ὑπολογίζω ὅτε, ὁ πρῶτος Διευθυντὴς καὶ Ἰδρυτὴς τοῦ ἀρίστου ἐν Ἑλλήσιν περιοδικοῦ «Πολιτισμός» κ. Κλεισθένης Γ.

Φιλάρετος, διεσάλπιζε διατόρως: Στροφὴν πρὸς τοὺς αἰωνίους θεσμούς μας: στροφὴν οἶονε! πρὸς τὰ ὀπίσω, σεβασμὸν ἀπόλυτον πρὸς τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰς παραδόσεις, προσοχὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Παιδείαν καὶ τὴν Δικαιοσύνην, καὶ πλεονέστερον ὡς ἐξῆς:

«Τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως παρερμηνεύοντες πολλοί, θεωροῦσιν ὡς ἀτέλειαν τοῦ Πολιτισμοῦ μας. Καὶ οἱ πόλεμοι τῶν λαῶν καὶ ἡ πάλῃ τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀτόμων τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας μίαν καὶ μόνον ἔχουσι πηγὴν καὶ αἰτίαν: Τὴν ἀπομάκρυνσιν μας ἀπὸ τῶν αἰωνίων ἀληθειῶν ποὺ

ἤκουσε ποτὲ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ τὸ τραγικώτερον εἶναι ὅτι αὐτὴν τὴν μεγάλην ἀλήθειαν, ἣν πάντες ἀπὸ τοῦ λίκνου ἠκούσαμεν, γνωρίζομεν καὶ παραδεχόμεθα, ὑπάρχουσι πολλοὶ μετὰ τῶν ἡμῶν, οἵτινες διαμφισβητοῦσι καὶ ὑπάρχουσι ἐτι περισσότεροι, οἵτινες ἀντὶ τοῦ πλέον ἀσημάντου καὶ προσκαίρου ἀγαθοῦ ἀθετοῦσιν». («Πολιτισμός» Τόμ. Ι, σελ. 3, Ἀθήναι 1932).

«Ἡ ἐπιδιωκομένη ἀπὸ τινων δεκαετιῶν ἰσοπεδωτικὴ προσπάθεια εἶναι ἀντικοινωνική. Οἱ λαοὶ ἔχουσι πάντοτε ἀνάγκην ἡγετῶν καὶ ἡγέτιδος τάξεως, ἀλλ' ἡ γέτιδος τάξεως οὐχὶ καταγωγῆς ἢ πλοῦτος, ἡγέτιδος τάξεως ἡθους καὶ διανοήσεως, διότι εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας ἡ δύναμις τοῦ παραδείγματος εἶναι τεραστία. Αὕτῃ καὶ μόνῃ εἶναι ἱκανὴ νὰ μεταμορφώσῃ κοινωνίαν δαιμόνων εἰς κοινωνίαν ἀγγέλων. Ὡς στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Παιδείαν καὶ τὴν Δικαιοσύνην, τοὺς τρεῖς αὐτοὺς βασικοὺς θεσμοὺς οὓς ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ καθιερώσῃ διὰ τὴν ἀνύψωσίν της ἀπὸ τοῦ κτήνους, διὰ τὴν ἀνθρωπίνως δυνατὴν ἐξαύλωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ συμφοραὶ μας ὡς διὰ μαγείας θὰ ἐξαφανισθῶσι, θὰ αἰσθανθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας πλούσιον καὶ εὐτυχῇ καὶ ὄντως θὰ εἴμεθα τότε εὐτυχεῖς, διότι ἀπλούστατα θὰ γίνωμεν καλοὶ». («Πολιτισμός» Τόμ. Ι, σελ. 226).

Καὶ βεβαίως τὰ γεγονότα περὶ ἡμᾶς μονοφώνη φωνὴν ἀριέντα καὶ σπεύδοντα καταβοῶσιν:

Ἀνατέλλει ἡ ἐβδομαδιαία Κυριακή, ἡμέρα κατ' ἐξοχὴν λατρείας καὶ εὐχαριστίας τοῦ Θεοῦ, οἱ περισσότεροι τῶν Χριστιανῶν ἀγρὸν ἀγοράζουσι καὶ γυναῖκας κατὰ τὸ Εὐαγγελικὸν ἐπιγαμηρεύουσιν, ὡσεὶ ἐξέλιπον αἱ ἐξ ὧν ἡμέρῃ τῆς ἐβδομαδιαίας ἐργασίας καὶ τῆς κατ' ἰδίαν ζωῆς.

Ἡ νεότης πλέον κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν ἐπιστρατεύεται παναθρόα ἐπὶ τὰς ἐξοχὰς καὶ τὰ στάδια καὶ τοὺς στίβους τῶν δημοτικῶν καὶ ἰδιωτικῶν Γυμναστηρίων, νομίζουσα ὅτι οὕτως ἐξεύρε πλέον τὴν θρησκευτικὴν αὐτῆς ἰδεολογίαν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν καὶ πρεσβύτεροι, οἱ τεταγμένοι οὗτοι ὅπως

δίδωσιν αὐτοὶ πρῶτοι τὸ καλὸν παράδειγμα πρὸς πᾶσαν ἀκτίνα καὶ διεύθυνσιν, σπανίζοντες παρατηροῦνται ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ μειζονότης ἡ ἐξοχεύει καὶ κυνηγεῖ ἀπὸ πρωίας Κυριακῆς, ἡμέρας τοῦ Κυρίου, ἡ οἰκουρεῖ καὶ ἐπαναπαύεται ἐπὶ τῶν μαλακῶν ἀνακλιντρῶν, ἡ διημερεύει καὶ διανυκτερεύει ἐν μέσῳ κύκλου οἰκείων καὶ οἰκειοφανῶν προσώπων, ὅτε μὲν χαριεντιζομένη καὶ θωπεύουσα, ὅτε δὲ ἀλλοτριοπαραγμονοῦσα καὶ ἐπικρίνουσα, ποίους, τοὺς γείτονας, τοὺς φίλους, τοὺς ἐγγυς καὶ τοὺς μακράν.

Ἡ δὲ κατωτέρα λεγομένη τάξις, ἡ τάξις τῶν ἐργατικῶν καὶ χειρωνακτικῶν, τῶν φορτωτῶν καὶ ἐκφορτωτῶν καὶ ἀχθοφόρων ἐν γένει, παραμένει κατὰ πλειοψηφίαν ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ τοῖς καφενεῖοις καὶ τοῖς οἰνοπωλείοις, λεσχηνεύουσα καὶ φλυαροῦσα καὶ προσμένουσα τὸν ἄρτον ἐκ τῆς ἀερολογίας καὶ τῆς ἀνατρεπτικοπραγμοσύνης καὶ καταφρονοῦσα οἱμοὶ! τοῦ Θεοῦ τῆς Ἐκκλησίας, διότι δὲν παρέχει ἀμεσον καὶ δίκαιον τὸν ἄρτον τῆς πολυτελείας καὶ εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν, οὔτε ἐπιχορηγεῖται ὁμοίως τὰ αὐτοκίνητα τῶν ἀριστοκρατῶν, οὔτε τὰς ἐπαύσεις τῶν πλουσίων.

Καὶ διακυλίσεται οὕτως ὁ Κόσμος, κατ' ἀπαράτητον πάντως τρόπον ἀντινομίας καὶ μυστικῆς ἐχθρικῆς δυνάμεως, ἐν τῇ πλειονότητι αὐτοῦ εἰς τὸν βόρβωρον τῆς ὕλης καὶ τῆς ὑλοφροσύνης, ἀνευ ὑψηλοτέρου τινὸς ἐπιπέδου αὐτεπιγνώσεως καὶ ἐνσυνειδήτου συνειδήσεως, ἀκολουθῶν κατὰ κανόνα τὸ κακὸν παράδειγμα τῶν πλησιεστέρων καὶ ἀνωτέρων τάξεων καὶ τοῦ ἐν γένει τεραστίως ἐπιδρῶντος ὀλεθρίου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος.

Καὶ τί θαυμαστόν; Ἀφοῦ καὶ τὰ πρόβατα ὡς ποιμνιον ἀκολουθοῦσι τῷ ὀδηγῶντι χρυσομάλλῳ καὶ κωδωνοφόρῳ μεγάλῳ κριῷ.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ πρόβατα εἶνε ζῶντα καὶ ἄλογα καὶ ὑπηρεσιακά, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἡμεῖς ἀσυγκρίτως ὅλως καὶ ἀπαραμίλλως ὑπέρτεροι, λόγον Θεοῦ φέροντες ἐν ἑαυτοῖς καὶ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, χαρίσματα τοῦτέστι καὶ προσόντα μοναδικῶς ὑπέρτερα καὶ κρείττω, ἕνα ἀκριβῶς καὶ αὐτοπροβλήτως κρατιστεύωμεν ἐν παντί καὶ πάντοτε, ζῶντες οὐχὶ ἀπλῶς ἀνθρωποπρε-

πῶς ἐν τῇ κόσμῳ ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ θεοπρεπῶς.

Μία ἀπλή διασκόπησις ἐπὶ τῶν ἐκφάνσεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τοῦτο σαφέστατα τεκμαίρεται.

Ἐνθ' ἡ βουλευτική δύναμις τῆς ψυχῆς ὡς ἐκτελεστική ἐντολοδόχος ἐκπληροῖ πιστῶς τὰ κελεύσματα τοῦ λόγου καὶ τοῦ νοητικοῦ ἐξ ἐνός, τὰς ἐπιτάγας τῆς συναισθητικῆς δυνάμεως ἐξ ἑτέρου, ἡμεῖς τὰς μὲν ἀπαιτήσεις τοῦ λόγου καὶ δυναμικότητας εἰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας ἐκαλλιεργήσαμεν καὶ προωθήσαμεν τεραστίως, εἰς τὰς ἐνοράσεις ὅμως τοῦ συναισθήματος, εἰς τὰ κεφάλαια δηλαδή τῆς ἡθικότητος καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς, ὑπελείφθημεν σοβαρότατα καὶ διαρρέομεν τὸ καθ' ἡμέραν ἀτάραχοι, ἀσυγκίνητοι, ἀπάθεις, ἀμέριμνοι, ἐντελῶς ἀπίστοι, μικρόψυχοι καὶ αὐτόχειρες.

Καὶ παρουσιαζόμεθα ὅλοι ὅλως μετ' ἐξαίρεσεων οὐχὶ ἐνθαρρυντικῶν μὲ τὸ κατάπληκτον φαινόμενον τῆς μονοτρόχου καὶ ἀνισοπλεύρου δολιχοδρομήσεως τοῦ συντετμημένου ἡμῖν ἀνωθεν βιωτικοῦ χρονικοῦ ὁρίου ὡς οὐκ ὀφείλε.

Παρὰ ταῦτα ὁ εἰδικὸς ἀνατόμος καὶ σωματολόγος εὐρίσκει τὰ πλείστα τῶν ὁργανικῶν μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος διπλᾶ κατὰ προνοιακὴν σοφίαν πεποιημένα καὶ ὀψει καὶ ἀκοῆς κλπ., τὸ δὲ περικαλλὲς ὑπερβαύμαστον Σῶμα ἐν.

Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δεινὸς καὶ ἀριστος ψυχολόγος καὶ φιλόσοφος τὴν ἐπὶ δύο κεντρικῶν καὶ οὐσιωδествάτων δυνάμεων περιϊπταμένην ψυχὴν ἐπισημαίνει μίαν καὶ ἐνιαίαν καὶ ὑπάτην καὶ θεῖαν, βουληφόρον τε ὁμοῦ ἐν τῇ κόσμῳ καὶ πραγματοποιὸν τῶν ἐκ τοῦ καθαροῦ καὶ ἐπιστήμονος λόγου καὶ τοῦ συναισθήματος ἐλευθέρων ἐνδοψυχικῶν ἐκφάνσεων καὶ ἀκοφάσεων.

Τοῦτου ἕνεκα ὅσον ἐπῆνεσα ἀπὸ μέρους καὶ ἐτίμησα τὸν ἐπιστήμονα ἱατρὸν ἐκεῖνον τὸν ἀναγράφαντα ἐν τῇ «Πολιτισμῷ» σελ. 7-15, Τόμ. II, τὰς περὶ ἀσυνειδήτων ταμειευμάτων τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Freud καὶ ἄλλους ἐπιστήμονας παρατηρητάς, τόσον ἀπέκρινα καὶ ἀπεῖπον, παρατολήσαντα γὰρ προσεικάσει τὴν Χριστιανικὴν ἐντολήν τῆς θείας καὶ ἀκατονομάστου Ἀγάπης, ὡς

κάποιαν περεμφέριαν πρὸς τὸν ἐνστικτώδη ἔρωτα καὶ τὴν σεξουαλιστικὴν ἦτοι γενετησιακὴν δυναμικότητα τοῦ φύλου.

Ἀπλούστατα, διότι ὁ μὲν ἡμέτερος ἐπιστήμων ἱατρός, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοι φυσιολόγοι καθηγῆται καὶ κορυφαῖοι ἐπιστήμονες ἐμπειρικῶς μόνον καὶ ὑπὸ τὸ κράτος ὀλιστικοῦ περιβάλλοντος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναδιφῶσι ἔτι καὶ τὰς ψυχικὰς δυνάμεις καὶ τὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα, ἐὰν δὲ καὶ ἐξ ὀλίγου οἴκοθεν ἐγεύοντο εὐαγγελικῆς παιδείας καὶ φωτὸς καὶ ἀρετῆς, θ' ἀνεγνώριζον πάραυτα τὴν οὐσιώδη διαφορὰν τοῦ σωματικοῦ ἢ σαρκικοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν ἀδιανστήτου ὑπεροχῆς θεοειδῆ ἐντολήν τῆς ἀγάπης τοῦ εὐαγγελικοῦ πνεύματος καὶ ἀληθείας.

Ὁ ἔρωτος γεννᾷ καὶ κατὰ, εἶναι πρωτοκὸς καὶ διακωνιστικὸς, ἀλλὰ καὶ ἰδιοτελής. Ἡ εὐαγγελικὴ ἀγάπη εἶναι αὐτόχρονη ἀφαιρετικὴ, ἀκτινοδόχος, ἀνιδιοτελής, τοῦτ' αὐτὸ αὐτοθυσία καὶ αὐταπάρνησις, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πασχόντων, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ πλησίον.

Τὶ λοιπὸν κοινὸν μεταξὺ ὕλης καὶ πνεύματος, εἰμὴ ὅτι ὁ αὐτὸς Εἷς καὶ Ἐνιαῖος Δημιουργὸς καθὼς παντοδυναμὸς δύναμις τῶν διακωνιστικῶν ἔρωτα, οὕτω καὶ παναγᾶτως ὁ αὐτὸς ἐπιτάσσει τὴν θυσίαν καὶ τῶν τιμαλφεστάτων αὐτῶν, ὅταν ἡ ἀνωτέρα χρεῖα ἀναποδράστως καλῇ, διὰ τῆς ἀγάπης.

Ἄλλοτε ἄρα ἔρωτος σαρκικὸς καὶ ἕτερον ἀγάπη χριστιανικὴ.

Ὡσαύτως ὁμολογῶ καὶ δὲν ἀποκρύπτω ὁπόσῃν διαισθάνομαι βαθεῖαν ἀχθηδὸν τῆς ψυχῆς, παρατηρῶν καὶ ἀκούων καὶ πληροφορούμενος ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν παρ' ἡμῖν ἀριστέρων τοῦ πνεύματος καὶ ἐν γράμμασι καὶ ἐν ἐπιστήμασι προσφιλοτιμοῦνται καταλεγόμενοι ἐν ταῖς λεγομέναις Ἀνατολαῖς ἢ Στοαῖς τῶν ἐλευθέρων Τεκτόνων, οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι τῆς Βορείου Ἑλλάδος καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Σέρραις, καὶ Δράμῃ καὶ Ἀλεξανδρουπόλει, οἵτινες ὡς διὰ παλινοστίας τινὸς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀγνώστου Θεοῦ καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἡμῖν ἀνωθεν ἀπεῖρψαν Πατρικὴν ἀγαθότητα

καὶ εὐσπλαχνίᾳ Ἀγιωτάτης Πίστεως τῶν αἰοιδίμων Πατέρων, ἐν ἧ καὶ πάντες ἐκ παίδων αὐτῶν ἐβαπτίσθημεν καὶ Χριστὸν τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα διὰ τῆς Πίστεως ἐνεδύθημεν.

Πῶς τώρα ἱκανοποιοῦνται αἱ προηγμέναι συνειδήσεις τοιούτοφρόνων ἀδελφῶν μὲ τὰ φῶτα τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος καὶ μὲ τὴν σοφίαν τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, καὶ τὴν ἐν γένει ἐλληνοπρεπῆ ἀπόχρωσιν τοῦ Ἑλληνος Τεκτονισμοῦ, τοῦτο ἐμοὶ ὅλως ἄπορον καὶ ἐκπληκτικόν.

Ἀλλὰ μὴ καὶ ὁ ἐν Βυζαντίνοις Αὐτοκράτορες καὶ Βασιλεῦσιν Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης (361-363) καὶ οἱ περὶ αὐτὸν φιλόσοφοι Μάξιμος, Λιβάνιος καὶ κορυφαῖοι ἄλλοι τοῦ Εἰδωλοκρατικοῦ Ἑθνικισμοῦ καὶ τῆς ἀρχαιοπαραδότου προγονικῆς εὐκλείας, δὲν ὠνειρεύθησαν καὶ δὲν ἀπεπειράθησαν τοιούτοτροπον κίνημα, καὶ τοιαύτην αὐτόρρυθμον συμπεριφορὰν ἐναντίον τῶν γεγονότων, ἐνταντίον τῆς κεκτημένης ταχύτητος καὶ ὁρμῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπὸ εὐρύτερας πνοᾶς καὶ μορφᾶς ἀπολύτως καθολικᾶς;

Ἰνα τί ἐπαναλαμβάνονται τὰ παλαιότερα ὑπὸ τὴν πνοὴν καὶ τὸ ἐνδυμᾶ τῆς νεωτέρας τεκτονόφρονος Δύσεως ἐπὶ τὸ Ἰουδαϊκώτερον, αἰκοθεν προκαταδικασμένα εἰς τὴν αὐτὴν ἄδοξον πλάνην καὶ ματαιότητα;

Διὰ ταῦτα ἐπιδοῶ ὡς μία μονὰς καὶ πολλοστή ἐκ τῶν σπλάχνων τοῦ Ἑθνους καὶ ἐκ καθήκοντος ἀδελφικοῦ, πατρικοῦ, ἐπισκοπικοῦ, θλαῖς δυνάμει καὶ πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις κραυγάζω:

Αὐτοσυντηρητισμὸς ἐπιβάλλεται σώματος καὶ ψυχῆς ἐν ὑγιείᾳ καὶ εὐεξίᾳ ἄκρως ἐπιμεμελημένη καὶ λογικῇ.

Αὐτοσυντηρητισμὸς ἐνδείκνυται Παιδείας καὶ Γλώσσης καὶ Ἀγωγῆς κατὰ τὰ πάτρια πρότυπα τῆς ἐνδόξου Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ὁλοκλήρου τοῦ μακραίωνος παρελθόντος.

Αὐτοσυντηρητισμὸς προέχει Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας καὶ Οἰκογενείας, συμφῶνως μὲ τὰς εὐγενεστάτας ἐλληνοπρεπεῖς παραδόσεις καὶ μὲ τὴν ἀκατάβλητον ζωτικότητα τῆς Φυλῆς δι' ὅλων τῶν αἰώνων καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δουλείας.

Ὅταν ὁ ἀνώτατος ἄρχων καὶ πολιτικὸς Κυβερνήτης κατέρχεται πρῶτος εἰς τὸν Ἱερὸν Βωμὸν τῆς προσευχῆς καὶ τῆς πρὸς τὸν Ὑψίστον Θεὸν ὀφειλομένης λατρείας καὶ εὐχαριστίας, ὅταν ὁ κατὰ πόλεις Νομάρχης καὶ Δικαστικὸς καὶ Στρατιωτικὸς συμπροσεύχηται ἐκάστοτε παραπλεύρως τῇ Ἐπισκόπῃ τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας, τότε καὶ πᾶσα ἄλλη διοίκησις καὶ ἐξουσία καὶ πλοῦτος θὰ ἀντιληφθῶσιν ἐκ τοῦ συναρπάζοντος καλοῦ παραδείγματος, ὅτι πλὴν τῶν πολλαπλῶν αὐτῶν κοινωνικῶν ὀφειλῶν καὶ ὑποχρεώσεων, ἔχουσιν ὁμοίως καὶ μίαν ἑτέραν τιμιωτάτην ὑποτέλειαν καὶ ἱερὰν ὀφειλὴν, ἐμπράκτως καὶ ἐκ τῶν ἔργων κυρουμένην, ἐνώπιον τοῦ Αἰωνίου καὶ Ὑψίστου Πατρός, τοῦ Θεοῦ τῆς ἀφαντάστου Ἀγάπης καὶ τῆς ἀνεξαντλήτου Ἀγαθότητος, τοῦ Θεοῦ τῶν οἰκτιρῶν καὶ πάσης παρακλήσεως.

Τὶ κακίζομεν σήμερον τὰ περὶ ἡμᾶς σοδοῦντα ἀριστερίζοντα συστήματα μόνον ἀρνητικῶς καὶ ἀπράκτως καὶ δὲν διαισθανόμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ θετικῶς καὶ ἐνεργῶς, ὅτι καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν καὶ παράταξιν ἐξεκλίναμεν, οἱ μὲν ὀλιγώτεροι οἱ δὲ περισσότεροι, ἀπὸ τῶν ἀνεγνωρισμένων ἡθικῶν κεφαλαίων τῆς Ἀγίας καὶ Ἀρωμήτου τῶν αἰοιδίμων Πατέρων ἡμῶν Πίστεως καὶ Ὁρθοδοξίας.

Ἐξ οἰκείων ἡμῶν καὶ ἐνδοθεν προβάλλομεν ἀσυναίσθητως καὶ ἀμελετήτως τὰ βέλη τὰ ἐχευεὺς καὶ δηλητηριώδη κατὰ τῶν τιμαλφεστάτων ἑθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἡμῶν ἰδεωδῶν, καὶ Γλώσσης καὶ Παιδείας καὶ Οἰκογενείας καὶ Κοινωνίας καὶ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, τὰ ὅποια ἀλώθηται καὶ οὕτω προηγμένα ἐκληροδότησαν ὑπερηφάνως ἡμῖν γενεαὶ ὁμαῖμονες ὁλόκληροι καὶ μυριάδες πολλὰι σκεπτόμεναι ἐπίσης κεφαλαί.

Οὔτε ὁ ἀνώτερος πολιτικὸς ὁ γνωματεύσας ὅτι ἡ Θρησκεία εἶναι ἔτι ἀπαραίτητος καὶ ἀναγκαῖα διὰ τοὺς ἀπλοϊκωτέρους καὶ τὰ χωρία. Οὔτε ὁ ἐκπαιδευτικὸς ὁ φρονῶν ὅτι τὰ θρησκευτικὰ εἶναι ζήτημα κατὰ βούλησιν τῆς προηγμένης ἡλικίας καὶ οὐχὶ ἀπαιτήσεις σοβαρὰ τῆς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἀσκουμένης ἐπὶ ἀθῶν παίδων Ἀγωγῆς. Οὔτε ὁ Τεκτονικὸς ὁ χαρακτηρίσας ἀταλαιπώρως τὴν Ἐκκλησίαν ὡς πα-

ράγοντα τυφλόν. Ούτε τὸ φιλοσοφεῖν ἄνευ ὀρηκείας καὶ φωτὸς καὶ ὀρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ ζωῆς καὶ πράξεως. Οὔτε ἡ ἀνωτερότης τῆς προηγμένης προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δυνατῆς κατ' ἀνθρώπον ἐπιστημονικῆς ἀξίας καὶ ἱκανότητος.

Οὐδὲν τούτων καὶ ὅλα ὁμοῦ οὐδέποτε στέκονται καὶ ὑπάρχουσι μονομερῶς ὡς ἀδιαφιλονεικῆτοι καὶ αἰώνιοι ἠθικοὶ παράγοντες καὶ στυλοβάται, ἄνευ τῆς ἐπινοίας καὶ δυνάμεως καὶ χάριτος τοῦ ἀνωθεν Δόγματος, ἄνευ τῆς ἀποκαλυφθείσης ἀληθείας τοῦ ἱστοριοδιδάκτου Χριστιανισμοῦ, τοῦ ἀνυψούντος τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὰ ἄτομα εἰς ἀφθαστα ὁμολογουμένως ἐπίπεδα Ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης πραγματικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἀδελφότητος καὶ ἀκμῆς τεραστίας δι' ὅλων τῶν αἰώνων καὶ ὅλων τῶν ἔθνων.

Νεωτερισμοί, νεωτερισμοί... Ἄλλ' «οὐκ ἔστι πᾶν πρόσφατον ὑπὸ τὸν ἥλιον» ἀπεφάνθη πρὸς τρισχίλιον ἔτων ὁ Σοφὸς τῶν Ἀγίων Γραφῶν.

Δὲν ὑπολείπεται ἄρα εἰμὴ προσαρμογὴ ὡς δυνατόν πρὸς τὰς νεωτέρας μόνον μεθόδους μετ' αὐστηρᾶς καὶ ζηλοτύπου τρόπου τινὰ προσηλώσεως πρὸς τὰ ἀπ' αἰώνων ὡς ἄριστα καὶ ἀρίστως διακεκμημένα ἱερὰ καὶ ὅσια πάτρια καὶ πατρῷα θέσμια.

Ἐδῶ ἔγκειται τὸ μυστήριον τῆς ἀκαταβλήτου Ἑλληνικῆς ζωτικότητος καὶ ὑπερόχου μεγαλείου, ὅτι οἰκειωθείς ποτὲ ὡς ἔθνος καὶ ὡς Κράτος ὁ Ἑλλήν τὴν Χριστιανικὴν Ὁρθόδοξίαν ἀπ' ἀρχῆς καὶ φιλοσοφικῶς ὅλως κατὰ βάθος προσαρμόσας, ἐστάθη δι' ὅλων τῶν αἰώνων ὁ κυριώτερος προμαχὼν αὐτοῦ καὶ ἱεραπόστολος διὰ τοῦ ὄγκου τῶν μυριάδων Ἀγίων Μαρτύρων καὶ τῶν Ἱερῶν ἐπισήμων Ἀποστόλων πρὸς ἅπαντα τὰ περίοικα Ἑθνη τῆς ἀχανοῦς καὶ μακραίωνος Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας, γενόμενος ἐν ταυτῇ καὶ πρωτοπόρος καὶ Διδάσκαλος τῆς

Ἀναγεννήσεως διὰ τῶν Σοφῶν καὶ Λογίων αὐτοῦ μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ μεταξὺ τῶν πολλῶν Ἑθνῶν τῆς Δύσεως, Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς.

Δόξα λοιπὸν καὶ τιμὴ εἰς τὸ διαιώνιον Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ τὸν θεοδίδακτον ἐν αὐτῷ καὶ ἀκραιφνῇ αἰέζωον καὶ ζωηγόνον Χριστιανικὸν Κοινωνικὸν Πολιτισμὸν.

Οὐχὶ βεβαίως κατὰ τὴν μονομερῆ καὶ αὐτάρεσκον ἀντίληψιν καὶ ἐπιθυμίαν τοῦ κατ' ἐξοχὴν Ἀρχαιοφίλου καὶ Δελφικοῦ Αὐτομυσταγωγοῦ κ. Α. Σικελιανοῦ, οὗ ἡδὴ ἐμνήσθη ἀποθαυμάσας ἐν μέρει καὶ ὁ ἐν Μητροπολίταις πνευματωδέστερος ἀγαπῆτος ἀδελφὸς καὶ φίλος Ἅγιος Σάμου κύριος Εἰρηναῖος (βλ. «Ἐκκλησίαν» Ἀθῆναι 1933 σελ. 50-52), ἀλλὰ κατὰ τὸν μόνον καὶ ἀπαράμιλλον ὁραματισμὸν καὶ τύπον, ὃν πανσόφως διέγραψαν καὶ κατωχύρωσαν οἱ θειότατοι Ἅγιοι Πατέρες καὶ περινούστατοι Ἱεράρχαι καὶ Διδάσκαλοι τῆς Οἰκουμένης, Ἀθανάσιος ὁ Μέγας (373), Βασίλειος ὁ Μέγας (379), Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (389), Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (407), Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (444), Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς (662), καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ὑπατος Μουσηγέτης καὶ Ὑμνογράφος (754).

Οὗτος ὁ πλέον γνήσιος ὁραματισμὸς, οὗτος ὁ πλέον δόκιμος αὐτοσυντηρητισμὸς, αὕτη ἡ ἀνεγνωρισμένη καὶ βασιλικὴ λεωφόρος τῶν ἱερωτάτων θεσμίων καὶ παραδόσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἐάν δέ τις παρὰ ταῦτα αὐτογνωμόνως δυστροπῇ καὶ δὲν συνομολογῇ, ὥς ἀκούση μετὰ προσοχῆς σοβαρᾶς τοῦ εἰπόντος ἀρχαιοτάτου καὶ σοφωτάτου Ἑλλήνος ποιητοῦ ἐν θαυμασίᾳ ὄντως ἐμπνεύσει:

«Ὅταν γὰρ ὁργὴ δαιμόνων βλάβῃ τινά, τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐξαφαιρεῖται φρένων, τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν, εἰς δὲ τὴν χεῖρω τρέπει Γνώμην ἣν εἶδη μηδὲν ὦν ἁμαρτάνει.

Ο ΜΑΡΙΝΕΤΤΙ, Η ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ὑπὸ τοῦ κ. Στυλ. Β. Πρωτονοταρίου, Δικηγόρου

Καθηγητοῦ ἐν τῇ Παντείῳ Σχολῇ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

Εἶναι μεγάλη ἡ χαρὰ μου διότι μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ὁμιλήσω ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Πολιτισμοῦ» περὶ τῶν θεωριῶν τοῦ κ. Μαρινέττι, τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἰταλῶν Φουτουριστῶν, τοῦ προσφάτως φιλοξενηθέντος εἰς τὴν πόλιν μας καὶ τῆς ἀπέναντι αὐτῶν θέσεως τοῦ προβλήματος τῆς μαρτυρικῆς Δωδεκανήσου καὶ τοῦ κινδυνεύοντος παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

Ἀπευθύνομαι δὲ ἰδιαίτατα πρὸς τὴν Δωδεκανησιακὴν νεολαίαν ἢ ὁποία ἀσφαλῶς περιλαμβάνεται εἰς «τὴν Νεολαίαν τῆς Ἑλλάδος», πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπηυθύνετο τὸ γνωστὸν μανιφέστον τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Φουτουριστῶν. Καὶ ἡ Δωδεκανησιακὴ Νεολαία, σὰρξ ἐκ τῆς ἀλγούσης σαρκὸς τῶν μαρτυρικῶν Δωδεκανήσων μας ἥτο ἐνδεδειγμένη, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο τμήμα τῆς φιλοτίμου Ἑλληνικῆς Νεολαίας, νὰ θέσῃ μερικὰ ἐρωτήματα εἰς τὸν κ. Μαρινέττι, ὅχι πλέον ἐν ὀνόματι τῆς ἀπρηχαιωμένης, κατὰ τοὺς Φουτουριστάς, ἱερᾶς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, ἀλλὰ ἐν ὀνόματι αὐτῆς ταύτης τῆς φουτουριστικῆς ἀρχῆς τῆς ἐντεταμένης ἐθνικῆς δράσεως. Θὰ θέσω ἀμέσως τὰ ἐρωτήματα αὐτά, ἂν καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι οὐδέποτε θὰ δοθῇ ἀπάντησις. Ἐάν, παρ' ἐλπίδα, δοθῇ, ἐπιφυλάσσομαι νὰ τὴν σταθμίσω, πάλιν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν φουτουριστικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἤκουσα ὁ ἴδιος, μετὰ τὰ αὐτιά μου, τὴν 4 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 7—8 1/2 μ.μ. ἀναπτυσσομένης γαλλιστὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Μαρινέττι εἰς τὸν «Πικρασσόν», καὶ αἱ ὁποιαὶ ἄλλως τε παρεδόθησαν εἰς τὰς μελλούσας γενεάς, τὰς τὸσον προσφιλεῖς εἰς αὐτόν, δι' ὅγκου διδλίων καὶ μελετῶν.

Ἰδοὺ τὰ ἐρωτήματα:

1. Εἶναι σύμφωνος, ναι ἢ ὄχι, πρὸς τὴν φουτουριστικὴν ἀρχὴν τῆς «ἐντεταμένης ἐθνικῆς δράσεως» ὁ ἀγὼν τῶν Δωδεκανησίων νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐθνικὴν ἐλευθερίαν των;

2. Ἐάν ναι, πότε καὶ πῶς ὁ Φουτουρισμὸς ἐξεδήλωσε τὴν συμπάθειάν του πρὸς τὸν δακρύδρεκτον ἀγὼνα τῶν Δωδεκανησίων, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τοῦτο, εἶναι οἱ εἰλικρινέστεροι Φουτουρισταί; Καὶ διατὶ ὁ κ. Μαρινέττι, ὁμιλῶν ἐν μέσαις Ἀθήναις δὲν εὔρε μίαν λέξιν στοργῆς δι' αὐτόν, ἐάν κωλύεται, διὰ πολιτικούς λόγους, νὰ ὁμιλήσῃ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὲρ ἐνὸς τοιούτου ἰδεώδους, καθαρῶς φουτουριστικοῦ; Καὶ ποῦ εἶναι λοιπὸν τὸ «θάρρος, ἡ ταχύτης καὶ ἡ δύναμις», τὰς ὁποίας ὁ Φουτουρισμὸς κηρύσσει διὰ κάθε ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν;

3. Ἐάν, τοῦναντίον, ὁ Φουτουρισμὸς ἀποδοκιμάζῃ, παρὰ τὴν ἀνω ἀρχὴν του, τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα τῶν ἡρωϊκῶν Δωδεκανησίων, διατὶ τότε διαπράττει μίαν ἀθέμιτον ἀποσιώπησιν, δηλ. μίαν ἀπάτην, ἀποσιώπων ὅτι ἡ ἀρχὴ περὶ «ἐντεταμένης ἐθνικῆς δράσεως» ἀφορᾷ μόνον τὴν Ἰταλίαν καὶ οὐχὶ ὅλους τοὺς λαούς, προσπαθὼν δολίως διὰ μίαν, πράγματι δελεαστικὴν ἀρχὴν, νὰ τοὺς παρασύρῃ εἰς τὴν σημαίαν του;

4. Εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς φουτουριστικὰς ἀρχὰς ἡ συστηματικὴ μέθοδος τῆς Ἰταλικῆς Διοικήσεως τῆς Δωδεκανήσου νὰ ἀλλοιώσῃ διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου, δι' ὀλικῶν παροχῶν καὶ διὰ τῆς τρομοκρατίας, τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτήρα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ; Πῶς συμβιβάζεται ἡ ἀχαρακτήριστος αὕτη τακτικὴ πρὸς τὸ ὥραϊον πράγματι κήρυγμα τοῦ Φουτουρισμοῦ ὅτι «ἡ ζωὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀγὼν ἐπιβολῆς καὶ ἀρπαγῆς, ἀλλὰ

έργον τέχνης, πηγή ευφροσύνης και ειρήνης, σειρά αναριθμήτων εορτών τέχνης, λυρικής εμπνεύσεως, μουσικής, κομψότητας, ευρυθμίας και χάριτος». Και διατί μέχρι σήμερα δεν διεμαρτυρήθη ο Φουτουρισμός διά την αξιοθρήνητον ταύτην μέθοδον, έκτος εάν θεωρή ξργον Τέχνης την φρικιαστικήν τραγωδίαν, εις την οποίαν μετεβλήθη ή ζωή των Δωδεκανησιών, τραγωδίαν, την οποίαν, αντί μουσικής, συνοδεύουν οι σπαρακτικοί γόοι των τυραννουμένων νησιωτών;

5. Ειδικώτερον, δέν έλαθεν άρά γε γνώσιν ο Φουτουρισμός του τραγικού, του μνημειώδους εκείνου ανακοινωθέντος της Δωδεκανησιακής Νεολαίας υπό ήμερομηνίαν 13 Σεπτεμβρίου 1923 και κατά το όποιον «τρία χωρία της Ρόδου, ή Σάλαχος, ή Δυμυλιά και τα Πλατανιά έπολιορκήθησαν και οι κάτοικοι των υπεβλήθησαν εις ανήκουστα μαρτύρια διά να αναγκασθούν να καταδώσουν τον φονέα ένδς Ιταλού δασοφύλακος. Έκόπη το νερό και παρ' όλιγον θα άπέθνησκον έλοι οι κάτοικοι. Αί ύπόνοιαι περιωρίσθησαν εις τέσσαρας χωρικούς, οι όποιοι συνελήφθησαν και έδασανίσθησαν κατά τρόπον αυτόχρημα έροεξεταστικών. Με σιδηρούς κλοιούς εις την κεφαλήν, με αλυσίδας μέχρις αίματος ξυλοκόπημα επί ήμέρας έδασανίζοντο διά να μαρτυρήσουν ποίος έξ αυτών διέπραξε τον φόνον. Είς μάλιστα, ο Δημήτριος Κουφαλάκης, έθανατώθη άφου προηγουμένως έξωρύχθησαν οι όφθαλμοί του και άφγρέθησαν οι όνυχες των χειρών και των ποδών του. Ο λαός της Ρόδου και ολοκλήρου της Δωδεκανήσου διατελει έν αναβρασμώ διά τας πρωτοφανείς αυτάς ωμότητας».

Αυτά έλεγεν επί λέξει το ανακοινωθέν. Άλλ' ούτε ο Φουτουρισμός, ούτε άλλο Ιταλικόν Σωματεϊόν, έπιστημονικόν, φιλανθρωπικόν, ιδεολογικόν, διεμαρτυρήθη, έξ όλων γνωρίζω, διά τας θηριωδίας αυτάς, αι όποιαι στιγματίζουν, ουχι μόνον την τιμήν του άδελφου Ιταλικού λαού, άλλ' ολοκλήρου της συγχρόνου ανθρωπότητας!

6. Άγνοεί άραγε ο κ. Μαρινέττι ότι από τινος τα όργανα της Ιταλικής διοι-

κήσεως περιφέρουν εις τα μαρτυρικά Δωδεκάνησα λευκόν χάρτην προς συλλογήν υπογραφών των άτυχών νησιωτών, πιθανώς διά να τους παρουσιάσουν αύριον ως υπογράψαντας δημοψήφισμα προς την Κοινωνίαν των Έθνών υπέρ της Ιταλικής κατοχής και κατά της έθνικής των συνειδήσεως; Άγνοεί άραγε ο κ. Μαρινέττι ότι οι άρνούμενοι να δώσουν εις τους Ιταλούς καραμπινιέρους την υπογραφήν των έν λευκώ υποβάλλονται εις βασανιστήρια ή τουλάχιστον αναγκάζονται να πάρουν ένα ποτήρι ρετσινόλαδο; Τι φροναί περί όλων αυτών ο Φουτουρισμός;

7. Άγνοεί άραγε ο κ. Μαρινέττι ότι ή Ιταλική Διοίκησις των Δωδεκανήσων, επιδιώκουσα την έξόντωσιν των Έλλήνων Ιερέων, ίσως διότι τους θεωρεί σηματοφόρους της θρησκευτικής και έθνικής συνειδήσεως των τυραννουμένων νησιωτών, επέβαλεν εις αυτούς τέλος επιτηδεύματος και ότι εις Ιερεύς της Καλύμνου, λειτουργήσας εις έν παρεκκλήσιον, άπηλάθη εκ Καλύμνου και καταδικάσθη εις πρόστιμον 214 λιρεττών, δηλ. 2000 περίπου δραχμών;

Μήπως ο Φουτουρισμός άνέχεται την δίωξιν του Όρθοδόξου Χριστιανισμού διότι ίσως συνδέεται με τους θεοσοφιστάς, των οποίων ο κ. Μαρινέττι υπερηφάνως κατά την διάλεξιν του της 4 Φεβρουαρίου έ.έ. άνέφερε τον έπαινον προς τους Φουτουριστάς, τους όποιους, έπεν, έχαρακτήρισεν ως «μυστικοπαθείς της δράσεως»;

Ίδου τα έρωτήματα, εις τα όποια όχι μόνον ή Δωδεκανησιακή Νεολαία, φιλοτίμως συμμεριζομένη τον πόνον των τυραννουμένων άδελφών της, άλλά και έλη ή άλλη Νεολαία της Ελλάδος και έλος ο άλλος έλληνικός λαός και έλοι έν γένει οι πολιτισμένοι λαοί, δικαιούνται να ζητήσουν άπάντησιν παρ' του τόσον τιμηθέντος έν Αθήναις Αρχηγού του Φουτουρισμού.

Και τώρα, έν τη αγωνιώδει άναμονή της άπαντήσεως ταύτης, άς προδώμεν εις την άνάλυσιν των γενικών άρχών του Φουτουρισμού. Ένδιαφέρουν αυται κυρίως μέν τους Δωδεκανησίους, ως τελούντας υπό Ιταλικήν Διοίκησιν, άλλά και έλους τους Έλληνας και έλους τους διανοουμένους όλων των χωρών όσοι παρακολουθούν με δικαίαν συγκίνησιν την εξέλιξιν της παγ-

κοσμίου κρίσεως και τον άπειλούντα τον πολιτισμόν κίνδυνον.

Άλλά τί έστι πολιτισμός και ποία ή θέσις της Φουτουριστικής Σχολής άπέναντι αυτού και του μεγάλου κινδύνου, ο όποιος τον άπειλεί;

Είς το τελευταίον έργον μου «ο Πολιτισμός έν κινδύνω» το όποιον άνέφερε και το Γαλλικόν τηλεγραφικόν Πρακτορείον Χαβάς εις το δελτίον του, υποστηρίζω ότι πολιτισμός σημαίνει κυρίως δύο πράγματα:

α) Ευγένειαν ήθων διά της χαλιναγωγέσεως των ένστίκτων του ανθρώπου και μάλιστα των ένστίκτων του έγω (συντήρησις του ατόμου), του γενετησίου (συντήρησις του είδους) και της έπιθετικότητας (δηλ. της δυνάμεως του ανθρώπου να επιτίθεται κατά του έξω κόσμου προς έκανοποίησιν των υλικών και ψυχικών του άναγκών).

β) Πολιτισμός σημαίνει αποθησαύρισιν γνώσεων, τεχνικών, έπιστημονικών και καλλιτεχνικών.

Επίσης τονίζω ότι ή παγκόσμιος κρίσις και ο άπειλών τον πολιτισμόν δι' άπεράντου κοινωνικής έπαναστάσεως ή δι' ένδς νέου παγκοσμίου πολέμου κίνδυνος όφείλεται εις το άναμφισβήτητον γεγονός ότι από δύο περίπου αιώνων ή ανθρωπότης παρημέλησε σχεδόν τελείως το πρώτον και σπουδαιότερον σκέλος του πολιτισμού δηλ. τα ήθη, έξ ου ή παρατηρημένη αποχαλίνωσις των ένστίκτων δημιουργούσα την ήθικην άποσύνθεσιν, τους άχαλινώτους ατομικούς και έθνικούς εγωισμούς, τον άπειρον πλουτισμόν και την άπειρον πείναν μεταξύ ατόμων και λαών, την βάρβαρον άδιαφορίαν των ευτυχών προς την τραγωδίαν της δυστυχίας, την τάσιν προς διάλυσιν της οικογενείας, έξ της σταθεράς αύξησης των άνευ σοδαρου λόγου διαζυγίων και ραγδαία έλάττωσις των γεννήσεων όλων των λαών της λευκής φυλής, δημιουργούσα κίνδυνον έξαφανίσεως αυτής, άποδεικνυόμενον με τας παρατιθεμένας στατιστικές. Επίσης σημειούται άποχαλίνωσις του ένστίκτου της έπιθετικότητας, προκαλούσα αύξησην της έγκληματικότητας, έπιβεβαιουμένην με στατιστικές των κυριωτέρων χωρών από του 1826-1930, δηλ. 104 έτών!

Ποία είναι τα φάρμακα τα όποια προτείνει ο Φουτουρισμός προς αντιμετώπισιν της παγκοσμίου κρίσεως και προς άποσβέσιν του τρομερού αίματηρού κατακλυσμού, όστις άπειλεί όλόκληρον την ανθρωπότητα; Η τουλάχιστον ποία είναι ή συμβολή του Φουτουρισμού εις την λύσιν των μεγάλων αινιγμάτων του σύμπαντος, όπως ή γένεσις των κόσμων, ή ουσία της ζωής και ή άθανασία της ψυχής, τα όποια άπησχόλησαν έλους τους λαούς, όλων των εποχών, όλων των ήπείρων και εις τα όποια ο Χαϊκελ άφιέρωσε το πολύκροτον έργον του «Τα αινίγματα του σύμπαντος»; Η επί τέλους ποία είναι ή θεωρία του Φουτουρισμού επί του σκοπού της ζωής, ένδς σκοπού ένδιαφέροντος έλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως ήλικίας, γένους, φυλής και θρησκείας;

Είς τα έρωτήματα ταυτα θα άπαντήσω άμέσως με την πλέον δυνατήν αντικειμενικότητα.

Ο κ. Μαρινέττι καθώρισεν ως έξης το πρόγραμμα του Φουτουρισμού:

Τέχνη—ζωή έκρηκτική. Ιταλικότης παροξυστική.

Αντιμουσειόν, αντιπαιδεία, αντιακαδημεία. Αντιλογική.

Αντιχαριτωμένος, αντιαισθηματικός. Κατά των νεκρών πόλεων. Μοδερνολατρεία. Θρησκεία του νεωτερισμού, της πρωτοτυπίας, της ταχύτητας. Ανισοτισμός.

Ενόρασις και άσυνείδησις δημιουργική.

Γεωμετρική λάμψις. Αισθητική της μηχανής.

Ηρωϊσμός και παλλιατισμός εις την ζωήν και την τέχνην.

Καφωδεϊόν, φυσικοπαραφροσύνη και φουτουριστικά έσπερίδες.

Καταστροφή ήτης συντάξεως. Λέξεις θορυβώδεις, έλεύθερες, άσύνδετες.

Συνοπτική βαδίζουσα άπαγγελία.

Παγιοποίησις του έμπρεσιονισμού. Σύμβεσις μορφής-χρώματος.

Ο θεατής εις το κέντρον του πίνακος.

Πλαστικός δυναμισμός. Ψυχικά καταστάσεις. Γραμμαί, δύναμις.

Υπερβατισμός φυσικός.

Αφηρημένη ζωγραφική ήχων, θορύ-

δων, δσμῶν, βρῶν καὶ δυνάμεων μυστηριωδῶν.

Συνεσχόρησις καὶ ὁμοχρονία (!), διάστημα κοντά—μακρυά, ἐσωτερικὸν — ἐξωτερικόν, βεδωμένον—ὠνειρευμένον.

Καθαρὰ ἀρχιτεκτονικὴ (σίδηρος—ταίμεντο).

Μίμησις τῆς μηχανῆς.

Διακοσμητικὸν ἡλεκτρικὸν φῶς—θεατρικαὶ συνθέσεις αἰφνιδιστικά, δίχως τεχνικὴν καὶ δίχως ψυχολογίαν.

Ὁμοχρονία σκηνικὴ κλαυσιγέλωτος, πραγματικότης—ὕπνιον.

Δράμα... ἀντικειμένων.

Σκηνοδυναμικὴ. Χορὸς μηχανικὸς τοῦ πολλαπλασιαζομένου σώματος.

Ἀεροχορὸς καὶ ἀεροθέατρον.

Τέχνη τῶν ἡχῶν. Ἐναρμόνια τόξα(!)

Εἰς ἀναζήτησιν νέων αἰσθήσεων.

Ἐλεύθερες λέξεις, θεατρικαὶ συνθέσεις, ἀπικαὶ καὶ ὁσφρητικά.

Ὁμόχρονος ζωῆ.

Προστασία τῶν μηχανῶν κλπ. (Βλέπε «Ἔθνος» 7 Φεβρουαρίου 1933).

Ἐκεῖ ὅμως ὅπου διατυπῶνται ἀκόμη σαφέστερα τὰ πρόγραμμα τοῦ Φουτουρισμοῦ εἶναι τὸ ἱστορικὸν πλεονεκτήμα τῆς 20 Φεβρουαρίου 1909, τὸ ὁποῖον λέγει, πλὴν ἄλλων, τὰ ἑξῆς : «...Ἡ λαμπρότης τοῦ κόσμου ἐπλουτίσθη μὲ μίαν νέαν ὠραιότητα, τὴν ὠραιότητα τῆς ταχύτητος...Ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ ἀνέπτυξε μὲν τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ σήμερον, δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως, διότι ἀπεστερήθη κάθε θεϊότητος...Ἡ Φουτουριστικὴ ἠθικὴ θὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὴν ἀποσύνθεσιν, ποῦ θὰ προκαλέσῃ ἢ βραδύτης, ἢ ἀνάμνησις, ἢ ἀνάλυσις, ἢ ἀνάπαυσις καὶ ἢ συνήθεια. Ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια ἐκατονταπλασιαζομένη ἀπὸ τὴν ταχύτητα θὰ κυριαρχήσῃ τοῦ Χρόνου καὶ τοῦ Διαστήματος».

Ἰδοὺ καὶ μερικὰ ἄλλα ἀξιώματα τοῦ Φουτουρισμοῦ :

«Οἱ ζωντανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀφήσουν νὰ τοὺς πνίξουν οἱ νεκροί».

«Ὁ πόλεμος εἶναι ἡ μόνη ὑγιεινὴ τοῦ κόσμου».

«Δὲν ὑπάρχει μία αἰσθητικὴ καὶ ἓν ὠραῖον, ἀλλὰ πολλαὶ αἰσθητικαὶ καὶ πολλαὶ ὠραιότητες».

«Ἡμεῖς οἱ Φουτουριστὰὶ εἴμεθα ἀντιλογικοί».

«Θέλουμε νὰ δώσωμεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν φυλὴν ὅλην τὴν παλαιὰν τῆς αἰγλῆν».

«Τὸ παρελθὸν ἐσθυσεν. Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς πασσεϊστής, εἶναι ὡς νὰ αὐτοκτονῇ».

«Δὲν σὰς ἀρέσει τὸ παρὸν διότι εἶναι δύσκολον νὰ τὸ ἐννοήσετε».

«Εἰς τὸ παρὸν εὐρίσκεται ἡ ζωὴ μας καὶ αἱ μελλοντικαὶ βλέψεις μας».

Τὸ γενικὸν αὐτὸ πρόγραμμα τοῦ Φουτουρισμοῦ πρέπει νὰ συμπληρωθῇ μὲ τὸν Δεκάλογον τοῦ Φασισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πιστεύει ὁ Φουτουρισμὸς ὅπως ὁ ἴδιος ὁ κ. Μαρινέττι ἐτόνισε κατὰ τὴν διάλεξίν του τῆς 4 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. Ἰδοὺ μερικὰ ἀπὸ τὰς αὐστηράς του ἐντολάς :

1) Ὁ φασιστὴς δὲν πρέπει νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν αἰωνίαν εἰρήνην...

7) Ἡ πειθαρχία εἶναι ὁ τροποδότης ἡλίου τῶν στρατῶν...

8) Ὁ Μουσσολίνι ἔχει πάντοτε δίκαιον...

10) Ἀκριβώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα πρέπει νὰ εἶναι δι' ἐσὲ ἡ ζωὴ τοῦ Ντοῦσε.

Νὰ καὶ ἓνα ἀπόσπασμα τῆς φασιστικῆς προσευχῆς :

«...Ὅταν περνοῦν ἐμπρὸς μας τὰ λάβαρα καὶ αἱ σημαῖαι ἃς ἀναγνωρίσουν ὅλοι τὸν ἐκυτόν των εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Πατρίδος, τῆς Πατρίδος τὴν ὁποίαν θὰ κάμωμεν μεγαλυτέραν»...

Αὐταὶ εἶναι αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τοῦ Φουτουριστικοῦ προγράμματος.

Καὶ τώρα ἃς ἴδωμεν τι φρονεῖ εἰδικῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἰδοὺ μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ προμνησθὲν μανιφέστον τοῦ κ. Μαρινέττι τῆς 10 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ.

«...Ἀγαπητοὶ Ἕλληνες σπουδασταί, ὁμολογήσατε ὅτι ὁ Παρθενὼν εἶναι γιὰ σὰς ἡ ξεπεσμένη μεγαλοπρεπὴς θερμάστρα τῆς Ἑλλάδος...»

Στρέψατε τὰ νῶτα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὀνειροπόλοι καὶ ἐθελονταὶ ταυτοχρόνως καὶ στρωθῆτε εἰς τὴν εὐγενικὴν ἐργασίαν τῶν εἰκόνων, τῶν λέξεων, τῶν ἡχῶν, τοῦ πηλοῦ, τοῦ τσιμέντου καὶ τοῦ φωτός...

Οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ σὰς ἄνδρες (ποῖοι;) δηλοῦν ὀρθότατα : «Χρειαζέται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπόλυτος οὐδετερότης καὶ μακρὰ εἰρήνη»...

Ἀγαπητοὶ Ἕλληνες σπουδασταί, καμμίαν ὀλικὴν κατάκτησιν, ὅλας ὅμως τὰς πνευματικὰς κατακτήσεις...

Μὴ λησμονεῖτε ὅτι ὑπεράνω τῆς οἰκονομικῆς καταστραφῆς τῶν βιομηχανῶν καὶ ἐμπόρων τοῦ κόσμου, ὑπεράνω τῶν παζαρευμάτων, τῶν χρεῶν καὶ τοῦ πλατωνικοῦ ἀφοπλισμοῦ, ἡ ἀεροποίησης καὶ ἡ ἀεροζωγραφικὴ ἔπτανται μόναι εἰς τὸ στερέωμα μὲ ρυθμὸν συνεχῆ...

Ἀλλὰ κάθε Ἕλληνας, σπουδαστὴς ἢ μὴ δικαιοῦται νὰ θέσῃ εἰς τὸν κ. Μαρινέττι τὰ ἑξῆς ἐρωτήματα :

1ον) Διὰ τί εἰς μὲν τὴν Ἰταλίαν συμβουλευε «ἰταλικότητα παροξυστικὴν», δηλαδή ἀχαλίνωτον ἐθνικὸν ἐγωισμόν, προφανῶς ἀπειλοῦντα τὴν γενικὴν εἰρήνην, ἐνῷ εἰς τὴν Ἑλλάδα συνιστᾷ «ἀπόλυτον οὐδετερότητα καὶ μακρὰν εἰρήνην»; Μπορεῖ ἡ Ἑλλὰς νὰ ἀδρανή ἐπ' ἀπειρον ὅταν ἄλλοτε μὲν βομβαρδίζεται ἡ Κέρκυρα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν—τὸ ἐλθρομόνησεν ὁ κ. Μαρινέττι—ἄλλοτε ἐπιδιώκεται ἡ τελωνειακὴ ἔνωσις Ἀλβανίας καὶ Ἰταλίας, δηλ. ἡ οἰκονομικὴ κατάκτησις τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τῆς Ἰταλίας, παρὰ τὴν ἀρχὴν «τὰ Βαλκάνια εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς λαοὺς» καὶ πρὸ παντὸς ὅταν εἰς τὰ βάθη τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς ἀντηχοῦν οἱ γόοι καὶ οἱ σπαραγμοὶ τῶν μαρτυρικῶν Δωδεκανησίων, ἀποτελούντων σάρκα ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς;

2ον) Διὰ τί ὁ κ. Μαρινέττι ζητεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἰταλικὴν φυλὴν ὅλην τὴν παλαιὰν (τονίζω τὴν λέξιν παλαιὰν) αἰγλῆν τῆς, λησμονῶν μόνον ὡς πρὸς τὴν Ἰταλίαν τὸ ἄπαντον τοῦ Φουτουρισμοῦ, δηλ. τὴν διαγραφὴν τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς λέξεως «παλαιός»;

3ον) Διὰ τί ὁ κ. Μαρινέττι δὲν πρότεται ἀκόμη εἰς τὸν φίλον του κ. Μουσσολίνι νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλα τὰ ἀνεκτίμητα ἔργα τέχνης τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰ Ἰταλικά μουσεῖα; Βεβαίως ἢ πρότασις τοῦ δὲν θὰ γίνῃ δεκτὴ. Ἀλλὰ θὰ ἔχῃ τὴν δόξαν ἔστω μίᾳ προτάσεως.

Καὶ μόναι αἱ ἀντιφάσεις αὐταὶ τοῦ Φουτουρισμοῦ τὸν στεροῦν κάθε σοβαρότητος καὶ καλῆς πίστεως. Ἐπομένως ἀπαλλάσσουσιν κάθε συζητητὴν τοῦ κόπου νὰ προβῇ εἰς βαθυτέραν ἀνάλυσιν τῶν γενι-

κωτέρων τοῦ ἀρχῶν. Ἐν τούτοις, ὅπως ἐπιεικῶς καὶ διὰ νὰ ἀποδείξω τὴν ἐπιστημονικὴν ἀμεροληψίαν μου θὰ τὰς ἀναλύσω δι' ὀλίγων καὶ μὲ ταχύτητα... εἰλικρινῶς φουτουριστικῶν.

Θὰ τὰς ἐξετάσω, ἐννοεῖται, μὲ τὸν φάκον τῶν τελευταίων δεδομένων τῶν ἐνδιαφερομένων Ἑπιστημῶν. Εἶναι τὸ ἀσφαλέςτερον καὶ τὸ ἀντικειμενικώτερον κριτήριον, διότι εἶναι ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη πείρα ἀπὸ ἐνὸς ἐκατομμυρίου ἐτῶν, ἀφότου κατὰ τὸν Χαϊκελ, ὑπάρχει ἡρθρωμένη ἀνθρωπίνη λαλιὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Γνωρίζω ὅτι τὸ κριτήριον αὐτὸ δὲν ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ Φουτουρισμοῦ. Ἀλλὰ δυστυχῶς δι' αὐτὸν ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης δὲν ἔχει ἄλλο, οὔτε καλύτερον. Οὔτε ὅμως καὶ αἱ μέλλουσιν γενεαί, πρὸς τὰς ὁποίας διαρκῶς ἀπευθύνεται, θὰ τὸν κρίνουν δικαιοῦτερον ἢ ἐπιεικέστερον. Περὶ αὐτοῦ ἃς εἶναι βέβαιος!

Καὶ Α') ὡς κοσμοθεωρία, ὁ Φουτουρισμὸς κηρύσσει τὸν πόλεμον, ὡς τὴν μόνην ὑγιεινὴν τοῦ κόσμου, διδάσκων τὴν «ἰταλικὴν παροξυστικότητα», ὅχι μόνον δὲν συντελεῖ εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς παγκοσμίου κρίσεως, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ τὴν ἐπιδείνωσιν αὐτῆς. Ὑποθετῶ οὕτω τὸ αἰμοσταγὲς κήρυγμα τοῦ αἰωνίου πολέμου, τὸ ὁποῖον διδάσκει τὸ Κοράνιον διὰ τῆς περιφήμου ἐντολῆς : «ὁ παράδεισος εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν σιάν τοῦ ξίφους τοῦ πολεμιστοῦ» καὶ ἀσεβεῖ πρὸς τὸ γλυκύτατον κήρυγμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς Εἰρήνης, τὸ ὁποῖον ἐξησφάλισεν εἰς τὸν Θεὸν Προφήτην τῆς Ναζαρέτ τὸν εὐγνώμονα θαυμασμὸν τῆς αἰωνιότητος. Ὁ Φουτουρισμὸς, ἂν καὶ διδάσκων εἰς τοὺς ἄλλους τὸ θάρρος, δὲν ἔχει τὴν τόλμην νὰ χαράξῃ σαφὴ κοσμοθεωρίαν, τασσόμενος εἴτε μὲ τοὺς ὀλιστᾶς εἴτε μὲ τοὺς ἰδεαλιστὰς εἰς τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, τοῦ Θεοῦ, τῆς γενέσεως τῶν κόσμων καὶ μάλιστα τῆς μεγάλης ἠθικῆς καὶ οἰκονομικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία ἀπὸ τριετίας περίπου μαστίζει τὴν ἀνθρωπότητα. Διὰ τῆς υπερβολικῆς λατρείας τοῦ πρὸς τὴν μηχανὴν καὶ διὰ τῆς περιφρονήσεώς του πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν ἀφίνει ἐν τούτοις σαφῶς νὰ ἐνοηθῇ ὅτι τάσσεται μὲ τὸν Ὑλισμὸν, δηλ. μὲ τὸ ὀλέθριον ἐκεῖνο σύστημα ποῦ προεκά-

λεσε την αφηνίασιν όλων των βαρβάρων ενστίκτων μας και την σημερινήν ήθικην, οικονομικήν, πολιτικήν αποσύνθεσιν της ανθρωπότητας, όπως διά μακρών αναπτύσσω εις το προμνησθέν έργον μου. Άλλως τε το αίμοσταγές κήρυγμα του αιώνιου πολέμου ουδέν άλλο σημαίνει ειμή την διαρκή δράσιν του φοβερού ενστίκτου της επιθετικότητας, το όποιον είναι ή πηγή κάθε εγκλήματος. Το δέ πολεμοχαρές κήρυγμα εις ουδεμίαν άλλην πόλιν ήτο περισσότερον απαράδεκτον όσον εις τας Αθήνας, την ένδοξον πόλιν της Παλλάδος, ή όποια ένίκησε τον Ποσειδώνα εις τον γνωστόν διαγωνισμόν και έδωσε το όνομά της εις αυτές μόνον διότι διατρυπήσασα το έδαφος με το δόρυ της διέταξε να βλαστήσῃ και έδλάστῃσιν ώραϊον δένδρον έλαίας, σύμβολον αιώνιου και γλυκείας ειρήνης. Άρα ως κοσμοθεωρία ο Φουτουρισμός είναι... αντιπολιτισμός, αντιηθική, αντιθρησκεία, αντιειρήνη, κατά το ειδικόν του λεξιλόγιον.

Β') Από βιολογικής απόψεως, ο Φουτουρισμός διδάσκει την πλήρη διαγραφήν του παρελθόντος, διαπράττει όχι απλώς εγκλημα, αλλά την μεγαλυτέραν ανοησίαν την όποιαν γνωρίζει ή ιστορία όλων των λαών, και μεγαλυτέραν της όποιας δεν θα γνωρίσουν ασφαλώς, ούτε αυτά αι μέλλουσαι γενεαί, προς τας όποιας άρέσκειται να άπευθύνεται. Απόδειξις: α') "Ας πάρωμεν τον ίδιον τον κ. Μαρινέττι. Είναι ώσάν να θέλῃ να μάς πείσῃ ότι ο ίδιος δεν είχε ποτέ προγόνους, δηλ. γονεϊς, πάππους, προπάππους κλπ., ή ότι τον έγέννησαν οί... μέλλοντες άπόγονοί του, ή επί τέλους ότι έγεννήθη όχι από μητέρα, κατόπιν των συνήθων ωδίνων τοκετού, αλλά, κατά την θορυβώδη φρασσεολογίαν του ίδιου, συνεπεία ενός «φυσικού υπερβατισμού», μιās «γεωμετρικής λάμψεως», ενός «πλαστικού δυναμισμού»... κατά την διάρκειαν ενός «αεροχοροού» και ύφ' ενός «έναρμονίου τόξου!» Κανείς, ακόμη και ο φανατικώτερος φουτουριστής δεν θα το παραδεχθῇ!

β') Εάν ο άνθρωπος είναι, όπως λέγει ο Πλάτων (Αλκιβιάδης) «μία ψυχή, χρησιμοποιούσα εν σώμα» ή όπως λέγει ο Bossuet «μία σκεπτομένη ουσία, γεννηθείσα διά να ζῇ εντός ενός σώματος και

διά να είναι αναποσπάστως ήνωμένη μετ' αυτού», είναι ήλίου φαεινότερον ότι σήμερα κάθε άνθρωπος είναι ψυχικώς και σωματικώς, το σύνολον των ψυχικών και σωματικών εξέλιξεων των προγόνων του. Εάν άληθεύει ή βιολογική θεωρία (Χαϊκελ: Η καταγωγή του ανθρώπου σελ 67) ότι υπάρχει μέν ζωή επί της γῆς από εκατόν περίπου εκατομμυρίων έτών, άνθρωπίνη δέ λαλιά ήρθρωμένη από ενός εκατομμυρίου, τότε διά να εύρη κανείς τους κανόνες της εξέλιξεως και της λειτουργίας του μέν σώματος πρέπει να μελετήσῃ Φυσιολογίαν, της δέ ψυχῆς Ψυχολογίαν. Η ιστορία των Επιστημών τούτων αναπτύσσει πόσους ήρωϊκούς μόχθους, πόσα μαρτυρικά πειράματα μετῆλθεν ο άνθρωπος επί χιλιάδας αίωνων διά να συγκεντρώσῃ τον άνεκτίμητον θησαυρόν των γνώσεων, αι όποιαι διά του χρόνου έδοκιμάσθησαν ως όρθαί!

Και όμως ο Φουτουρισμός μάς συμβουλεύει να πετάξωμεν εις την θάλασσαν όλον το άτίμητον αυτό κεφάλαιον διά να τον έχωμεν μόνον εις τας άγκάλας μας. Δεν συμφωνείτε μαζί μου να πετάξωμεν εις την θάλασσαν, όχι τας επιστήμας, αλλά αυτόν τον ίδιον, τον Φουτουρισμόν, μήπως κάμῃ τοῦλάχιστον καμμίαν όπῃν έντός του ύδατος;

Ο κ. Μαρινέττι λέγει επίσης: «Οί ζωντανοί δεν πρέπει να αφήσουν να τους πνίξουν οί νεκροί»... Είναι ή αυτή έννοια της φράσεως: «άντιμουσειον, αντιπαιδεία, αντικακαδημεία... κατά των νεκρών πόλεων».

Λησμονεί το αιώνιον αξίωμα του πατρός της Θετικής Φιλοσοφίας Αυγούστου Κόντ, καθ' ο: «τους λαούς κυβερνοῦν οί νεκροί των» και το όποιον εύρίσκεται εν πλήρει άρμονίᾳ με το δόγμα της Ψυχολογίας, διδασκούσης ότι το υποσυνείδητον, το όποιον είναι ή βάσις και ή πηγή πάσης ψυχικής λειτουργίας είναι: όχι μόνον το σύνολον των ενστίκτων, αλλά και το άθροισμα όλης της ψυχικής εξέλιξεως των προγόνων μας. Είναι προφανώς αδύνατον εις τον άνθρωπον, και αν ακόμη το θελήσῃ με όλην την δύναμιν της ψυχῆς του, να άποξενωθῇ από το σωματικόν και ψυχικόν του παρελθόν. Είναι νόμος φυσικός αιώνιος και άπαράδατος, τόσοσν άμείλικτος, όσφ

και ο νόμος της βαρύτητος, ο όποιος αναγκάζει το γνωστόν υπομονητικόν τετράποδον να μή... πετᾷ. Ο Φουτουρισμός σοδαρώς υποστηρίζει ότι ο όνος... πετᾷ, ή τοῦλάχιστον ότι μπορεί να πετάξῃ π. χ. με τας πτέρυγας της αεροζωγραφικής. Οί σύγχρονοι δεν τον πιστεύομεν. Αί μέλλουσαι γενεαί, αι όποιαι θα είναι ασφαλώς πονηρότεραι από την σύγχρονον, ακόμη ολιγώτερον θα τον πιστεύσουν. Τουναντίον θα τον κρίνουν ακόμη αῦστηρότερον.

Γ') Από λογικής απόψεως, ο Φουτουρισμός δεν έχει ανάγκην αναλύσεως, διότι ο ίδιος ανέλυσεν έαυτόν και έβαλεν ως προμετωπίδα δύο λέξεις πλέον ή έκφραστικάς: «Αντιλογική-Φυσικοπαραφροσύνη», αι όποιαι και πράγματι τον ζωγραφίζουν άρκετά. "Ας άποκαλυφθώμεν πρό της σεμνῆς ειλικρινείας του. Άλλά δικαιοῦμεθα να τον έρωτήσωμεν: Εφόσον Λογική είναι, ως γνωστόν, ή επιστήμη των νόμων του ανθρώπινου πνεύματος εν σχέσει προς την αλήθειαν, είναι δυνατόν να προκύψῃ οίονδήποτε άγαθόν εκ της ποδοπατήσεως της αληθείας και της λογικής; Οί νόμοι της φύσεως έχουν τοιαύτην άμείλικτον λογικήν, ώστε ο παραβάτης τιμωρείται αῦστηρότατα. Π. χ. ο νόμος της βαρύτητος. "Ας επιχειρήσῃ ο κ. Μαρινέττι να ριφθῇ από τοῦ πέμπτου όρόφου μιās οίκοδομῆς προς την γῆν, με την προϋπόθεσιν ότι δεν θα τον αναχαιτίσῃ κανείς Φουτουριστής.

Άσφαλώς ή «αντιλογική» και ή «φυσικοπαραφροσύνη» του θα σπάσουν την κεφαλήν των επί τοῦ εδάφους, διότι δεν πιστεύω ότι είναι δυνατόν... να σπάσῃ το έδαφος όταν επ' αὐτοῦ πέσῃ από τόσοσν ύψους μία φουτουριστική κεφαλή! "Ας πάρωμεν τας ανάγκας της ζωῆς:

Η Θεά Ἀνάγκη ήτο κατά την Μυθολογίαν τόσοσν άμείλικτος, ώστε και ο Ζεύς υπήκουεν εις αὐτήν. Ἀνάγκη και Θεοί πείθονται. "Ας δοκιμάσῃ οίονδήποτε Φουτουριστής να έκτεθῇ εις το δριμύτατον ψυχος του χειμῶνος χωρίς καμμίαν προφύλαξιν ή εις την πείναν επί δέκα πέντε ήμέρας χωρίς καμμίαν τροφήν. Αν επιζῇσῃ, θα όμολογήσῃ ότι ή «αντιλογική» και ή «φυσικοπαραφροσύνη» οδηγούν προς τον θάνατον. Εκεί λοιπόν φιλοδοξεῖ να οδηγῇσῃ την ανθρωπότητα ο Φουτουρισμός;

Τον βεβαιῶ ότι μόνον τον έαυτόν του θα οδηγήσῃ εις τον θάνατον και όχι την ανθρωπότητα, ή όποια πιστεύει ακόμη και θα πιστεύῃ εις την αῖωνιότητα τον μέγαν Σόλωνα διδάξαντα: «Νοῦν ήγεμόνα ποιού», δηλ. να σε οδηγῇ ή λογική και όχι το ένστικτον, όχι ή καρδιά! "Οπως δέ λέγει ο Μάξ Νορδάου εις την «Βιολογίαν της Ηθικῆς» του, ή «λογική, εις την όποιαν ο άνθρωπος υποτάσσει το ένστικτον, είναι το υψηλότερον δημιούργημα του Πολιτισμοῦ»!

Δ') Από αισθητικής απόψεως ο Φουτουρισμός παρουσιάζει μίαν εικόνα, όχι απλώς αντικαισθητική, αλλά κυριολεκτικώς αποκρουστική. Απόδειξις: Κατά τον έπιφανή Γάλλον φιλόσοφον Πῶλ Ζανέ, Καθηγητήν του Πανεπιστημίου των Παρισίων (Σύστημα Φιλοσοφίας, έκδ. 13η σελ. 877), αισθητική είναι ή «Επιστήμη του Ὁραίου, ή ιδεώδους Επιστήμης της Φαντασίας, ενῶ Λογική είναι ή Επιστήμη της Κρίσεως και Ηθική ή Επιστήμη της Βουλῆσεως.

Η αισθητική έρευνᾷ δύο προβλήματα: α) το πρόβλημα του Ὁραίου εν γένει όπως το έννοεῖ το ανθρώπινον πνεῦμα και όπως το εμφανίζει ή Φύσις και β) το πρόβλημα της δημιουργίας του Ὁραίου διά της ανθρωπίνης ενεργείας, δηλ. της τέχνης. Καί τί είναι Ὁραϊόν;

Ο Σωκράτης, ο Πλάτων, ο Χρύσιππος και οί πλείστοι των Φιλοσόφων όλων των λαών συγγέουν το καλόν με το ώραϊον, την Ηθικήν με την Αισθητικήν. Κατά Πλάτωνα το Ὁραϊόν είναι ὡχρά εἰκὼν της Θείας Τελειότητος, δι' αὐτό είναι «έν και μή διάφορον», ένιαϊον, παγκόσμιον, πάντοτε το ίδιον, εις όλους τους χρόνους, εις όλους τους λαούς, εις όλες τας Τέχνας! «Πρό της εμφανίσεώς μας εις την ζωήν, αι ψυχαί μας, αναμεμιγμέναι εις την χορείαν των μακάρων, είχαν άπενίσει το θαυμασιώτερον των θεαμάτων, το θέαμα των Αἰώνιων Ἰδεῶν, μεταξὺ των όποίων λάμπει ή Αἰώνια Ἰδέα του Ὁραίου»... «Καλλιτέχνης είναι εκείνος ο όποιος διέτηρσε εις την ψυχῇν του ζωηροτάτην την άνάμνησιν και την αγάπην της Θείας Ὁραϊότητος και ο όποιος επανευρίσκει ταχύτατα και ασφαλέστατα τά ἔχνη της εις τά όρατά αντικείμενα, εκείνος εις τον

όποιοι ή εμφυτος ιδέα της απολύτου ωραιότητας φωτίζεται με ζωηρότερον φως επ' ευκαιρία των θαυμάτων, τα οποία του παρέχει ο κόσμος των ψαρθών πραγματικότητων...».

Ο Κάντ, ο μέγας Γερμανός Φιλόσοφος, (Κριτική της Κρίσεως Ι) λέγει ότι ωραϊον είναι καλόν υπό τέσσαρας όρους: α) άνευ συμφέροντος, β) το όποιοι άρέσει εις όλους και χωρίς να έχουν την έννοιαν του αντικειμένου, το όποιοι είναι ωραϊον π. χ. ένδς άνθους, γ) το όποιοι έχει σκοπιμότητα χωρίς σκοπόν, δηλ. έσωτερικήν αρμονίαν χωρίς έξωτερικόν σκοπόν και δ) τς όποιοι είναι αντικείμενον όχι μόνον γενικής επιδοκιμασίας, αλλά και υποχρεωτικής. Είς τόν «Μέγαν Ιάπείαν» ο Πλάτων λέγει «έν ωραϊον είναι μόνον το εύχάριστον, τότε ούδέν ωραιότερον από τόν χρυσόν, το λαμπρότερον διά τούς όφθαλμούς αντικείμενον. Έάν ωραϊον είναι μόνον το χρήσιμον, τότε τίποτε ωραιότερον από μίαν χύτραν, διότι δέν υπάρχει πρᾶγμα χρησιμώτερον αὐτῆς».

Κατά τόν Ζανέ, «ωραϊον είναι ότι ικανοποιεί την ελευθέραν άσκησιν της φαντασίας, χωρίς να εύρίσκειται έν δυσαρμονία πρὸς τούς νόμους της κρίσεως» ή κατά τόν άρχαϊόν όρισμόν «ή ένότης έν τη ποικιλία» άφού ή μὲν φαντασία είναι ή ιδιότης της της ποικιλίας, ή δὲ κρίσις ή ιδιότης της ένότητος.

«Ας ιδωμεν τώρα τι λέγει περί ωραϊου ο άγαπητός μας Φουτουρισμός:

«Δέν υπάρχει μία αισθητική και έν ωραϊον, αλλά πολλὰ αισθητικά και πολλὰ ωραιότητες...» Δηλαδή ο καθένας είναι ελεύθερος να εύρίσκη ως ωραϊον το άσχημότερον πρᾶγμα! Κανένας κανών, καμμία δέσμευσις, καμμία τάξις, κανέν σύστημα. Η άναρχία, το χάος... Είναι ο θρίαμβος του σοφίσματος. «Πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος, τών μὲν οὖν τών έστι, τών δὲ οὐκ έστιν, ως οὐκ έστι», ειπεν ο Πρωταγόρας. Κίνδυνος θάνατος, όχι μόνον διά τας Ωραιάς Τέχνας, αλλά και διά την ήθικήν, διά την Κοινωνίαν, διά την ανθρωπότητα! Καταργείται οὕτω ή έννοια της αξίας, του μέτρου, ο όρος της συγκρίσεως και κάθε φουτουριστής δικαιούται να θεωρή ήαυτόν... μεγαλο-

φυϊαν παρεγνωρισμένην. Αμφιβάλλω όμως πολύ εις την ειλικρίνειαν της φουτουριστικής αὐτῆς θεωρίας. α') Διότι οί ίδιοι, οί φουτουρισταί, προκειμένου να εκλέξουν τας συζύγους των, δέν προτιμούν διόλου Ιταλίδες κουτσές, στραβές, κοντές, χονδρές, άλλοιθωρες κλπ., αλλά αντικειμενικώς ωραίες, όπως έλοι οί μη φουτουρισταί. β') Διότι προκειμένου ο κ. Μαρινέττι να αναλύση το έργον των φουτουριστών ποιητών και ζωγράφων, ή προκειμένου να οργανωθή ή περίφημος έκθεσις της Αεροζωγραφικής εις το έδω Στούντιο, έχώρισε μερικους εξ αὐτῶν και τούς επήνεσεν όλως ιδιαιτέρως. Διατί; Απλώς διότι οὗτοι ικανοποιούν μερικους γενικούς όρους περισσότερων τών άλλων, δηλ. είναι περισσότερον πιστοί εις τας γενικάς αρχάς του Φουτουρισμού. Άρα και ο Φουτουρισμός έχει κανόνες, σύστημα και ή θεωρία του ότι είναι εναντίον κάθε συστήματος, ότι ο καθείς δικαιούται να έχη ιδίαν γνώμην περί ωραϊου, έστω και φουτουριστικού, δέν είναι διόλου ειλικρινής!!!

Άλλ' ας εισέλθωμεν διά μίαν στιγμήν εις την Έκθεσιν των Ιταλών Φουτουριστών. Πιστεύων εις το άθάνατον «Γηράσκω άει πολλά διδασκόμενος» είχαν εισέλθει με την πλέον ειλικρινή διάθεσιν. Έν τούτοις, όχι μόνον έγώ, αλλά κανείς εκ τών κυρίων, καμμία εκ τών κυριών, αί όποια κατά σύμπτωσιν εύρέθησαν εκεί, όχι μόνον δέν ήρεσαν καμμίαν εικόνα, αλλά και δέν έννόησαν τίποτε από καμμίαν εξ αὐτῶν. Διατί; Απλούστατα. Η Τέχνη, ή όποια είναι τόσο άρχαία επί της γῆς, όσοι και ο άνθρωπος (Βερόν, Αισθητική σελ. 97) έχει δύο αξιώματα, ακατάλυτα και αιώνια. α) Μιμείται, πρὸ παντός την φύσιν. Έκτιμῶμεν μίαν προσωπογραφίαν, ένα τοπίον, τόσο περισσότερον, όσο πιστότερον εικονίζουν αὐτήν. β) Έξιδανικεύει την φύσιν, δηλ. την κολακεύει, διότι το έν τη φύσει ωραϊον έχει ένιοτε τας άτελείας του. (Έγελ, Αισθητική σελ. 52). Οί πίνακες της αεροζωγραφικής δέν ήρεσαν διότι οὗτε μιμούνται την φύσιν, οὗτε κολακεύουν αὐτήν. Σχήματα και χρώματα, ιδία σχήματα, είναι άγνωστα εις αὐτήν, επομένως ξένα πρὸς κάθε φυσιολογικήν ψυχήν, άρα άκατανόητα!

Η Φουτουριστική θεωρία ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να έχη ιδικήν του αισθητικήν είναι εξαιρετικά επικίνδυνος και δι' ένα άλλον λόγον: επέτρεψεν εις τόν ίδιον τόν κ. Μαρινέττι να χαρακτηρίση ως ωραϊον τό... παρόν, δηλ. την άισχράν άθλιότητα της παρούσης οικονομικής, πολιτικής, ήθικής, κοινωνικής κρίσεως και να κατηγορήση τούς συγχρόνους Έλληνας διότι... δυσκολεύονται να έννοήσουν τας εξαιρετικάς του ωραιότητας. Διερωτώμαι εάν ο κ. Μαρινέττι θά εύρισκεν ωραϊον το παρόν εάν, αντί να είναι άρχηγός του Φουτουρισμού, ήτο ένας από τας τριάκοντα εκατομμύρια τών άνέργων έργατών που υπάρχουν σήμερα εις όλην την γῆν και δέν είχε ψωμί!

Ο Φουτουρισμός θαυμάζει μίαν άλλην ωραιότητα: την ωραιότητα της ταχύτητος. Αν την έννοει υπό την έννοιαν της οικονομίας του Χρόνου, έχει δίκαιον. Ο χρόνος δέν είναι άπλως χρήμα, διότι το χρήμα αντικαθίσταται. Είναι κατ' έμέ το πολυτιμότερον όλων τών αγαθών, διότι είναι απολύτως αναντικατάστατον. Χρόνου φείδου, έλεγαν οί άρχαίοι μας πρόγονοι. Αν όμως έννοη την τυφλήν, την τρελλήν ταχύτητα, τότε είναι αξίος οίκτιρμού. Τῷ άπαντᾷ υπέροχα ένας Δωδεκανήσιος σοφός, ο μέγας Κλεόβουλος, ο όποιος εκήρυξε: «Βίη μηδέν πράττειν». Τῷ άπαντᾷ ο Χίλιον: «Σπεύδε βραδέως». Τῷ άπαντᾷ ο Θουκυδίδης: «...Δογισμός δκνον φέρει». Η σκέψις φέρει δισταγμόν! Τῷ άπαντᾷ ο σύγχρονος Έλληνικός λαός: «Οποιος βιάζεται σκοντάβει». Εκτός εάν ο Φουτουρισμός, καθὸ αντιλογικός, κατά την όμολογίαν του, εκκρίνει την πράγματι φουτουριστικήν ταχύτητα τών γνωστών άσθενών, οί όποιοι διά να γίνουν άμέσως καλά επήραν έντός μιας μόνον ήμέρας ο μὲν τὰ έικοσι μπάνια, ο δὲ τες σαράντα όστιες, που τούς είχαν συστήσει οί λατροί!

Ε) Από ήθικής άπόψεως, ο Φουτουρισμός είναι κίνδυνος διά τόν Πολιτισμόν, όχι μόνον διά την γενικήν του σοφιστικήν θεωρίαν, ότι ο καθένας είναι ελεύθερος να κρίνη όπως θέλη το καλόν, αλλά και διότι έχει δύο σαφή και θετικά, άλλ' ολέθρια παραγγέλματα: α) Αντιαισθηματικός και β) ένόρασις και ά-συνείδησις δημιουργ-

γικά! Δηλαδή ή αισθηματικότης και ή συνείδησις, ο ανθρωπισμός και ή ήθική πρέπει να αντικατασταθούν διά της σκληρότητας και της... δημιουργικής άδικίας. Οί άνθρωποι, ήδη αρκετά άπάνθρωποι άνχμεταξύ των, αρκετά σκληροί, πρέπει να γίνουν ακόμη περισσότερον. Με ποίον σκοπόν; Διατί να εκραγή άρχε το ταχύτερον νέος παγκόσμιος πόλεμος ή μία άπέραντος κοινωνική επανάστασις;

Ο Φουτουρισμός δέν εύηρεστήθη φαίνεται να άσχοληθή με το σπουδαιότερον πρόβλημα της Ιστορίας: ποίος ο σκοπός της ζωῆς του ανθρώπου, εμφανισθέντος επί της γῆς πρὸ ένδς περίπου εκατομμυρίου έτών και μέλλοντος να εξαφανισθῇ μετᾷ εξ εκατομμύρια ένεκα της συνεχούς φύξεως του ήλίου κατά τόν Χέλμχολτς; Η ζωή είναι ένα αίνιγμα άπείρως άγωνιώδες, εις το όποιον έδόθησαν πολλὰ λύσεις, αλλά καμμία ικανοποιητική. Η ήθική, λέγει ο Νορδάου (Βιολογία της Ηθικής, τέλος) είναι εκείνη ή όποια κάμνει την ζωήν αξίαν να την ζήσωμεν, τάσσουσα ως σκοπόν της τόν εξανθρωπισμόν του κτήνους που υπάρχει εις κάθε ανθρωπίνην ψυχήν, την εξιδανικεύσιν του ανθρώπου, τόν πλουτισμόν αὐτοῦ με τόν οίκτον, με την αγάπην πρὸς τόν πλησίον, με την έννοιαν της ανθρωπίνης αλληλεγγύης. Θά προσέθετα: ή καλλιέργεια του Ωραϊου, ή δίψη του Φωτός της Γνώσεως, του περί ήμᾶς κόσμου, ή ανεκλόγητος χαρά του γάμου, ικανοποιούσα την δίψην της άθανασίας του ανθρώπου, και ή τέρψις της ευγενούς δόξης της ευποιίας, ιδού οί ήθικοί σκοποί της ζωῆς, πρὸς τούς όποιους έν τούτοις ο Φουτουρισμός στρέφει τὰ γεμάτα ζωήν... έκρηκτικήν νωτά του.

Συμπέρασμα. Τι είναι λοιπόν ο Φουτουρισμός; Κάποιος ειπεν: «άέρας φρέσκος». Κακώς. Διότι και αὐτός έχει κάποιαν αξίαν, την γλυκύτητα της άρρασίας. Έγώ θά έλεγα ότι Φουτουρισμός είναι μία θορυβώδης τυμπανοκρουσία άκολλάστων υλιστικών μετρημφισμένων λέξεων, μία όργιώδης βκκχική πομπή. Και ποίον θά είναι το μέλλον της;

Την αναμένει άσφαλώς ή τύχη του άμικτωλού της πάτρωτος, του Βάκχου. Την γνωρίζετε από την Μυθολογίαν. Οί Τιτά-

νες έτεμάχισαν και κατέφαγον τὸν Βάκχον ὅστις ἐξήλθεν ἀδόξως... ἐκ τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος των !

Νέοι τῆς Δωδεκανήσου και τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ! Ὁ κ. Μαρινέτι σᾶς ἐκάλεσε νὰ στρέψετε τὰ νῶτα πρὸς τὸν Παρθενῶνα, τὸν ἄσπιλον και ἄχραντον ναὸν τῆς ὠραίας Θεᾶς τῆς Σοφίας και τῆς Ἀρετῆς, τὸν ὁποῖον εἰς ἄλλος Ἰταλός, ὁ Μοροζίνι, εἶχε βομβαρδίσει και κατακρημνίσει τῷ 1687.

Χωρὶς νὰ ἀμφιβάλλετε διόλου ὅτι οἱ Τιτάνες, αἱ ἡθικαὶ Δυνάμεις τῆς Αἰωνιότητος, θὰ κάμουν εἰς τὸν Φουτουρισμὸν, ὅ,τι ἔκαμαν εἰς τὸν Βάκχον, στρέψατε τὰ νῶτα πρὸς τὴν θορυβώδη βακχικὴν πομπήν του, τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν ἀτυχῶς Ἕλληνες νὰ χειροκροτήσουν, και μὲ πόσον μωρὸν ἐνθουσιασμὸν, ἐν μέσαις Ἀθήναις και ἐν ἔτει 1933 και μάλιστα ὑπὸ τοὺς θρήνους τῶν τυραννουμένων Δωδεκανησίων ἀδελφῶν μας.

Τοῦναντίον, ἔχετε διαρκῶς τὰ βλέμματά σας, βλέμματα εὐλαβείας, στοργῆς και πίστεως πρὸς τὸν πάναγνον και ἀμόλυντον Παρθενῶνα μας! Τὸ ἀνέσπερον Φῶς, τὸ ὁποῖον ἐκπέμπει ἀπὸ δυόμισυ χιλιάδων ἐτῶν πρὸς τὴν Αἰωνιότητα, Φῶς χαρμοσύνου ἡθικοῦ Κάλλους, Φῶς ἀνικητοῦ ἡθικῆς Δυνάμεως, διότι ἡ Ἀθηνᾶ πάνοπλος ἐξήλθεν, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, θὰ φωτίζει πάντοτε τὰς εὐγενεῖς ψυχὰς σας εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος ἀπέναντι τοῦ κινδυνεύοντος Πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη, ἐλι-

κνίσθη και ἐμεγάλωσεν ἐντὸς τοῦ σήμερον ὑδριζομένου Παρθενῶνος μας !

Νέοι τῆς Δωδεκανήσου ! Ὁ Πλούτων, ὁ Θεὸς τοῦ Σκότους, φθονῶν τὸ Φῶς τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶχε, δι' ἐνὸς σεισμοῦ, κρημνίσει εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν περίφημον Κολοσσὸν τῆς Ρόδου, συμβολίζοντα τὸν Ὁρατὸν Θεόν, κρατοῦντα φάρον φωτίζοντα ὅχι μόνον τὸ Μεσογειακὸν πέλαγος, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπότητα πλέουσιν εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας και τῆς βαρβαρότητος. Ἐκτοτε ὅμως οἱ Οὐρανοὶ τῶν ὠραίων Νήσων σας, διετήρησαν ἓνα μυστηριώδες, ἓνα χαρμόσυνον Φῶς, και διηγοῦνται εἰς τὸ Σύμπαν ὅτι ἂν κατέπεσεν ἡ ὕλη τοῦ ἀγάλματος, ἴσταται ὅμως πάντοτε ἡ Θεία Μορφή τοῦ Θεοῦ τοῦ Φωτὸς ἐκεῖ εἰς τὸν Διμένα τῆς Ρόδου, ἀόρατος εἰς τοὺς βεβήλους, ὁρατὴ εἰς τοὺς Πιστοὺς ! Ἰδοὺ τὴν βλέπω! Πρὸς αὐτὴν ἔχετε διαρκῶς ἐστραμμένα τὰ βλέμματα. Φέρατε τὰς λαμπάδας τῆς ψυχῆς σας, λάβετε Φῶς Ἀπολλώνιον, και γίνετε οἱ σεμνοὶ και ἀκούραστοι λαμπαδηφόροι τοῦ Ἀγίου Φωτὸς εἰς τοὺς λιποψυχοῦντας εὐτυχῶς ἐλαχίστους Δωδεκανησίους και Ἕλληνας, πρὸ παντὸς δὲ εἰς τὴν τυφλώττουσαν ἀνθρωπότητα ! Ἡ Ἑλλάς και ἡ ἀνθρωπότης θὰ σᾶς εὐγνωμονοῦν μίαν ἡμέραν διότι τὰς ἐδοθήσατε και ἀνέβλεψαν.

Ἡ πίστις σας εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία θὰ πείσῃ τὸν Ἀπόλλωνα νὰ φονεύσῃ πάλιν διὰ τῶν καυστικῶν βελῶν του τὸν Δράκοντα Πύθωνα, ὅστις ἀπὸ τόσων ἐτῶν λυμαίνεται τὰς ὠραίας και μαρτυρικὰς νήσους σας!!

ΟΙ "ΚΡΑΤΗΡΕΣ,, ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ ΟΦΕΙΛΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΤΩΣΙΝ ΜΕΤΕΩΡΙΤΩΝ ;

ὑπὸ τοῦ κ. L. Houlevigue

Καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Μασσαλίας

Τὸ οὐράνιον διάστημα, διασχίζεται, ἐκτὸς τῶν πλανητικῶν συστημάτων, ποὺ γράφουν εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς κανονικὰς των τροχιάς και ἀπὸ τεμάχια ὕλης ἀγνωστοῦ προελεύσεως, ἀγνωστοῦ κατευθύνσεως, και τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξὶς μᾶς γίνεται γνωστὴ ὅταν χαράσσεται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἡ πυρίνη τροχιά των ἢ ἀκόμη ὅταν πίπτουν εἰς τὸ ἔδαφος. Πρόκειται περὶ τῶν διαττόντων και μετεωριτῶν.

Ὅπως ἡμπορεῖ εὐκολὰ νὰ συμπεράνῃ κανεὶς, οἱ μικροὶ ἀερόλιθοι, τῶν ὁποίων μόνον τὴν πυρίνην διαδρομὴν ἀντιλαμβάνομεθα εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶναι ἀπείρως περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἀερόλιθους. Ἐννοεῖται ὅτι ἔχομεν ἀφθονὰ δείγματα ἀερόλιθων. Ὁ ἀερόλιθος π. χ. τὸν ὁποῖον ἀνεῦρεν ὁ Peary εἰς τὴν Γροιλανδίαν ἔχει βάρος 36,5 τόννων, ὁ δὲ μετεωρίτης τοῦ El Ranchito ἐν Μεξικῷ ζυγίζει 40 τόννους εἰς τὴν Μαυριτανίαν μέσα εἰς τὴν ἄμμον τῆς Ἐρήμου τοῦ Adrar εὐρέθη κατὰ χωσμένος ἓνας ὀγκόλιθος ἀποτελούμενος ἀπὸ κράμα σιδήρου και νικελίου, ἔχει μῆκος 100 μέτρων και πλάτος 40 μέτρων, ἢ δὲ προέλευσίς του εἶναι ἀσφαλῶς ἐξ οὐρανῶν. Ἡ μᾶζα του εἶναι περίπου ἓν ἑκατομμύριον τόννοι. Εὐκόλως δύναται κανεὶς νὰ ἀντιληφθῇ τί ἡμπορεῖ νὰ συμβαίῃ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς πτώσεως ἐνὸς τοιούτου ὄγκου. Ὅταν π. χ. τὴν 30 Ἰουνίου τοῦ 1908 εἰς τοιοῦτος μετεωρίτης ἔπεσε 1000 χιλιόμετρα βορειοδυτικῶς τῆς Ἰρκούτσκις ἐν Σιβηρίᾳ, ἡ σύγκρουσις μὲ τὸ ἔδαφος προυκάλεσε δόνησιν τοῦ ἀέρος σημειωθεῖσαν μέχρις ἀποστάσεως 1500 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς πτώσεως, τὸ προκλήθην δὲ κύμα τοῦ ἀέρος ἐσημειώθη ἀπὸ τοὺς βαρογράφους τῶν ἀστεροσκοπείων και τῆς Ἀγγλίας ἀκόμη. Τὰ δένδρα ἐπὶ ἀκτίνος

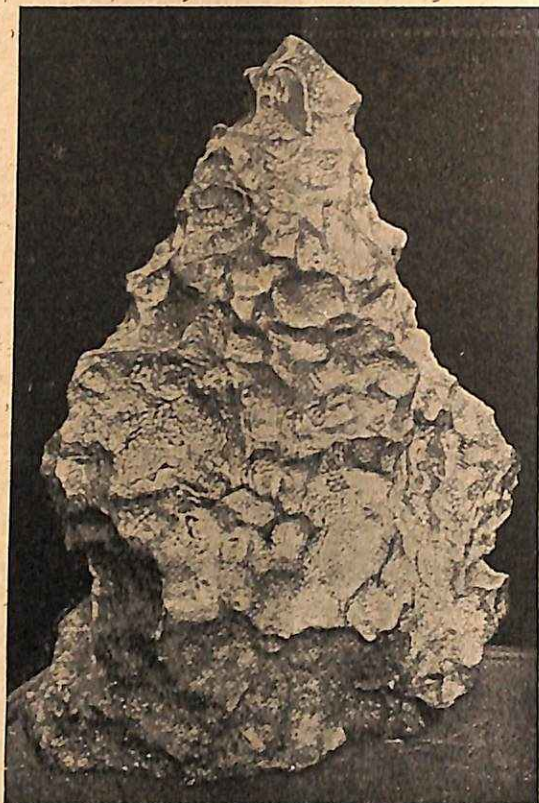
30 χιλιομέτρων ἐξεριζώθησαν ἢ ἐθραύσθησαν, ἢ βλάστησις γύρω τοῦ σημείου τῆς πτώσεως ἐκάη, τὸ ἔδαφος ἐσχηματίσθη εἰς πτυχάς.

Τὰ τρομερὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα εἶνε προφανῶς ἀποτέλεσμα τῆς «ζώσης δυνάμεως» τῆς μᾶζης, ἡ ὁποία ζῶσα δύναμις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν μᾶζαν και τὸ τετράγωνον τῆς ταχύτητος. Ἡ μᾶζα εἶναι γνωστὴ ἐκ τῶν ὑστέρων. Ἡ ταχύτης ἀπομένει τὸ ἐνδιαφέρον και λεπτὸν σημεῖον τοῦ βλοῦ προβλήματος ποὺ τίθεται ὡς πρὸς τὰ ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως ἐνὸς μετεωρίτου ἐπὶ τοῦ ἔδαφους. Ὁ κ. Maurain ἐπεδόθη τελευταίως εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος ἐν συνδυασμῷ μὲ τοὺς νόμους τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀέρος, ἐρευνωμένους εἰς τὸ ἀεροδυναμικὸν ἐργαστήριον τοῦ Saint-Cyr. Ἐκ τῶν μελετῶν τούτων προκύπτει ὅτι οἱ μικροὶ ἀερόλιθοι, πίπτοντες, πρέπει νὰ ἔχουν ταχύτητα 70 περίπου μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος ἔχει μεγίστην σημασίαν και ὁ μικρὸς κόκκος ὕλης—οἷος εἶναι ἓνας διάττων ἀστὴρ—διεισδύων διὰ μέσου τοῦ ἀντισταμένου ἀέρος, φθάνει τὸ δριον τῆς ταχύτητός του, ἐνῶ συγχρόνως ἡ τροχιά του τείνει πρὸς τὴν κάθετον. Οἱ μεγαλύτερων διαστάσεων μετεωρίται, βάρους π. χ. μερικῶν χιλιγράμμων, φθάνοντες εἰς τὸ ἔδαφος, ἔχουν ταχύτητας δυναμένας νὰ συγκριθοῦν μὲ τὴν ταχύτητα τῶν βομβῶν ἀεροπλάνων, 500 δηλαδὴ μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον. Ἐξ ἄλλου διεπιστώθη ὅτι ἡ τροχιά των εἶναι κεκλιμένη, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος ἐπιβραδύνει, χωρὶς ὅμως νὰ ἡμπορῇ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν ἀρχικὴν ταχύτητα τοῦ ἀερόλιθου. Ὁ Farrington ἀναφέρει ὅτι εἰς ἀερόλιθος βάρους 302 χιλι-

γράμμων είχε ανασκάψει το έδαφος εις βάθος 3,25 μέτρων, καταπεσών με γωνίαν προσπτώσεως 27 μοιρών.

Κατὰ τὰς ἐνδείξεις ταύτας δύναται κανείς νὰ σκεφθῇ ὅτι ἡ ταχύτης τῶν πολὺ

μετεωρίτου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους προκαλεῖ φυσικὰ τὴν μεταβολὴν τῆς κινητικῆς ταύτης ἐνεργείας εἰς θερμικὴν, ὃ δὲ ὑπολογισμὸς δεικνύει ὅτι ἂν ἡ μάζα τοῦ ἦτο ἐκ σιδήρου, ἢ κατὰ τὴν πτώσιν παραγομένη θερμότης

Μετεωρίτης βάρους 300 περίπου χιλιογράμμων.

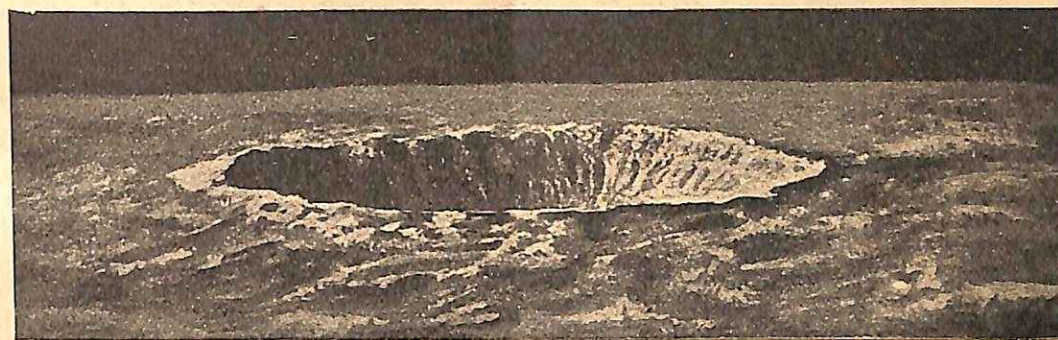
μεγάλων μετεωριτῶν ὀλίγον ἐπιβραδύνεται καὶ ἡ κατεύθυνσις αὐτῶν ὀλίγον μεταβάλλεται κατὰ τὸν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ δρόμον των. Ἡ ταχύτης τῆς πτώσεως των συνεπὶς πρέπει νὰ εἶναι παραπλησίᾳ πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἔχουν κατὰ τὴν εἰσοδὸν των εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν δηλαδή μεταξὺ 20 καὶ 60 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον. Καὶ ἂν λάβωμεν διὰ τούτους ὑπολογισμοὺς μας τὸν μικρότερον τῶν ἀριθμῶν τούτων, δηλαδή τὰ 20 χιλιόμετρα, εὐρίσκωμεν ὅτι κάθε χιλιόγραμμον βάρους μετεωρίτου ἐνέχει ἐνέργειαν 200 ἑκατομμυρίων χιλιογράμμων. Ἡ ἀπότομος στάσις τοῦ

θα ἴσκει διὰ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ μετεωρίτου εἰς δύο ἑκατομμύρια βαθμούς! Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι θὰ ἐξαερούτο στιγμιαίως καὶ ὁ μετεωρίτης καὶ οἱ περὶ τὸ σημεῖον τῆς πτώσεως του βράχοι. Πράγματι παρατηρήσεις ἐπὶ μετεωριτῶν μετριωτέρων διαστάσεων δεικνύουν ὅτι τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ σημείου προσπτώσεως εἶχεν ὑαλοποιηθῇ ὡς ἂν ἔπεσε κεραυνός.

Ἐνας μετεωρίτης ἐκφενδονιζόμενος μετὰ ταύτην ἀστρονομικὴν ταχύτητα, διὰν εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν φυσικὰ θὰ ὑφίσταται ἀντίστασιν καὶ πέδησιν τοι-

αύτην, ὥστε νὰ ἐκλύῃ θερμότητα. Ὑπελογίσθη ὅτι θὰ ἴσκει δι' ἀνύψωσιν τῆς θερμοκρασίας μέχρι 2000 βαθμῶν, ἀρχικὴ ταχύτης 20 χιλιομέτρων ἐπιβραδυνόμενη κατὰ 10 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον. Τὰ

ὀριζόντια στρώματα ἀποδεικνύει ὅτι ὁ σχηματισμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἡφαιστειογενής, αἱ δὲ γενόμεναι γεωτρήσεις οὐδεμίαν ἐνδείξιν παρέσχον ἐκρηξιγενοῦς σχηματισμοῦ.

Γενικὴ ἄποψις τοῦ κρατήρος τοῦ Canyon Diablo (διαμέτρου 1200 μέτρων) ὀφειλομένου εἰς πτώσιν μετεωρολίθου.

ἐργαστηριακὰ πειράματα καὶ ἡ βλητικὴ δὲν δύνανται νὰ μᾶς πληροφορήσουν ποῖα ἀντίστασις προβάλλεται εἰς τοιαύτας ταχύτητας καὶ ἐν ἀτμοσφαίρᾳ τόσο ἀραιᾷ ὅσον εἶναι ἡ ἰδική μας εἰς ὕψος 130—150 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς γῆνης ἐπιφανείας. Αἱ παρατηρήσεις μᾶς πληροφοροῦν ὅτι εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα ἡ οὐρανία τροχιά των μετεωρολίθων θερμαίνεται μέχρι λευκοπύρωσεως, ἡ ἐπιφάνειά των τήκεται, οἱ μετεωρίται ἐνίοτε ἐκρήγνυνται καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον σπανίως συμβαίνει νὰ φθάσουν μέχρι τοῦ ἐδάφους μεγάλοι μετεωρίται· θραυόμενοι εἰς ἄπειρα μικρὰ κομμάτια διασκορπίζονται πολλάκις ὡς βροχὴ λίθων εἰς μεγάλην ἑκτασιν.

Ο ΚΡΑΤΗΡ ΤΟΥ CANYON DIABLO

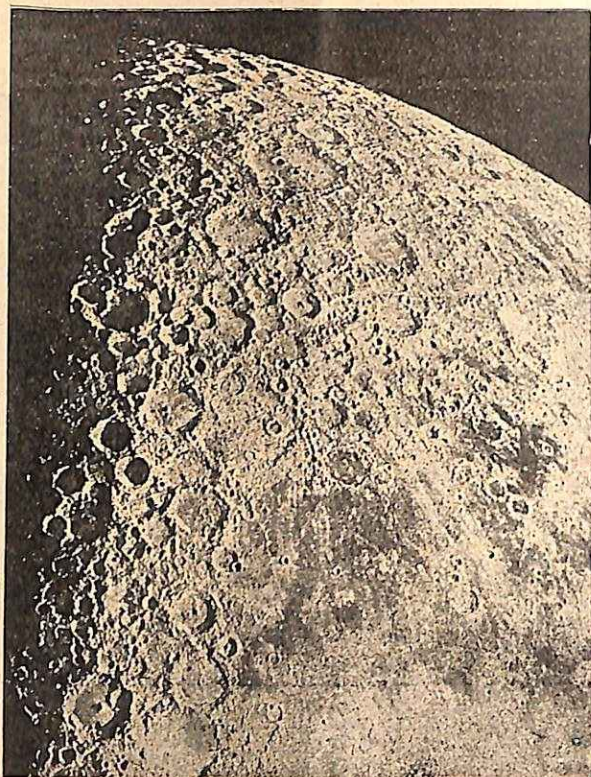
Ἐνα δείγμα ἀποτελεσμάτων προκυψάντων ἀπὸ τὴν πτώσιν μεγάλου ἀερολίθου ἀνεκαλύφθη τῇ 1891 εἰς μίαν περιοχὴν τῆς Ἀριζόνας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ὅπου εἰς τὸ μέσον μιᾶς ἀγόνου πεδιάδος περιβαλλομένης ἀπὸ ἀποτόμους βράχους ἀνοίγεται μία κυκλικὴ κοιλότης διαμέτρου 1200 μέτρων. Ὁ πυθμὴν τῆς κοιλότητος εἶναι σχεδὸν ἐπίπεδος καὶ εἰς βάθος 130 μέτρων κάτω τῆς γενικῆς στάθμης. Ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους, ἀποτελουμένου ἐξ ἀβεστολίθων καὶ ἀνθρακαφόρου ἄμμου κατὰ

Εἰς ἐπίμετρον, γύρω τοῦ «κρατήρος» αὐτοῦ εὐρέθησαν χιλιάδες τεμαχίων σιδήρου περιέχοντος καὶ 7% νικελίου, τὸ μεγαλύτερον τῶν ὁποίων ἦτο βάρους 770 χιλιογράμμων. Ἡ καταγωγή των ἦτο ἀσφαλῶς μετεωρικὴ. Συνελέγησαν 4 τόνοι τοιοῦτων τεμαχίων, ἀλλὰ, περιέργως, ὅλα ἔξω τοῦ κρατήρος καὶ εἰς ἀκτίνα οὐχὶ μεγαλύτεραν τῶν 9 χιλιομέτρων. Τὸ κράμα τοῦ σιδηρονικελίου ἐξ οὗ ἀποτελοῦνται τὰ εὐρεθέντα τεμάχια περιέχει καὶ μικρὰ ποσὰ ἱριδίου καὶ λευκοχρόσου. Ἡ ἀνάλυσις ἀπέδειξεν ἐπίσης τὴν ὑπαρξίν μικρῶν μαύρων ἀδαμάντων.

Ὅλα αὐτὰ δὲν δύνανται νὰ ἐξηγηθοῦν ἄλλως εἰμὴ ὅτι κάποιος μετεωρίτης ἔπεσεν ἐκεῖ, βάρους, ὡς προκύπτει ἐκ διαφόρων ὑπολογισμῶν ἐνὸς περίπου ἑκατομμυρίου τόνων. Καὶ ἡ ἐξήγησις ὅμως αὕτη παρουσιάζει πολλὰ μειονεκτήματα. Τὸ κυκλικὸν σχῆμα τῆς ὁπῆς, ἡ διάταξις τῶν ὑπολειμμάτων ἐν αὐτῇ καὶ γύρω τοῦ κρατήρος, δεικνύουν ὅτι ἡ ἐκσκαφὴ πιθανῶς δὲν ὀφείλεται εἰς ἀποτέλεσμα μηχανικῆς κρούσεως ἀλλ' ἐκρήξεως ἐκ τῶν ἔσω πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἥτις ὀφείλεται εἰς ἐκλυσιν θερμότητος καὶ ἐξάτμισιν. Φυσικὰ ἔγιναν ἐρευνᾶν πρὸς ἀνέυρεσιν τοῦ εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς χωσθέντος μετεωρίτου. Ἀλλὰ ἡ ἐταιρεία ἡ ὁποία ἀνέλαβε τὰς ἐρεῦνας κατὰ τὸ 1927

διέκοψε τὰς γεωτρήσεις εις βάθος 214 μόνων μέτρων ἑλλείψει κεφαλαίων. Ἐν τού-

σχωρίας προερχομένης ἀπὸ τὴν τῆξιν τῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἄμμου λόγῳ τῆς ὑψηλο-

Φωτογραφία τμήματος τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης. Ἡ Σελήνη, καλύπτεται ἀπὸ μεγάλους κρατήρας.

τοὺς νέα ἔρευνα γενομένη κατὰ τὸ 1930 διὰ τῶν νέων ἠλεκτρομαγνητικῶν μεθόδων ἀπέδειξε τὴν ὑπαρξιν ὄγκου σιδήρου εἰς βάθος μετρίων τῶν 200 μέτρων, τοῦ ὁποῦ ἡ προέλευσις φαίνεται ὅτι εἶναι μετεωρική.

Ἀνακαλύψεις παρομοίων κρατήρων ἔγιναν καὶ τελευταίως εἰς τὴν αὐστραλιανὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀδελαΐδος κ. Alderman, ὅπου ἐπὶ ἐπιφανείας μικροτέρας τοῦ ἐνὸς τετραγωνικοῦ χιλιομέτρου ὑπάρχουν 13 τοιοῦτοι κρατήρες τῶν ὁποίων ὁ μεγαλύτερος ἔχει 210 μέτρα μῆκος καὶ 110 μέτρα πλάτος, μέσον δὲ βάθος 16 μέτρων.

Ἡ περιοχὴ τῶν κρατήρων τούτων εἶναι σπαρμένη ἀπὸ τεμάχια μετεωρολίθων σιδηρούχων, περιβαλλομένων ἀπὸ πυριτικὰς

τάτης θερμοκρασίας ποῦ ἐδημιουργήθη κατὰ τὴν πτώσιν.

ΜΙΑ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΗΡΩΝ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Πάντα ταῦτα τὰ γεγονότα μᾶς δεικνύουν ὅτι ὁ πλανήτης μας ἐσφυρηλατήθη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ τῆς πτώσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του οὐρανίων σωμάτων μεγάλων διαστάσεων. Ἡ σπανιότης τῶν δοκουμένων ἐξηγεῖται εὐκόλως ἐκ τῆς μετέπειτα ἐπιδράσεως τοῦ ἀέρος, τῶν ἀνέμων καὶ τῶν υετῶν ὑδάτων τὰ ὅποια ὀλίγον κατ'ὀλίγον ἐξήλειψαν τὰ ἔχνη τῆς πτώσεως τῶν ἀερολίθων.

Ἐκτὸς τοῦ γῆινου ἐνδιαφέροντος ἐν προκειμένῳ, τὸ φαινόμενον ἀξίζει ἰδιαίτερας προσοχῆς διότι μᾶς παρέχει μὴν

ἀληθοφανῆ ἐξήγησιν τῆς προελεύσεως τῶν κρατήρων τῆς Σελήνης. Ὅταν παρατηρῇ τις διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ἢ τῆς διόπτρας τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δορυφόρου μας τὴν βλέπει σὰν «εὐλογισκομένην». Τριάκοντα καὶ πλέον χιλιάδες βαθύσματα κυκλικῶς σχήματος διακρίνονται ἐπὶ τοῦ ὁρατοῦ μόνον ἡμισφαιρίου τῆς Σελήνης, διαφόρων δὲ διαστάσεων. Ἄλλα ἔχουν διάμετρον 180 χιλιομέτρων καὶ ἄλλα 500 μόνον μέτρων. Ὁ πυθμὴν τῶν κρατήρων τούτων, βάθους ἐνίοτε πλέον τῶν 6 χιλιομέτρων εἶναι γενικῶς ἐπίπεδος. Ὁ σχηματισμὸς τῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι σύγχρονος, ὥς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐντὸς πολλῶν τοιοῦτων μεγάλων κρατήρων διακρίνει κανεὶς ἄλλους μικροτέρους. Ἡ ὑπαρξίς τῶν ἀποτελεῖ μυστήριον διὰ τὴν Σεληνολογίαν, διάφοροι δὲ ὑποθέσεις ἐξηγήθησαν διὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν. Ἡ φυσικωτέρα εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἐσθεσμένων ἡφαιστειακῶν κρατήρων. Ἀναμφισβητήτως πλεῖστοι κρατήρες γῆινων ἡφαιστειῶν ὁμοιάζουν μὲ τοὺς τῆς Σελήνης, ἀν δὲ ἐκπλαγῆ κανεὶς διότι ἐπὶ τῆς Σελήνης εἶναι ἀπείρως περισσότεροι, ὥς λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅτι ὁ δορυφόρος μας μὴ ἔχων ἀέρα καὶ ὕδωρ δύναται νὰ διατηρῇ ἀπεριόριστως τὴν μορφήν του, πρᾶγμα ποῦ δὲν συμβαίνει μὲ τὴν γῆν μας, ὅπου κάθε σχηματισμὸς τῆς μεταβάλλεται ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν δύο τούτων σπουδαιωτάτων γεωλογικῶν στοιχείων. Τὰ παλαιότερα τῶν 5000 ἐτῶν ἡφαιστεια εἶναι χάσει τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν των καὶ δὲν διακρίνονται πλέον, πλεῖστα δὲ ἐξ ἄλλου εὐρίσκονται ἀόρατα ὑπὸ τὴν θάλασσαν.

Παρ' ὅλας ὁμως αὐτὰς τὰς δικαιολογίας ἢ ἡφαιστειακῆ ἐξήγησις τῶν κρατήρων τῆς Σελήνης συναντᾷ πλεῖστας ἀντιρρήσεις. Αἱ μεγάλαί των διαστάσεις, ἡ ὁμαλότης τῶν χειλέων των, τὸ μέγα αὐτῶν βάθος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὑποτιθέμενα ὀλικά, μαρτυροῦν ὅτι ἐὰν οἱ κρατήρες ὀφείλονται εἰς ἐσωτερικὰς δυνάμεις, αὐταὶ θὰ ἐπέδρασαν μετὰ

βιαιότητος ἀγνώστου διὰ τὰ γῆινα ἡφαιστεια καὶ ὑπὸ συνθήκας ἀσυνήθεις. Διὰ τοὺς λόγους τούτους διάφοροι γεωλόγοι καλεῖδικοτερον ὁ Suess, ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι οἱ σεληνιακοὶ κρατήρες προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀνύψωσιν τῆς μάζης τῆς Σελήνης ὅταν ἀκόμη ἦτο διάπυρος καὶ ἱξώδης, ἀνυψώσεως ὀφειλομένης εἰς ἀέρια ἢ ἀτμοὺς προερχομένους ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς. Πειράματα γενόμενα ἐν μικρᾷ κλίμακι ἀπέδειξαν ὅτι οἱ παραχθέντες κρατήρες ὁμοιάζουν καταπληκτικῶς μὲ τοὺς κρατήρας τῆς Σελήνης, ἀλλὰ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν μὲ τὸν κ. Bosler, διευθυντὴν τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῆς Μασσαλίας, ὅτι, μία παρατήρησις γενομένη ἐπὶ κρατήρος διαμέτρου ἐνὸς ἑκατοστομέτρου, μέσα εἰς ἓνα πιάτο χυλοῦ, δύσκολα θὰ ἐφαρμόζεται δι' ἓνα κρατήρα διαμέτρου 100 χιλιομέτρων.

Αἱ διαφοραὶ αὐταὶ ἀντιρρήσεις ἤγαγον μερικοὺς ἀστρονόμους εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τὴν διδομένην ἀπὸ τὸν κρατήρα τοῦ Canyon Diablo, ὅτι δηλαδὴ οἱ σεληνιακοὶ κρατήρες θὰ παρήχθησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐκ τῆς πτώσεως τεραστίων μετεωρολίθων. Ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ συναντᾷ μὲ τὴν σειρὰν τῆς πλείστας ὅσας δυσκολίας. Μίαν σοβαρὰν ἀντίρρησην ἐπὶ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης, ἀντίρρησην κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κρατήρας θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν καὶ σχῆμα ὠοειδὲς λόγῳ πτώσεως τῶν ἀερολίθων ὑπὸ κάποιαν κλίσιν, ἐξήλειψεν ἡ πείρα τοῦ... μεγάλου πολέμου, κατὰ τὸν ὅποιον παρατηρήθη ὅτι αἱ ὁπαὶ αἱ ἀνοιγόμεναι ὑπὸ τῶν ὀβιδίων, ἦσαν πάντοτε κυκλικαί, μολονότι αὐταὶ ἐπιπτον οὐχὶ καθέτως ἀλλὰ πλαγίως.

Ἐξ ἄλλου ἡ δημιουργία τοιοῦτων κρατήρων ὑπὸ τῶν μετεωριτῶν ἐξηγεῖται ἀπὸ τὰ γεγονότα ὅτι οἱ ἀερόλιθοι φθάνουν αὐτοῦσιν μέχρι τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας λόγῳ τῆς ἑλλείψεως ἀτμοσφαιράς ἣτις θὰ τοὺς διέλυε πᾶντοτε διὰ τῆς πυρώσεως αὐτῶν, ὅπως συμβαίνει ἐν τῇ γῇ.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Η ΑΠΑΓΓΕΛΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Υπό του κ. Γεωργίου Λαμπελέρ

Όσο περισσότερο μελετά κανείς την αρχαία τραγωδία, τόσο βαθύτερα αντιλαμβάνεται ότι το καλλιτεχνικό στοιχείο που έκυρι-αρχούσε σ' αυτήν από τη μία έως την άλλη ακρη της, ήταν η μουσική. Από την αρχαίαν ελληνικήν μουσικήν όμως τίποτε δεν μάς έμεινεν εκανό να μάς κινή να εισδύ-σουμε στο πνεύμα της και να νοιώσουμε την ωμορφιά της, τα λίγα δε λείψανα που μάς έμειναν απ' αυτήν μάς δίνουν μια πολ-ύ μικρή και έντελως ασήμαντη και αό-ριστη ιδέα της εκφραστικότητος της αξίας, σέ σημείο δε που χωρίς διαταγμό εμπορούμε να πούμε ότι η μουσική αυτή είναι για μάς ένα πράγμα έντελως και για πάντα χαμένο. Την γνώμην αυτήν δε, ως είναι γνωστό, την υποστηρίζουν όλοι οι διαπρε-πείς σοφοί μελετηταί παντός, ότι άφορᾷ την αρχαίαν μουσικήν, όπως π. χ. ο Σλάι-χερ, ο Έγκριτος καθηγητής του Πανεπι-στημίου του Βερολίνου, ο Γκέβαρ, ο διά-σημος διευθυντής του Ωδείου των Βρυ-ξελλών, ο συγγραφεύς του γνωστού μνη-μειώδους έργου «Ιστορία και θεωρία της αρχαίας μουσικής» κ.λ.π. Έρχεται τώρα φυσικό να έρωτηση κανείς: 1ον) Έκεί-νοι, που ώλειρεύθηκαν την αναπαράστασι και την αναβίωσι του αρχαίου δράματος στο σύγχρονο θέατρο, που έστηρίχθηκαν για να αποδώσουν το καλλιτεχνικό πνεύμα που το διέπει, άφοῦ η μουσική (με την συγγενή της άπαγγελία) που αντιπροσω-πύει την κυρία καλλιτεχνική του υπό-στασι, είναι για μάς ένα πράγμα έντελως χαμένο και ένταφιασμένο στο παρελθόν ως και παραπάνω είπα; 2ον) Από την εποχή που καταβάλλονται προσπάθειες αναπαράστασως της αρχαίας τραγωδίας στη σημερινή σκηνή, πώς και με ποίαν αντίληψιν οι νεώτεροι μελοποιοί μεταχει-ρίσθηκαν και προσέχρυσαν το μουσικό στοιχείο σ' αυτήν και πώς οι νεώτεροι ή

θοποιοί απέδωσαν στην άπαγγελία το μουσικό πνεύμα των στίχων του κειμένου της;

Πριν η προσπάθισω να δώσω μίαν ά-πάντησι στις έρωτήσεις αυτές, θα μου επι-τραπή να εκθέσω μερικές σκέψεις μου για όσον άφορᾷ τὸν σκοπό που έχουν οι σημε-ρινές παραστάσεις του αρχαίου δράματος. Από οποιαδήποτε άποψι και αν μελε-τήσῃ κανείς το ζήτημα αυτό, φαντάζομαι ότι δεν τὸν είναι δυνατόν να καταλήξῃ σέ διαφορετικό συμπέρασμα από το ότι η προσπάθεια της αναπαράστασως στο ση-μερινό θέατρο μιᾶς αρχαίας ελληνικής τραγωδίας φέρνει μαζί της δύο σκοπούς. Ο ένας είναι ή από μίαν αίσθητικὴν και καλλιτεχνικὴν άποψιν απόδοσις της και ο άλλος, ή από μίαν καθαρῶς ψυχολογική και δραματική άποψι έρμηνεία της. Ο σπουδαιότερος βέβαια (ο κύριος), από τους δύο σκοπούς είναι ο πρώτος, γιατί η τρα-γωδία είναι πρωτίστως τέχνη και κατά δεύτερο λόγο ψυχολογική και φιλοσοφική διδασκαλία. Άλλ' είναι άραγε κατορθωτή με τα σημερινά καλλιτεχνικά και τεχνικά μέσα που διαθέτουμε, ή έστω κατά προσέγ-γισιν αίσθητικὴ έρμηνεία της αρχαίας τραγωδίας; Ποιά σημασία δε και ποίαν αξίαν έχουν οι προσπάθειες της αναπα-ράστασως της που έγιναν και γίνονται στη νεώτερη εποχή, με την αντίληψι και με τὸν τρόπο που γίνονται;

Αξίζει να άνασχοληθῇ κανείς σοβαρά με το μεγάλο καλλιτεχνικό ενδιαφέρον-τος αυτό ζήτημα.

Δεν είμπορώ, βέβαια, να ξέρω σ' ὅλη της την έκτασι την εργασία που στη νεώ-τερη εποχή έγινε παντού για ό,τι άφορᾷ την έρμηνεία του αρχαίου δράματος, και υπό έποψιν άπαγγελίας και υπό έποψιν μουσικής. Σταματώ λίγο κυρίως σ' ό,τι, εκάναμε ως τώρα στο έδαφος αυτό έμεις

χωρίς να έχω καμμίαν άμφιβολία ότι ά-πάνω κάτω και άλλου θα έγινεν ως τώρα, ως φαντάζομαι, κάτι παρόμοιο.

Ός όλοι ξέρουμε υπάρχουν δύο αντίλη-ψεις για όσον άφορᾷ την έρμηνεία του αρχαίου δράματος. Η πρώτη—ή παλαιά σχολαστική και δασκαλική—στηρίζεται στην αρχή ότι η διδασκαλία του πρέπει να γίνη στο αρχαίο κείμενο, γιατί έτσι πι-στεύεται σοβαρά ότι πλησιάζει κανείς πε-ρισσότερο πρὸς το άρχέγονό του πνεύμα, και ή άλλη—ή νεώτερη—θέτει την αρχήν ότι πρέπει να μεταφρασθῇ το αρχαίο κεί-μενο στη ζωντανή γλώσσα του λα-οῦ. Στην πρώτη, την σχολαστικὴν άν-τίληψιν, ως όλοι ξέρουμε, έστηρίζετο και ή παλαιά «Έταιρεία πρὸς παράστασιν τῶν αρχαίων δραμάτων», και στη δεύτερη—που ήθελε την μετάφρασι του αρχαίου κειμένου—έδασίσθηκαν οι περισσότεροι από έσους στα τελευταία χρόνια έπεχείρη-σαν να άνεβάσουν και να έρμηνεύσουν στο θέατρο το αρχαίο δράμα. Άλλ' είνε να άπορήσῃ κανείς με εκείνους, που άκολου-θῶν την πρώτην αντίληψιν. Που στηρί-ζονται, ώστε να φαντάζονται και να πι-στεύουν ότι ο ασφαλέστερος τρόπος για να εισδύσουμε στο καλλιτεχνικό πνεύμα της αρχαίας τραγωδίας είναι το να την άνε-βάσουμε στο σύγχρονο θέατρο με το αρχαίο κείμενο, άφοῦ όλοι γνωρίζουμε, είναι κο-λοσσιαία ή απόστασις, που χωρίζει την προφορά και την προσωδία που μεταχειρί-ζονται στην άπαγγελία του αρχαίου κει-μένου της οι σημερινοί ήθοποιοί, απ' ε-κείνη που μετεχειρίζοντο σ' αυτήν οι άρ-χαίοι ύποκριται, και ότι επομένως έμεις δεν είμπορούμε οὔτε κατά προσέγγισιν να ξέρουμε, ποιὸς ήταν ο αίσθητικός χαρα-κτήρας, ή μάλλον, ποιά ήταν η μουσική έκφρασις της αρχαίας γλώσσας και της αρχαίας άπαγγελίας;

Για να είχα μίαν άκριβή ιδέα του πὸς έγινετο η διδασκαλία του αρχαίου δράμα-τος με το αρχαίο κείμενο στους μαθητάς της παλαιᾶς «Έταιρείας πρὸς παράστασιν τῶν αρχαίων δραμάτων» για όσον άφορᾷ την προσωδία στην άπαγγελία, παρεκά-λεσα κάποτε μίαν από τις έκλεκτές μαθή-τριες να μου άπαγγείλῃ ένα απόσπασμα του κειμένου της Μηδείας του Εὐριπίδου, στην

όποιαν είχε παίξει στο θέατρο τὸν ρόλο της πρωταγωνιστρίας. Έβεβαιώθηκα λοιπόν, ότι η άπαγγελία της μαθητρίας αυτής, υπό έποψιν προφοράς, προσωδίας και τονισμού ήταν άκριβῶς ὅμοια με εκείνη, που θα ή-ταν αν είχεν άπαγγείλει ένα απόσπασμα σημερινού δράματος, στη σημερινή γλώσ-σα. Άλλ' ως όλοι ξέρουμε, έμεις από την αρχαία γλώσσα διατηρήσαμε μόνο την λε-γομένη ιστορικὴν ὁρθογραφία, δεν λογα-ριάζουμε τα μακρά και βραχέα φωνήεντα και προφέρουμε π.χ. τὰ άπειρα ι. υ. ει. οι. η κλπ., ὅλα με την ίδια προφορά του ι, πράγμα, που δεν έκαναν, βέβαια οι άρ-χαίοι. Εκτός αὐτοῦ, πρέπει να ληφθῇ ὅπ' ὅψιν και η σπουδαιότητα λεπτομέρεια ότι οι άρχαίοι είχαν στην άπαγγελία τῶν στί-χων τους τὸν μουσικό τονισμό τῶν λέξεων, που ήταν στενά δεμένος με τη ρυθμοποιία τους και με το μετρικό τους σύστημα τῶν ἰάμβων, άνapaίστων κ.τ.λ. Δὲν ἐτόνιζαν, δηλαδή, την συλλαβή που ἐγύρευε τὸν τόνο, ἀλλ' ἔλαφρά την συλλαβή, που απαιτοῦσεν η μουσική ὑπόστασις του μέτρου στο ὅποιον ἐστηρίζετο το κείμενο.

Πὸς είναι δυνατόν τώρα να φαντασθού-με ότι καταργώντας το αρχαίο μετρικό σύστημα, και προφέροντας στην άπαγγε-λία του αρχαίου κειμένου ὅλες τις συλλα-βές ἰσόχρονα, προφέροντας τὰ ει, οι, υι, η κλπ. ὅλα ὡς ι και δημιουργώντας έτσι τις χασμωδίες του άπαίσιου ἰωτατισμοῦ (που μάς κάνει να προφέρουμε τὸν πληθυντικό του ο υἱὸς ι ι ι), τονίζοντας ακόμα στην άπαγγελία αντίθετα πρὸς το πνεύμα του μουσικοῦ τονισμού, τις συλλαβές που φέρ-νουν τὸν τόνο, πὸς, είναι δυνατόν—έπα-ναλαμβάνω—να φαντασθούμε ότι με ὅλα αὐτά που είπα, κάνουμε κάτι λογικό και φυσικό και αποδίδουμε έστω και κατά προσέγγισιν, το μουσικό πνεύμα και τὸν καλλιτεχνικό χαρακτήρα της άπαγγελίας του αρχαίου κειμένου της τραγωδίας, υπό έποψιν προφοράς και προσωδίας; Αν ή-τανε δυνατόν να ξαναζῶσε στην εποχή μας ένας αρχαίος Ἀθηναῖος της χρυσῆς ἐπο-χῆς, παρακολουθώντας μίαν τέτοια παρά-στασι και ακούοντας μίαν τέτοιαν άπαγγε-λίαν, θα τὸν ἐρχότανε ἴσως φυσικό να ρω-τοῦσε σέ ποιά γλώσσα άπαγγέλλουν οι ήθοποιοί, γιατί ασφαλῶς δεν θα μπορούσε

ποτέ να φαντασθῇ ὅτι αὐτὴ, πού ἄκουγε ἤ-
τανε ἡ δική του γλώσσα!

Στὰ τελευταῖα χρόνια ἐφύγαμε εὐτυχῶς
ἀπὸ τὴν παλὴν ἀντίληψιν. Μεταφράζουμε
τὶς ἀρχαῖες τραγῳδίαι, τὶς μεταφράζουμε
δὲ—πρᾶγμα πού ἐξεταζόμενο ἀπὸ μίαν ἁ-
ποψιν εἶναι σωστὸ—στὴ δημοτικὴ γλώσσα,
ἡ ὁποία—μεταχειρίζομαι ἐδῶ μὴ καθιε-
ρωμένη φράσι τῶν κριτικῶν—ζωντανεῖ
τὸ κείμενον ὅσο δὲν εἴμπορεῖ νὰ τὸ κἀνῇ ἡ
καθαρεύουσα. Καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι
πραγματικῶς ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ ζωντα-
νεῖ ὡς σ' ἓνα σημεῖο τὸ νεκρὸ γιὰ μᾶς
κείμενο τῆς τραγῳδίας. Ἀλλὰ γεννιέται
ἐδῶ ἓνα σπουδαῖο ζήτημα, τὸ πῶς, δη-
λαδῆ, καὶ μὲ ποῖο τρόπο τὸ ζωντα-
νεῖ καὶ σὲ τί τὸ ζωντανεῖ. Γιατὶ
δὲν εἴμποροῦμε βέβαια, νὰ φαντασθῶμε ὅ-
τι ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ μᾶς εἴμπορεῖ νὰ
ζωντανέψῃ καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὸ αἰσθητικὸ
πνεῦμα καὶ τὴν μουσικὴν ἔκφρασιν τοῦ
ἀρχαίου ποιητικοῦ κειμένου. Ἡ δημοτικὴ
γλώσσα εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς ζωντανέψῃ ὡς
σ' ἓνα σημεῖο τὸ ἀρχαῖο κείμενο κατὰ τὸ
ὅτι εἴμπορεῖ νὰ μᾶς πλησιάσῃ περισσότε-
ρο πρὸς τὴν ψυχολογικὴν ἔκφρασιν τοῦ ἀρ-
χικοῦ δράματος. Ὄταν ἀπὸ τὸ στόμα ἑνὸς
ἀπὸ τὰ πρόσωπα μιᾶς ἀρχαίας τραγῳδίας
πρέπει νὰ ἀκουσθῶν, ἂς ὑποθέσωμε, τὰ
λόγια μητέρα, πατέρα, σὲ καμμιά ἄλλη
γλώσσα δὲν θὰ εἴμποροῦσαν βέβαια, νὰ μᾶς
ἐκάναν τὰ λόγια αὐτὰ στὴν ψυχὴ μᾶς τὴν
ἐντύπωσιν πού θὰ μᾶς ἐκάναν ἀκουόμενα
στὴ δημοτικὴ γλώσσα. Λέγοντας ἐμεῖς,
μητέρα, πατέρα, δοκιμάζουμε σήμερα ἀ-
πάνω, κάτω τὴν ἰδίαν ψυχικὴν ἐντύπωσιν
πού θὰ ἐδοκίμαζαν οἱ ἀρχαῖοι λέγοντας
μήτηρ, πατήρ.

Ἄν ὅμως ποῦμε ἐμεῖς τὴν μητέρα μή-
τηρ, ὅπως θέλει ἡ καθαρεύουσα, παγώνει
ἡ ψυχὴ μᾶς καὶ νοιώθουμε ὅτι δὲν ἐκφρά-
ζουμε τὸ τρυφερὸ συναίσθημα, πού γεννᾷ

μέσας μᾶς ἡ ἔννοια τῆς λέξεως μητέρα.
Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ δημοτικὴ γλώσσα
εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς συνδέσῃ ψυχολογικῶς μὲ
τὸ ἀρχαῖο δράμα ἀσυγκρίτως περισσότερο,
ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἤμποροῦσε νὰ τὸ ἐκάνει ἡ
καθαρεύουσα. Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω εἶναι
ἱκανὴ νὰ μᾶς συνδέσῃ μόνον ψυχολογικῶς,
πολύ ὀλίγο δὲ αἰσθητικῶς, κἀνουν δὲ νο-
μίζω, μεγάλο λάθος καὶ εὐρίσκονται σὲ
μεγάλῃ πλάνῃ ὅσοι φαντάζονται ὅτι τὸ
πνεῦμα τῆς νεώτερης ποιητικῆς φράσεως,
μὲ τὴ σύνταξιν καὶ τὴν μουσικὴν ἔκφρασιν
τῆς δημοτικῆς, καθὼς καὶ τὸ πνεῦμα τῆς
νεώτερης προσφῳδίας, εἴμποροῦν νὰ σχετι-
σθῶν μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν ἔκφρασιν τῆς
ἀρχαίας ποιητικῆς φράσεως, καὶ μὲ τὸν
μουσικὸ καὶ προσφῳδικὸ τῆς χαρακτήρα.
Ἄν στὸ θέατρο ὁ ἀκροατὴς μιᾶς ἀρχαίας
τραγῳδίας μεταφρασμένης στὴ δημοτικὴ
γλώσσα, δοκιμάζῃ κάποτε μιὰ καθαρῶς
καλλιτεχνικὴ καὶ μουσικὴ συγκίνησιν πα-
ρακολουθώντας τὴν ἀπαγγελίαν τῶν ὑποκρι-
τῶν, πρέπει, βέβαια, νὰ ἀποδώσῃ αὐτὴν
σὲ αἰσθητικὰ στοιχεῖα πού περικλείονται
στὴν μετάφρασιν, (μουσικὴ ἔκφρασις γλώ-
σας σύνταξις φράσεως, διατύπωσις ἰδέας κ.λ.
π.), τὰ ὅποια ἐδανείσθη ὁ μεταφραστὴς ἀπὸ
νεώτερες λαϊκὲς καλλιτεχνικὲς πηγὰς ἀπὸ
τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι κτλ. καὶ, ὡς σ' ἓνα
σημεῖο βέβαια, καὶ ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴν
ἀτομικότητά του, πού συνδέεται μὲ τὸ σύγ-
χρονον αἰσθημα καὶ μὲ τὴ σύγχρονη καλ-
λιτεχνικὴν ἀντίληψιν. Πολὺ ὀλίγο δὲ πρέ-
πει νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν εἰς
τὸ ὅτι ὁ ἡθοποιὸς μὲ τὴν ἀπαγγελίαν του—
πού δὲν ἔχει καμμιά σχέσιν μὲ ἐκείνη τὴν
ἀρχαίων ὑποκριτῶν—ἡ ὁ μεταφραστὴς μὲ
τὴ γλώσσα του—τῆς ὁποίας ἡ ἐκφραστικὴ
ἀξία σὲ μεγάλο βαθμὸ διαφέρει ἀπὸ τὴν
ἀρχαίαν—θῆλυσαν νὰ μᾶς πλησιάσουν πρὸς
τὴν αἰσθητικὴν ἀντίληψιν τῶν δημιουργῶν
τῆς τραγῳδίας.

Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΠΑΡΑ ΤΩ ΡΙΧΑΡΔΩ ΒΑΓΝΕΡ

Ὑπὸ τοῦ κ. Edmond Jaloux

Ὑποθέτω ὅτι τίποτε δὲν ἔμεινε πλέον
νὰ λεχθῇ περὶ τοῦ Ριχάρδου Βάγνερ ὡς
μουσικοῦ, ἀλλὰ προτοῦ νὰ ὑπάρξῃ συν-
θέτης ὁ μουσικὸς οὗτος ὑπῆρξε θεατρικὸς
συγγραφεὺς, ἀφοῦ ἡ μουσικὴ του ἐξηρτά-
το ἀπὸ τὰ θεατρικά του
δημιουργήματα, λαβὼν
οὕτως θέσιν εἰς τὴν
σειρὰν τῶν μεγίστων
ποιητῶν. Καὶ νομίζω
ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ
πολλὰ πράγματα ἀκόμη
γιὰ τὸν Βάγνερ ὡς συγ-
γραφέα, ὡς δημιουρ-
γὸν ἑνὸς κόσμου λυρι-
κοῦ καὶ μυθολογικοῦ
μαζύ.

Οἱ καθαρολόγοι Γερ-
μανοὶ ἔχουν πολλὰς ἀν-
τιρρήσεις ὡς πρὸς τὴν
γλῶσσαν τοῦ Βάγνερ,
τοῦ ὁποίου τὸ στυλ εἶ-
ναι πτωχὸν καὶ ὀλίγον
χαλαρόν, εἰς τρόπον
ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ παρομοιασθῇ μὲ
ἓνα Γκαίτε ἢ μὲ ἓνα Βίκτωρα Οὐγκώ.
Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι τὸ μέσον
τῆς ἐκφράσεώς του εἶναι ἡ μουσικὴ. Καὶ
τοῦτο τοῦ παρέχει τὴν παράδοξον αὐτὴν
μοναδικὴν ιδιότητα νὰ εἶναι ἓνας ἀπὸ
τοὺς μεγαλυτέρους ποιητὰς τοῦ κόσμου,
ἀλλὰ ὁ μόνος ἀναμφιβόλως πού δὲν μετα-
χειρίζεται λέξεις διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν
ποίησιν του, διότι αἱ λέξεις εἰς αὐτὸν δὲν
εἶναι παρὰ μόνον μετάφρασις διὰ τὸ πνεῦ-
μα μιᾶς γλώσσης καμωμένης διὰ τὸ ἀπὸ
μόνον.

Ὡς ποιητῆς, ὁ Βάγνερ θὰ ἠδύνατο νὰ
κριθῇ ὡς ὁ τελευταῖος ρωμαντικός, ἂν
παραδεχθῶμεν ὡς πρᾶγμα πιθανόν ὅτι
θὰ ὑπάρξῃ μίαν ἡμέραν εἰς τὴν Γερμανί-
αν ἓνας τελευταῖος ρωμαντικός. Ἄς ποῦ-
με λοιπὸν μονάχα ὅτι ὑπῆρξεν ὁ ἔσχατος
ἀντιπρόσωπος τοῦ ρωμαντισμοῦ ἐκείνου

πού ἐγεννήθη μὲ τὸν Herder καὶ τὰς πρώ-
τας καταγίδας τοῦ Sturm und Drang.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἰδεῶν τοῦ Herder
ἐπὶ τῶν ἰδικῶν του εἶναι πολὺ ἐμφανής,
ἂν ὅχι ἀπ' εὐθείας, τοῦλάχιστον διὰ μέσου
τοῦ *χερδεριανοῦ* ρεύμα-
τος τοῦ 19^{ου} αἰῶνος. Ἡ
ἐπιστροφή αὐτὴ εἰς τὰς
ἀρχὰς τοῦ ἀνθρωπίνου
γένους, αὐτὸς ὁ πόθος
τῆς ἐντατικῆς ἀντίληψως
ἀπὸ τὴν λαϊκὴν ἔμπνευ-
σιν, αὐτὴ ἡ φροντίς
τῶν ἐθνικῶν παραδόσε-
ων καὶ θρύλων, τέλος
αὐτὴ ἡ εἰσπνοὴ εἰς τὸν
μεσαίωνα, ὅλα αὐτὰ τὰ
μοτίβα τῆς σκέψεως ὁ-
φείλονται προφανῶς εἰς
τὸν συγγραφέα τῆς *Γε-
νέσεως καὶ Διαδόσεως*
*τῶν πρώτων Θρησκευ-
τικῶν στοιχείων*. Ὁ Βάγ-
νερ δὲν ἔκαμε ποτὲ τί-

ποτε ἄλλο, ἀπὸ τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὴν
ποίησιν διὰ νὰ ἐξηγῇ τὴν θρησκείαν, τοὺς
πρώτους μύθους τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ
εἰς αὐτὴν τὴν θεμελιώδη θρησκείαν, τοῦ
ἡτο ἀναγκαῖον, διὰ νὰ στερεώσῃ καλύ-
τερα τὴν βάσιν, ν' ἀναμείξῃ τὸν σύγχρο-
νον κόσμον, ὅχι εἰς τὰ σημερινά του ἥθη,
ἀλλὰ εἰς τὰ αἰσθηματά του τὰ πλέον αἰ-
ώνια καὶ ταυτοχρόνως πλέον σύγχρονα.
Τοιοῦτοτρόπως εὐρίσκομεν εἰς τὸν *Τρι-
στάνον* καὶ *Ἰζόλδην* ταυτοχρόνως μὲ
τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ πού θὰ μπορού-
σαμεν νὰ ὀνομάσωμεν ἰδεῶδες ζεῦγος—
Ἑλένη καὶ Πάρις, Ἡρώ καὶ Λεάνδρος,
Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα—ὁλόκληρον με-
ταφυσικὴν τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ θανά-
του, γεννηθεῖσαν ὁμοῦ μὲ τὸν ρωμαντι-
σμόν μὲ τὸν Novalis, τὸν Richter καὶ
τὸν Schopenhauer.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι εἰς τὰς ἀρ-

χάς της ανθρωπότητας ή ποιήσεις και ή θρησκεία υπήρξαν στενώς ήνωμένοι με-
χοι του σημείου που να μη γνωρίζη κα-
νείς πλέον ποία εκ των δύο υπήρξε προ-
γενεστέρα της άλλης. Οί άρχέγονοι μύθοι
δεν είναι άλλο από εικόνες, άλληγορίας,
μεταφορές, των οποίων ένα μόνον εκ των
δύο όρίων είναι δρατόν: αυτό που τους έπέ-
τρεπε να εκκλείσουν έλαφρώς, και τρόπον
τινά διαφανώς, την μεγαλειότεραν ποσό-
τητα της ανθρωπίνης πείρας. Διά μέσου
των θεών του και των ήμιθέων του, ό
Βάγνερ ήθέλησε ταυτοχρόνως να ένσαρ-
κώσει την φύσιν και ό,τι γνωρίζομεν από
τους νόμους της' ή στοιχεία της φύσεως
κατέχουν εις τό έργον του μίαν σημαντι-
κήν θέσιν: ό Άήρ με τās Βαλκυρίας, τό
Πύρ με τόν Loge, τό "Υδωρ με τās Κό-
ρας του Ρήνου, ή Γή με την Έρδαν και
τό Niebelheim, ύφαίνουν γύρω από τό
δράμα τό αιώνιον και άπαραίτητον παιγ-
νίδι των' τὰ πάθη έξαρτώνται έξ αυτών
καθ' όρισμένον μέτρον' τό πύρ θα άπο-
δείξη τό θάρρος του Siegfried' ή άπεί-
θεια μιās Κόρης του άέρος θα έπανέξηση
την Τραγωδίαν' ή ανάγκη του κατέχειν,
γεννηθείσα από τόν χυρόν, θα έπιφέρει
τό τέλος του θείου κόσμου.

Υπεράνω των συγκρούσεων αυτών του
άνθρώπου και των στοιχείων εμφανίζον-
ται αί μεγάλοι συναισθηματικάι κινήσεις:
έρω, πάθος, μίσος, ζηλοτυπία, αίσθησις
πάλης, οίκογενειακά αίσθήματα. Έσημει-
ώθη ήδη μέχρι ποίου σημείου εις τās έ-
ρεύνas μιās ψυχολογίας τόσον μεγαλοφυ-
ούς όσον ή δύναμις του της ένορχηστρώ-
σεως, ή οίαδήποτε άλλη των μυθικών
ικανοτήτων του, ό Βάγνερ προσείδε τās
ανακαλύψεις του Freud' παράδειγμα ή
υϊκή συγκίνησις που κατέλαβε τόν Σήγ-
φρηδ εις την θέαν της κοιμωμένης Βρουγ-
χίλδης. Είναι ή ίδια φαινότης δραματι-
στού του έσωτερικού κόσμου που κάμνει
τόν Βάγνερ να γράψη αυτήν την υπέρο-
χην σκηνήν του *Πάρσιφαλ*—μίαν από τās
βαθυτέρας του θεάτρων— όπου ό Πάρ-
σιφαλ επί μακρόν αδιάφορος διά την πλη-
γήν του Amfortas, δέν καταλαμβάνεται
από τό αϊσθημα του οίκτου παρὰ μόνον
όταν ή Kundry φιλώντας τον εις τό στό-
μα, του αποκαλύπτει τόν πόθον.

Ο Βάγνερ άνευρε τὰ μεγάλα μυστικά
του εϊναί μας διά της όδοϋ των μύ-

θων και όχι διά της αναλυτικής συμπερα-
σματολογίας. Άλλά διά να μάς κάμη να
τά αισθανώμεν καλύτερον μάς μετέφερεν
εις αυτήν την καρδίαν της Φύσεως. Η
Φύσις έπεμβαίνει αδιακόπως εις τό έργον
του, πανταχού παρούσα, έν διαρκεί κινή-
σει, με τās δίνas της, τās θυέλλas της,
τās προσκλήσεις της και τους φωσφορι-
σμούς της, εκδηλουμένη είτε με τὰ κύμα-
τα του *Πλοίου - Φαντάσματος*, τὰ θαλάσ-
σια τοπία του *Τριστάνου και της 'Ιζόλ-
δης*, τὰ υπόγεια σιδηρουργεία του *Χρυσού
του Ρήνου*, ή με την καταιγίδα της *Βαλ-
κυρίας*, τό πτηνόν και τό δάσος του *Σήγ-
φρηδ*, τό ουράνιον τόξον του *Wahalla*,
την καταπράυνσιν του Ρήνου του *Ανκό-
φωτος των Θεών*, τὰ ζωντανά άνθη του
Πάρσιφαλ.

Υπάρχει όμως ακόμη ένα βήμα να
διαβώμεν υπεράνω των στοιχειωδών θεών
της Τετραλογίας, ευρίσκομεν τόν πνευμα-
τικόν Θεόν της εποχής μας, με τὰ μεγάλα
θέματα της λυτρώσεως και του έλεύους,
που-όλίγου δεϊν να έγινετο ό *Βούδας* (είναι
γνωστόν ότι ό Βάγνερ έσκέφθη να γράψη
μίαν όπεραν με αυτόν τόν τίτλον) και που
έγινε ό Χριστός του *Πάρσιφαλ*. Υπάρχει
διά να φθάση κανείς προς τās υπεραν-
θρώπους αυτās μορφάς άλλο μέσον από
την ποίησιν; Άλλά διατί να μη αποδώ-
σωμεν τās προσηκούσας τιμάς προς αυ-
τήν την έσωτερικήν δύναμιν που έπιτρέ-
πει εις τόν άνθρωπον να ευρίσκειται εις
διαρκή συνάφειαν, να διεισδύη εις τὰ μυσ-
τικά του σύμπαντος, την ποίησιν, λύ-
τρωσιν του έσωτερικού όντος, την ποίη-
σιν, κλείδα των ψυχών, την ποίησιν, πού,
με την γοητείαν της, παραδίδει τό άτο-
μον εις μίαν κατάστασιν ήμιμυστικοπαθή
κατανοήσεως του θείου, εκστάσεως και
έπικοινωνίας με τὰ δημιουργηθέντα πράγ-
ματα, όρατά και άόρατα; Πώς ό ποιητής
θα ήρνεϊτο να θεωρήση την ποίησιν ως
τόν δραματικόν πυρήνα της μεγαλειτέρας
ανθρωπίνης πράξεως και ποιον όργανον,
καλύτερον από την μουσικήν ήδύνατο να
καταστήση αυτήν την πράξιν πραγματο-
ποιήσιμον; Ίδου διατί ό Βάγνερ έγραψε
τους *Αρχιτραγουδιστάς της Νυρεμβέργης*,
έργον τό όποϊον ώνόμασε λυρικόν δράμα,
αλλά τό όποϊον εϊνε τυπικώτερον αυτό που
οί Έλληνες ώνόμαζαν σατυρικόν δράμα

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ

Υπό του κ. Σ. Κ. Γαλάτη, Συνταγματάρχου ε.ά.

Περί τὰ μέσα Μαρτίου διήλθεν άπα-
ρατήρητος μία έπέτειος.

Πρό 35 έτών άπέθνησκε, κατόπιν ό-
ξείας νόσου έν Τεργέστη, ό Διονύσιος
Θερείανός. Όλίγοι τόν ένθυμούνται. Ό-
λιγώτεροι δέ τόν άνέγνωσαν ή έδιδάχθη-
σαν τό έργον του' ίσως ούδὲ πάντες οί
φιλόλογοι(*). Έν τούτοις ό Θερείανός ύ-
πῆρξεν εις των έξοχωτέρων λογίων του
δευτέρου ήμίσεος του παρελθόντος αιώ-
νος.

Έγεννήθη περί τό 1837 έν Ζακύνθω
εκ πατρός σεβασμίου, αλλά και φιλομού-
σου ιερέως. Έν τῷ γυμνασίῳ της Κερκύ-
ρας έδιδάχθη τὰ έγκύκλια μαθήματα, ευ-
τυχήσας μάλιστα ν' ακούσῃ εκεί τόν σο-
φόν έρμηνευτήν των Λοκρικῶν Έπιγρα-
φῶν, Οίκονομίδην. Μόλις άπεφοίτησεν
εκ του γυμνασίου, παρηκολούθησε τόν
πατέρα του εις Τεργέστην, όπου προσε-
λήφθη ως υπάλληλος μιās ασφαλιστικής
εταιρίας.

Άλλά φύσει πεπροικισμένος δι' εξαί-
ρετικής νοημοσύνης και φιλομαθείας, ά-
φιέρωνε τās ώρας της σχολής του εις φι-
λολογικάς μελέτας, τās δέ οίκονομίας του
εις αγοράν βιβλίων, καταρτίσας πλουσίαν
βιβλιοθήκην.

Μολονότι ή σωματική αυτού διάπλα-
σις δέν ήτο ρωμαλέα, αλλά μάλλον ασθε-
νικὸς ήτο, έν τούτοις άπετέλεσε κατάφο-
ρον εξαίρεσιν του: άρχαίου ρητού «νοϋς
ύγιης έν σώματι ύγιεί».

Τόση ήτο ή φιλολογική και φιλοσοφι-
κή αξία του ώστε ένομίσθη ότι έσπούδα-
σεν έν Λειψία.

Και κατ' άρχάς μὲν έπεδόθη εις την
δημοσιογραφίαν και άπεδείχθη πολύτι-
μος συνεργάτης του Ίσιδώρου Σκυλί-

τση εις την σύνταξιν της έν Τεργέστη εκ-
δομένης έφημερίδος «Ημέρα», εις ήν
προσεκλήθη τῷ 1855.

Τῷ 1860 ό άλλοτε γυμνασιακὸς έν Κερ-
κύρῳ συμμαθητής του, Θεαγένης Λιβα-
δάς, έπιστρέψας εκ Λειψίας μετά τό τέλος
των σπουδῶν του συνέστησε μετ' αυτού
τό περίφημον καταστὰν περιοδικόν φύλ-
λον «Κλειώ», τό όποϊον και πανελλήνιον
κῦρος απέκτησε και πολύτιμος πηγή πλη-
ροφοριῶν έγινετο, ιδίως διά τὰ κατὰ τό
1862 περιπετειώδη της μεταπολιτεύσεως
γεγονότα και όπερ εξέδίδετο μέχρι του
1883.

Ο εύφυής εκείνος και διανοητικῶς
δραστήριος, ξενιτευμένος Έλληνα, ήρνήθη
την προταθείσαν εις αυτόν έδραν της φι-
λοσοφίας έν τῷ Έθνικῷ Πανεπιστημίῳ,
προτιμήσας να υπηρετῇ την πατρίδα του
εις τους σκληρούς της δημοσιογραφίας
άγώνας και συγχρόνως να συντάσῃ ωφέ-
λιμα δι' αυτήν φιλολογικά και φιλοσοφι-
κά συγγράμματα, καθ' ό φιλοπονώτερος
και χαλκεντερώτερος των πλείστων συγ-
χρόνων και προηγηθέντων αυτού λογίων.

Ως βάσιν της μαθήσεως θεωρῶν την
μελέτην των άρχαίων Έλλήνων συγγραφέ-
ων, τους πλείστους των οποίων κατώρ-
θωσε να περιλάβῃ εις την βιβλιοθήκην
του, και πεπροικισμένος δι' ισχυροτάτης
μνήμης, συνετήρηθη θησαυρόν γνώσεων, των
οποίων την απόκτησιν και χρησιμοποίη-
σιν έβοήθη μεγάλως ή γνώσις πέντε ξέ-
νων γλωσσῶν.

Άλλά δέν ξετιμήθη μόνον υπό των
συμπατριωτῶν του ό Θερείανός, έθανυ-
σθη και υπό διαπρεπῶν ξένων. Ο Έρ-
νέστος Κούρτιος άνέγνωσε μετά σφοδρο-
τάτης συγκινήσεως την εις τρία φύλλα
της «Νέας Ημέρας» δημοσιευθείσαν πα-
νηγορικὴν μελέτην, συγγραφείσαν υπό
του Θερείανου επ' ευκαιρία της όγδοηκο-
στῆς έπετείου των γενεθλίων του.

Γερμανὸς καθηγητής έγραφε προς αυ-

(*) Τό όνομα αυτού παρελείφθη εκ του Ή-
πιόμου Λεξικού της «Πρωτας».

τόν, δλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του, «θαυμάζω τὸ πρόχειρον καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑμετέρων γνώσεων».

Ἐκτὸς τοῦ πλήθους καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ιδίων αὐτοῦ γνώσεων, καταπλήσσει ἐπίσης ἡ ἀληθῶς ἀμέτρητος συλλογὴ χωρίων, κυρίως ἀλλοδαπῶν κριτικῶν ἐπιστημονικῶν καὶ συγγραφέων, ἅτινα ἐπικαλεῖται διὰ τὴν πίστωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ τιθεμένων χαρακτηρισμῶν καὶ τῶν ὁποίων σπανίως παραλείπει νὰ κάμῃ τὴν δεοῦσαν, πολλάκις μάλιστα ἀρκετὰ διεξοδικήν, εἰσήγησιν.

Πλὴν τῶν σοφῶν καὶ πολυπληθῶν ἄρθρων του εἰς τὴν «Κλειῶ» καὶ τὴν «Νέον Ἡμέραν» καὶ ἄλλων τινῶν μικρῶν σχετικῶς πονημάτων, ὁ Θερεϊανὸς κατέλιπεν εἰς ἡμᾶς τὰς «Φιλολογικὰς Ὑποτυπώσεις» ἐκδοθεῖσας ἐν Τεργέστη τῷ 1885, τρίτομον μελέτην περὶ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἐκδοθεῖσαν ἐπίσης ἐν Τεργέστη ἀναλώμασι τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Οἰκονομικοῦ κληροδοτήματος τῷ 1889 καὶ 1890 ἐν τῷ ὁποίῳ, τὰ περὶ τὴν θαυμαστὴν ἠθικὴν ζωὴν καὶ τὸ οὐχ ἥττον θαυμαστὸν ἔργον τοῦ μεγάλου Χίου ἱατροῦ καὶ φιλοσόφου, ἐκτίθενται εἰς πλαίσιον ἀντάξιον τοῦ πλαισίου πλοῦτος γνώσεων ἀσυνήθης μετὰ καλλιτεχνίας, ἀκριβολογίας καὶ ποικιλίας λέξεων ἀποσπᾷ ἐπ' αὐτῆς καὶ τοῦ δυσκολωτέρου κριτοῦ τὸν θαυμασμόν. Καὶ τέλος τὸ «Διάγραμμα στωϊκῆς φιλοσοφίας» ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 1892.

Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι ἡ καθαρεύουσα, ρέουσα καὶ εὐανάγνωστος, πλησιάζουσα πρὸς τὸν ἀρχαῖσμόν, δανείζεται δὲ πολλοῦ ἐκ τῆς ἀρχαίας, λέξεις, ἀσυνήθεις μὲν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ἀλλ' εὐαρμόστους, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀκριβῆ τῆς ἐννοίας σημασίαν.

Καταβληθεὶς προῶρως καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς φιλοπατρίδος δρασεὺς του ὑπὸ δξείας νόσου, ἀπέθανεν εἰς διάστημα δλίγων μόλις ἡμερῶν κατὰ τὰ μέσα Μαρτίου 1897,

ὁ Διονύσιος Θερεϊανός, ἐφρόντισε δὲ ἐν τῇ φιλοπατρίᾳ αὐτοῦ καὶ διὰ διαθήκης, περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ μελέτης τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, καταστήσας γενικὸν αὐτοῦ κληρονόμον τὴν ἐν Μονάχῳ Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν καὶ ὁρίσας ἵνα ἐκ τῶν τόκων ἀπονέμονται κατ' ἔτος βραβεῖα καὶ βοηθήματα εἰς συγγράμματα ἀφορῶντα τὴν γλῶσσαν, τὴν φιλολογίαν, τὴν ἱστορίαν ἢ τὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὲ τὸν περιορισμὸν ὅτι οἱ λαμβάνοντες τὰ βραβεῖα νὰ ὦσιν Ἕλληνες ἢ Βαναροὶ (*).

Ἐκεῖνο μόνον τὸ ὅποιον ἐκπλήσσει εἶναι, ὅτι τὴν ἐξ 7118 τόμων βιβλιοθήκην του ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Τεργεσταίαν δημοτικὴν βιβλιοθήκην. Ἴσως διὰ λόγους εὐγνωμοσύνης ἢ δι' ἄλλην ἄγνωστον αἰτίαν.

Ἴσως πάλιν ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Πατρίς του δὲν ἦτο ἀκόμη ὥριμος νὰ συντηρήσῃ καὶ ἐκπληρώσῃ τὴν κληρονομίαν του. Καὶ πράγματι ἐκεῖνη δὲν ἐκέκτητο ἀκόμη δημοσίαν βιβλιοθήκην, ἢ δὲ Ἀκαδημία μόλις πρὸ δλίγων ἐτῶν ἔχει ἰδρυθῇ.

Ἡ ἀνωτέρω σύντομος καὶ ἀκροθιγὴς διαγραφή τῶν περὶ τοῦ ἐν Τεργέστη δρᾶσαντος Ἑλλήνου λογίου καὶ φιλοσόφου, ἐλπίζω νὰ συντελέσῃ, εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ οὗτος τὴν προσήκουσαν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας διότι, ἐὰν ἡ πλειὰς τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Ἑλλήνων ἐτήρησεν εἰς τὸ ὀφειλόμενον ὕψος τὸ περικλεῆς καὶ τίμιον ὄνομα τῆς Πατρίδος τῆς, βεβαίως ὁ Θερεϊανὸς ὑπῆρξεν εἰς τῶν μᾶλλον φωτοβόλων αὐτῆς ἀστέρων.

(*) Οὕτω ἀναγγινώσκωμεν εἰς τὸ φύλλον τῆς 14 Μαρτίου 1907 τῆς ἐφημερίδος «Νέον Ἄστυ» ὅτι ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Θερεϊανοῦ διανεμήθησαν κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος, βραβεῖα ἀξίας 2000 Μάρκων. Ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδεὶς ἐκ τῶν λαβόντων ἦτο Ἕλλην.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΣΟΛΕΤΟ - ΚΩΡΙΛΙΑΝΟ - ΜΕΛΠΙΝΙΑΝΟ

ὑπὸ τοῦ κ. Δημ. Λαμπίκη

ΣΟΛΕΤΟ

Εἶναι τὸ πιὸ περιφανὲς χωριὸ τῆς Grecia Salentina, πρῶτα—πρῶτα περιφανὲς ἀπὸ τὸ ψηλὸ καὶ καλλιτεχνικὸ καμπαναριό του! Ὑστερα γιατί ἡ ἱστορία ἀναφέρεται μὲ πιὸ ξεκαθαρισμένη συνέχεια ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχή. Γιὰ τὴν ὀνομασία του, σύμφωνα μὲ ὅσα ἀναφέρει ὁ Πλίνιος καὶ παραδέχονται ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Γιουστινιάνι, εἶναι τὸ ἀρχαῖο Salento, ὅπως ἐκάμαμε λόγο. Τὸ καμπαναριὸ τῆς Santa Lucia τοῦ Soleto ποὺ τὸ ἔχουν γιὰ ἐθνικὸ μνημεῖο εἶναι ἓνα ἀληθινὰ σπάνιο καλλιτεχνικὸ κτίριο Βυζαντινο-Γοτθικοῦ ρυθμοῦ μὲ συμπληρώσεις Ἀναγεννήσεως, καὶ μὲ καλλιτεχνικώτατο τροῦλλο στὴν κορυφή. Ἐχει πέντε πατώματα καὶ ὕψος ἐπάνω-κάτω 40 μέτρα. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι τὸ ἔκτισαν μέσα σὲ μία νύχτα οἱ... Ἀγγελοὶ τοῦ Οὐρανοῦ. Ἡ ἱστορία ποὺ συμβαίνει νὰ μὴ συμφωνῇ ἀναφέρει ὅτι ἐκτίσθη στὰ 1396 ἀπὸ τὸν Ραῖμοντέλο Ὁρσίνη Ντελμπάλλο, κόμητα τοῦ Τάραντος. Γιὰ τὴν οἰκοδομικὴ αὐτὴ ἐργασία ἐχρησιμοποίησε τοὺς καταδίκους τῶν φυλακῶν τοῦ Σολέτο κι' ἀντὶ γιὰ ἄλλη ἀμοιβή τοὺς ἐχάρισε τὴν ποινὴ τους. Ὑπάρχει λοιπὸν κάποια διαφορὰ μεταξὺ τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν καταδίκων. Ἀλλὰ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπλοῖκους τοῦ λαοῦ πιστεύουν καὶ τὰ δύο. Ἄλλοι πιστεύουν ἀπλῶς ὅτι οἱ κακοῦργοι τῶν φυλακῶν ἁγίασαν, ἅμα ἔκτισαν τὸ καμπαναριό!

Ἐνα ἀπὸ τὰ μνημεῖα τοῦ Σολέτο ποὺ ἰδιαίτερα μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρῃ τὸν Ἕλληνα εἶναι ἡ μικρὴ παλαιὰ ὁρθόδοξη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, στὴ βία Ὁσπεντάλε τοῦ χωριοῦ—ἐναν παλαιὸ στενὸ δρομαλάκι. Ἡ ἐκκλησία αὕτη κτισμέ-

νη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰῶνος ὅπως πιστεύεται, μιὰ φορὰ κάποτε θὰ ἐστολιζόταν ἀπὸ πολὺ καλῆς τέχνης τοιχογραφίες σ' ὅλο τὸ ἐσωτερικὸ τῆς! Ἀλλοτε ὅμως! Σήμερα εἶναι ὅλα σχεδὸν κατεστραμμένα καὶ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἐκκλησίας εἶναι γεμάτο μοῦχλα. Λεῖψανα θλιβερὰ ἀπὸ παλαιές τῆς εἰκόνες ὑπάρχουν καὶ γύρω ἀπὸ τὴν κάθε μιὰ ἓνα πλῆθος δυσκολοδιάβαστα γράμματα ἀπὸ ἑλληνικὲς ἐπιγραφές, ὀνόματα ἁγίων, καὶ ρητὰ ἀπὸ τὴ Γραφή. Ὅλος ὁ δεξιὸς ἐσωτερικὸς τοῖχος ἔχει μιὰ τοιχογραφία ποὺ παριστάνει τὸ μαρτύριο τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Στὴν κόγχη τοῦ Ἱεροῦ εἰκονίζονται οἱ Προφῆται, μὲ ἑλληνικὰ γράμματα ἀπὸ ρητὰ γύρω. Ἀντιγράφω μερικὰ: ΟΦΙΑ... Ο ΔΟΓΩ ΤΟΥ Θ - Υ... Ἀριστερὰ ὁ Βίος τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴ Γέννησι ὡς τὴ Σταύρωσί του. Στὸ μέσον κάποιοι κενοὶ τῆς τοιχογραφίας ἄλλα λεῖψανα ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς: ΤΗ ΤΗCΙR...

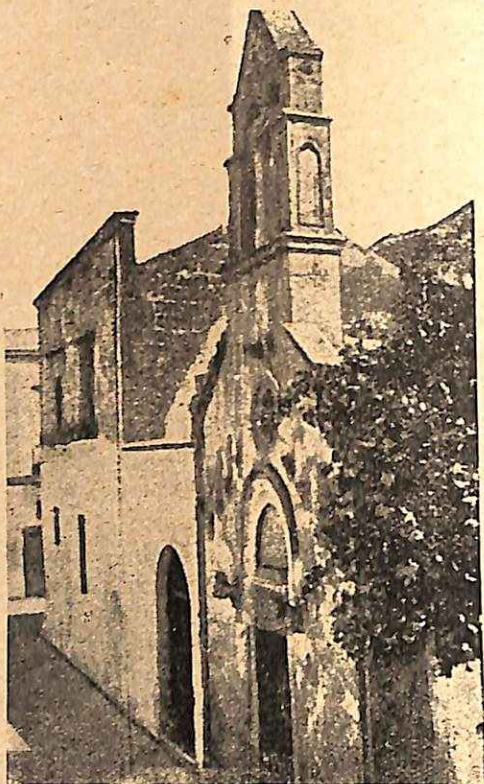
Τί ἔλεγαν ἡ ἐπιγραφὲς αὐτές; Μυστήριο. Καὶ πίσω σ' ὅλον τὸν τοῖχο τῆς εἰσόδου μὲ προέκτασι δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ὡς ἐπάνω ἄλλη τοιχογραφία ποὺ παριστάνει τὴν «Παγκόσμιον Κρίσιν», καὶ ποὺ ὡς θέμα μοῦ ἔφερε στὴ μνήμη τὴν Καπέλλα Σιστίνα τῆς Ρώμης! Ἀπ' ὅλα αὐτὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν δὲν μένουν πολλὰ. Κι' αὐτὰ ὅλο σβύνουν ἀπ' τὴν ὑγρασία ὅσο περνᾷ ὁ καιρὸς. Γιὰ τὶς ζωγραφικὲς καὶ τὶς ἐπιγραφὰς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ὁ Cosim Degiorgi (La Provincia Salentina) τὸν ὁποῖον συμπληρώνει καὶ ὁ Κάρολος Ντὴλ, ποὺ ἐπεσκέφθη τὴν ἐκκλησίαν αὕτη στὰ 1884, ἀφιερώνει πολλὰ λόγια γιὰ τὴν ἑλληνικότητά της. Καὶ ὁ Γκιουζέππε Πα-

λοῦμπο πὺ μεταφράζει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τὸν Ντὴλ λέγει, ὅτι ὁ ζωγράφος πὺ ἐφιλοτέχνησε τῆς εἰκόνες αὐτὲς τῆς ἐκκλησίας ἦταν Ἑλλήν ἀπὸ τὸ Σολέτο, μεμνημένος στὴ Βυζαντινὴ τέχνη ⁽¹⁾.

Στὸ Σολέτο δὲν εὗρηκα ἰδιαίτερα τρα-

Σάριτ(¹)σοῦ ντιαβαίνω ἀπ' ἀμπρὸ
Σ' ἄντο(²)μέρο βωτᾶ νὰ μὴ μὲ ἴντῃ.

Ἔπεσα σὶδ κραιβατᾶι μου
μ' ἡ Βέρτζινε Μαρία

Ὁ Ἅγιος Στέφανος τοῦ Σολέτο (Φωτ. G. P.)

γούδια. Οὔτε λαϊκά, οὔτε φιλολογικά. Ἀπὸ λίγους ἀντιπροσώπους τῆς περασμένης γενιᾶς πὺ εἶδα καὶ μίλησά δὲν ἄκουσα παρὰ κομμάτια—ξεφτισμένους στίχους—ἀπὸ τὰ παλῆὰ γνωστὰ τραγούδια, πὺ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι καὶ δημοσιευμένα.

Κάτι ἔχει πὺ μὺ κάνει τὸ πρὶν
Τὶ σουπωμένα ἔχουν πάλι νὰ μὺ πῇ

(¹) «... egli agginuge... alle traduzioni schiettamente orientali, sia germogliata anche una scuola nazionale che non ancora sciolta nel XII secolo della influenza Bizantine ecc.... Il pittore dovette essere un Greco di Soletto imbevuto dei principi della Pittura Ellenica e.c.c.».

Τσαὶ Βέρτζινε Μαρία πῆρε
τσαὶ μ' ἄφησε ὁ Κριστὸ γιὰ κομπανία
Ὁ Κριστὸ τέλω γιὰ Τζούρη (κύρη)
Ὁν Ἀη Γκιουζέππε γι' ἀντελφὸ
νὰ μὴ σὴν νεσοῦνο (κανένα) κακό.

Ντόντεκα κρόνου εἶναι πασσαμένο
π' ὁ νάρτω βὼ νὰ σὲ ζητήσω
τὸ ἔρχομαι ἀμπὸ στὴν πόρτα σου
τσαὶ μένο μόνο...

—Τσαὶ γιὰ τὶ τοῦτε χεῖλη ντὲν μιλοῦνε

Καὶ μαζὺ μ' αὐτὰ τὰ ξεθωριασμένα

(¹) ὅταν (²) ἄλλο.

λείψανα τῆς παλῆς τοπικῆς ποιήσεως τοῦ λαοῦ μὺ ἀνέφεραν καὶ μιὰ—γνωστὴ μου ἀπ' ἄλλου—παράλλαγή, ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ σατυρικοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν 9 χωριῶν.

Σουλῆτο, Σουλῆτᾶ
στ' Ἀη-Πέτρο μιὰ φωλέα
ἐς Μαρτινιάνα πουλαράκια
ἐς Σουλῆτο ἡ ρεγκουλᾶκια.

Ἴσως νὰ ἔχη καὶ συνέχεια. Ἀλλὰ δὲν ἔτυχε νὰ τὴν ἀκούσω. Στὸ δεύτερο ταξίδι μου στὰ 1931 πὺ φιλοξενήθηκα σ' ἓνα σπῆτι τοῦ Σολέτο—βία Ταφούρη—μὺ προσέφεραν πλούσια, ἀλλὰ ἀναμασημένη λαογραφικὴ τροφή. Τότε ἐξακρίβωσα πὺ δὲν θὰ εἶχαν, μ' ὅλη τὴν καλὴ φροντίδα τους, νὰ μὺ προσφέρουν. Ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ συγγενολόι μὲ πολλοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ παλῆου καιροῦ πὺ εἶχα ἐλπίσει νὰ μὺ ἀποκαλύψουν θρύλους, τραγούδια, παραμύθια, παραδόσεις, μὺ ἔκαναν μᾶλλον ἀνάκρισι γιὰ τὰ ἐκεῖ ταξίδια μου. Προσπαθοῦσαν νὰ μὺ μιλοῦν ὅλο στὴν τοπικὴ ἑλληνικὴ τους διάλεκτο. Καταλάβαινα τὰ μισὰ. Μερικὰ τὰ παρεξηγοῦσα καὶ τὰ ὑπόλοιπα τὰ ἐρμήνευα Ἰταλικά.

Εἶχε ἔλθει σ' ἐκείνη τὴ συγκέντρωσι καὶ μιὰ γρηᾶ γειτόνισά τους—ἡ γεροντότερη τῆς γειτονιάς—ὡς ἐφεδρεία γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸ μνημονικὸ τῶν ἄλλων. Ἐκάθησε σ' ἓναν πλατὺ καναπέ καὶ παρα-

κολοῦθώντας μας πὺ μιλοῦσαμε κινουῦσε ἐπάνω-κάτω τὸ κεφάλι, ρυθμικά, σιγά, δείχνοντας πὺ ἐσυμφωνοῦσε μ' ὅσα μὺ ἔλεγε ἡ οἰκοδόσποινα. Σὲ κάθε λέξι κι' ἀπὸ ἓνα κούνημα τοῦ κεφαλοῦ ἐπιδιοκίμαστικό. Ἀπὸ τὴ διαρκὴ ὁμως αὐτὴ κίνησι πὺ τὴν ἐνανούριζε σιγανά, ἐμισόκλεισε τὰ μάτια καὶ ἀπεκοιμήθη ἑλαφρά. Ὅταν ἡ οἰκοδόσποινα πὺ μετὰ τὴν ἀνάκρισι μὺ συλλάβισε τὸ τραγούδι τοῦ τόπου καὶ ἔφτασε στὸν τελευταῖο στίχο «ἐς Σουλῆτο» ἡ γρηᾶ γειτόνισσα τὰ ἐπιδιοκίμαζε ὅλα μ' ἓνα ἑλαφρὸ ροχαλητό. Ποῦ νὰ τὴν ξυπνήσῃ κανεὶς γιὰ νὰ μάθῃ τὴν συνέχεια τοῦ τραγουδιοῦ! Καὶ θὰ τὴν ἤξερε τάχα; Καλλίτερα πὺ τὰ ἀφίσαμε ὅλα στὰ γλυκὰ ὄνειρα τοῦ παλαιοῦ καιροῦ πὺ φεύγει.

Τὸ Σολέτο εἶναι σήμερα μιὰ χαριτωμένη ἐμπορικὴ κωμόπολις μὲ 4500 κατόικους, μὲ κίνησι, μὲ κάποια βιομηχανία καὶ μὲ συγκοινωνίες σιδηροδρομικὲς καὶ ὁδικές. Συγκεντρώνει δηλαδὴ, ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ κωμόπολις τοῦ παλαιοῦ Σαλέντο, ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ στοιχεῖα πὺ εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ σβύσουν μιὰ ὥρα γρηγορώτερα τῆς παλῆς παραδόσεις καὶ νὰ σκεπᾶσουν μὲ τὴν αἰώνια λησμονιὰ τὴν ἐθνικὴ γλῶσσα τῶν κατοίκων του, μ' ὅλα τὰ παραμύθια καὶ τὰ τραγούδια τῆς Παλῆς ἑλληνικῆς ἐνθύμεισι ἀπομένει μονάχα ἡ Βυζαντινὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἀλλὰ πόσα χρόνια ἀκόμη θὰ κρατήσῃ καὶ τὸ ἐθνικὸ μας αὐτὸ μνημεῖο; Ὅλα θὰ τὰ σκεπᾶσῃ γρηγορὰ ἡ νέα ζωή.

ΚΩΡΙΛΙΑΝΟ (ΝΤ' ΟΤΡΑΝΤΟ)

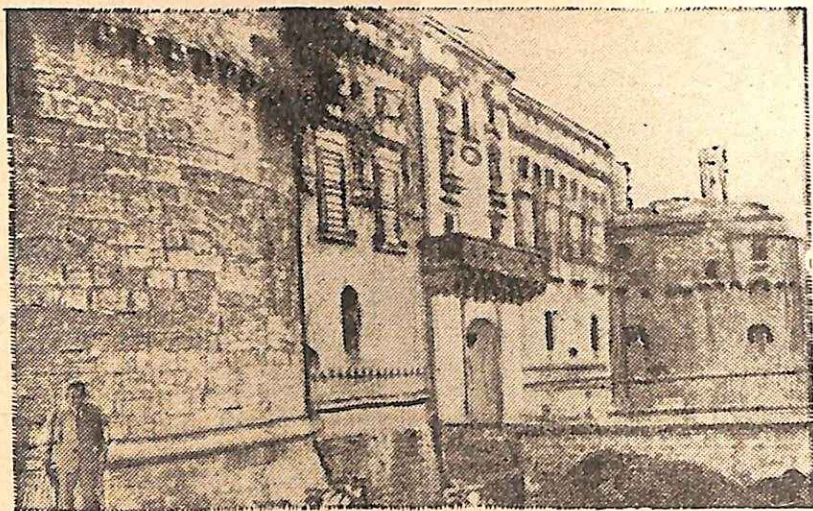
Τὸ ὄνομά του εἶναι λέξις ἑλληνικὴ: χωριὸ (=χωριό), Κωριλιάνο = χωριουδάκι, κατὰ παρεφθαρμένην ἑκφρασι. Δοιπὸν Corigliano d'Otranto θὰ πῇ χωριουδάκι τοῦ Ὀτράντο. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι σήμερα δὲν εἶναι πιά χωριό. Εἶναι κωμόπολις μὲ 5000 κατοίκους. Καὶ μὲ βιομηχανία καπνῶν, λαδιῶν, κατεργασίας πέτρας, κρασιῶν καὶ μὲ ἐμπόριο. Παρ-

ὅλην ὁμως αὐτὴ τὴν προόδὸν τοῦ Κωριλιάνο διατηρεῖ καλὰ τὶς ἑλληνικὲς γλωσσικὲς του παραδόσεις—καὶ χωρὶς μάλιστα νὰ ἔχη βγάλῃ καὶ λογίους—ὅπως τὸ Καλημέρα, ὅπου ἔτσι ἐκαλλιεργήθη ἡ γλωσσικὴ παράδοσις. Τὸ Κωριλιάνο βρίσκεται μέσα σὲ ἓνα κατάφυτο τοπεῖον, μὲ ἀφθονία βλαστήσεως τῶν μεσημβρινῶν τόπων. Δὲν λείπουν ἐδῶ ἐκεῖ καὶ τὰ φοι-

νικόδενδρα. Όπως και σ' όλα τα άλλα γειτονικά χωριά, της συμπαθητικής αυτής αποικίας μας, έτσι και στο Κωριλιάνο το πιό... παριφανές από μακρυνά μνημείο του είναι το καμπαναριό του, πλάι στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου, που τον έχουν και για πολιούχο της κωμοπό-

κή ποιήσεις. Το παλαιότερο από τα γνωστά σχετικά τραγούδια είναι το «Un Miracolo di S. Nicola, protettore di Corigliano» και που αρχίζει:

*Τίς πού 'ν έφτασε
νά 'ντ'ή ο 'Αη Νικόλα;*

Το Καστέλλο του Κωριλιάνο ντ' Οτράντο.

λεως. Είναι κτίσμα του 1450 όπως φαίνεται και από μια ελληνική επιγραφή που είναι σ' ένα παράθυρο στο δεύτερο πάτωμα του κτιρίου. Για την επιγραφή αυτή οι ντόπιοι, και όσοι περαστικοί ξένοι έτυχε να γράψουν μερικά λόγια για της έντυπώσεως τους, δεν ξέρουν πολλά πράγματα. Δεν την έχουν μάλιστα και εξηγήσει καλά ακόμη, αφού μάλιστα δεν είναι και πλήρης. Κατώρθωσα μόνος μου με πολλή προσοχή να διαβάσω μερικά γράμματα, που επιδέχονται όμως δύο εξηγήσεις... Ο... Ν... Ι Κ Ο Σ... Τ Ο [Υ]... Λ Α... [Ο] Υ... Μοῦ είχαν διατυπώσει την γνώμη ότι είναι αφιέρωμα κάποιου Νίκου (ανθρώπου) του λαού. Ίσως όμως να μη είναι η γνώμη αυτή η πιό σωστή. Είναι πιό πιθανόν η επιγραφή—αφού συμπληρωθούν τα γράμματα που λείπουν—να 'χη σχέσιν με τον «οἶκον» του Αγίου Νικολάου» του προστάτου της κωμοπόλεως και θαυματουργού, για τον όποιον έχει πολλά τραγούδια και η εντόπια λαϊ-

*Τσεῖνο χάρη μᾶς ἔκανε
τσιὰ πλούτηνε τὴ χώρα.*

«Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου, κτίσμα του 15ου αιώνας και αυτή, έχει υποστηρίξει πολλές μεταγενέστερες μεταβολές, προσθήκες και μεταρρυθμίσεις. Το δάπεδό της είναι στολισμένο με ποικίλα μωσαϊκά, όχι πολύ παλαιά. Ίσως 80—100 ετών. Ο καλλιτέχνης που τα έκαμε θέλουν να πουν ότι έμιμήθη τα μωσαϊκά της Μητροπόλεως του Οτράντο!

Από τα αξιοθέατα του Κωριλιάνο, όπως θα έλεγε κανείς γράφοντας για τον τουρισμό, είναι και το Κάστρο (Castello) ένα από τα ωραιότερα μεσαιωνικά μνημεία όλης της επαρχίας. Έχει μάλιστα και ιστορικό ενδιαφέρον. Γιατί με δόρυμα αυτό το φρούριο απεκρούσθη απ' εκεί η πρώτη εισβολή που είχαν κάμει οι Τούρκοι στα 1480 και κατέστρεψαν το Οτράντο. Ύστερ' από την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως οι Τούρκοι ξεχύθη-

καν πιά με όρμη προς τη Δύση, αφού σιγά—σιγά υποδούλωσαν όλες της κτίσεις του Βυζαντίου. Χωρίς να περιορισθούμε μόνον στη γνώμη του Χάμμερ μπορούμε και με άλλα ιστορικά συμπεράσματα να σκεφθούμε λογικά, ότι οι Τούρκοι την Νότιον Ίταλία την έθεωρούσαν πραγματικά Έλλάδα και γι' αυτό πρώτα σ' αυτή έκαμαν την εισβολή τους.

Το Castello του Κωριλιάνο μου θύμισε με πολλή παραστατικότητα λιγάκι Καστέλλο Αντζαίνο της Νεαπόλεως. Γύρω γύρω ή βαθειά τάφος, οι στρογγυλοί πύργοι του στις γωνιές, ή γέφυρα στη μεσαία πόρτα, όλα παρουσιάζουν ζωηρές της αναλογίες και των δύο. Άλλως τε οι ίδιοι βασιλείς τα έφτιαξαν και τα δύο. Ο Άλφόνσος και ο Φρειδερίκος της Αραγωνίας, όταν εξουσίαζαν το βασίλειο των Δύο Σικελιών.

Σήμερα το Castello είναι καπναποθήκες, και το φρουρούν ένδεκα αγάλματα σε κόγχες, στην πρόσοψί του. Μέσα σ' αυτά που τελευταίο είναι του Κολόμβου, βρίσκεται και το άγαλμα του Σκεντέρμπεη.

Γιατί σ' αυτόν είχε δοθ' το Κωριλιάνο για τσιφλίκι!

Τραγούδια ιδιαίτερα, της τωρινής εποχής δεν εύρηκα. Όσα μου είπαν οι ντόπιοι μου ήσαν γνωστά, όπως ήσαν γνωστά και στον παλαιότερον έρευνητή. Από τον... πεζό λόγο όμως έμεινα ένθουσιασμένος. Και από το πρώτο κι από το δεύτερο ταξείδι μου θυμούμαι άπειρες σκηνές και στους δρόμους και στα μαγαζιά που έπαιρνα και από ένα ελληνικό μάθημα πρακτικής γλωσσολογίας.

Ός έναμισιν χιλιόμετρο έξω από το Κωριλιάνο σε μιὰ όμαλη πτυχή του έδάφους βρισκόταν άλλοτε το Μεσαιωνικό Έλληνικό Μοναστήρι Συνοδιά, ένα από τα πλουσιότερα Μοναστήρια της επαρχίας. Και ήταν πλούσιο και πνευματικό. Γιατί ήταν όνομαστό κέντρο κλασσικών σπουδών της αρχαίας ελληνικής και της λατινικής. Την ίδρυσί του την αποδίδουν στους Έλληνες κληρικούς που εγκατεστάθησαν στην Grecia Salentina κατά τον 10ον αιώνα. Σήμερα δεν υπάρχει παρά ή ανάμνησις, πιό εύκολογνώριστη στις σελίδες μερικών βιβλίων.

ΜΕΛΠΙΝΙΑΝΟ

Δεν έτυχε να έρευνήσω αν γλωσσολόγοι και ιστορικοί ασχολήθηκαν με την έτυμολογία της όνομασίας του. Και δεν ξέρει φυσικά κανείς αν, θέλοντας να βοή και καλά στην λέξιν αυτή ελληνική ρίζα, θά έλεγε ότι την καταγωγή της έχει από το μέλπω. Δηλαδή—να μεταφράσουμε την όνομασία—Μελπινιάνο θά πη: Τραγουδοχώρι! Τραγουδοχώρι; Άλλ' από της ποιητικής μου εκεί έρευνες δεν ικανοποίησα την έτυμολογική μου αυτή περιέργεια! Ούτε εξαιρετική φιλομουσία εύρηκα στους κατοίκους του, ούτε ιδιαίτερα τραγούδια εκτός από μερικά γνωστά από χρόνια. Το Μελπινιάνο (Melpignano), το νοτιώτερο από τα 9 ελληνόφωνα χωριά της περιοχής του Σαλέντο και με 1800-2000 κατοίκους που ζούν από της

αγροτικές εργασίες και από τα γειτονικά τους λατομεία λευκής πέτρας διατηρεί πολλά όνόματα ελληνικά. Είναι από τα ακατάλυτα πνευματικά μνημεία του τόπου. Το πιό πολύ γνωστό επίθετο στο χωριό είναι το Δημήτρη (Dimitri), Τζιοβάννη Δημήτρη, Πέτρο Δημήτρη, Κωνσταντίνου Δημήτρη, Άντρεά Δημήτρη.

Το όνομα Δημήτρη εύδοκιμεί ως... *δημητριακόν* εις την γήν του Μελπινιάνο. Μοῦ είπε καλαμπορίζοντας και σοβαρολογώντας, ένας σοφός ελληνιστής Ίτάλος στο Λέτσε κάποια φορά. Άξίζει να τον συγχαρώ για το ελληνικό του πνεύμα!

Και τον 14ον αιώνα το Μελπινιάνο ήταν ένα από τα μεγαλύτερα χωριά της περιοχής. Στον 15ον αιώνα έδόθη ως φέουδο από το βασίλειο της Νεαπόλεως στον

Γ.Καστριώτη, τὸ Σκενδέρμπεη. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὑπάρχει ἓνα ἱστορικὸ—τὸ σπουδαιότερο—κτίριο τοῦ χωριοῦ, τὸ Παλάτσο Μαρκεζάλε, μάρτυρας ἀληθινὸς ὅλης τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου. Ἀπὸ μιὰ ἐπιγραφὴ μὲ χρονολογία πὺν βρίσκεται στὴν πρόσοψι τοῦ κτιρίου εἶχε πιστευθῇ

ἀπὸ τὰ γνωστά μου τραγούδια τοῦ χωριοῦ μου μένει ἀλησμόνητη μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὸ σπιτάκι μιᾶς γρηᾶς πὺν μὲ ὠδήγησαν γιὰ πληροφορίες οἱ χωρικοί. Μέσα σὲ μιὰ χαμηλὴ καὶ σκοτεινὴ κάμαρα, πὺν θύμιζε πὺν πολὺ σταῦλο παρὰ σπῆτι ὅλη γεμάτη ἔως ἐπάνω σωρούς ξύλα

Τὸ Μαρκησιανὸ παλάτι τοῦ Μελπινιάνο.

ὅτι τὸ οἶκημα αὐτὸ ἐκτίσθη στὰ 1640. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ χρονολογία αὐτὴ θὰ εἶναι μᾶλλον χρονολογία ἐπισκευῆς παρὰ τῆς πρώτης κτίσεως, γιατί ὁ πραγματικὸς πρώτος κτήτωρ του, τοῦ ὁποῖου ἔχει καὶ τὸ ὄνομα, ἔζησε διακόσια χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πὺν ἀναγράφεται.

Τὸ Παλάτσο αὐτὸ ὁ λαὸς τοῦ Μελπινιάνο τὸ ἔχει γιὰ στοιχειωμένο καὶ κακότυχο. Ἐκεῖ μέσα ὡς μερικὲς δεκάδες χρόνια πρὶν βρισκόταν ἓνα πλῆθος καλλιτεχνικά ἔργα, ἀπὸ ἔργα τοῦ Τιντορέττο καὶ τοῦ Βερόντζε, ὡς ταπέττα Γκομπелὲν καὶ γιᾶλινα ἀντικείμενα τοῦ Μποράνο. Σήμερα τὸ κτίριο εἶναι κλειστό. Στὰ κεραμίδια του φωλιάζουν κουκουβάγιες. Στὴς πόρτες του τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ ἔχουν χαράξει μὲ μολύβι καὶ μὲ σουγιά τὰ ὀνόματά τους.

Στὸ Μελπινιάνο ἔμεινα δυὸ ἡμέρες στὰ 1930 καὶ μιὰ ἡμέρα στὰ 1931. Οὔτε τὴ μιὰ φορὰ οὔτε τὴν ἄλλη ἐπῆγε πολὺ καλὰ τὸ λαογραφικὸ μου ψάρεμα. Δὲν ἔμαξα παρὰ πενιχρὰ πράγματα. Περισσότερα

γιὰ τὴ φωτιὰ εὐρῆκα ἓνα γέρο καθισμένο σ' ἓνα δεμάτι κλαδιὰ καὶ μιὰ γρηᾶ κοντά του καθισμένη κατάρχαμα πὺν μὲ ἐπερίμεναν, γιατί τοὺς εἶχαν εἰδοποιήσει. Ἦταν ἡ ὥρα πὺν ἔτρωγαν γιὰ βράδι. Εἶχαν ἐμπρός τους μιὰ χαλκωματένια γαβάθα μὲ νερό, καὶ μέσα σ' αὐτὸ ἔβουτούσαν ἀπὸ ἓνα μαῦρο κομμάτι ψωμί καὶ τὸ ἔτρωγαν. Τοὺς βρῆκα δηλαδὴ στὸ δειπνο τους. Ἄν δὲν κάνω λάθος μόλις μπῆκα μὲ τὸ συνοδό μου, μὺν ἐψιθύρισαν μὲ ταπεινὴ εὐλάβεια.

— Παρακαλῶ βιένι ἔττον νὰ φᾶ... Ποῦ θὰ τὸ ἐξηγοῦσα μὲ τὸ δικό μας λαϊκὸ κομπλιμέντο—Ὅριστε νὰ φᾶμε!!

Τὴν ἀλλόκοτη αὐτὴ σκηνὴ τὴν ἐφώτιζε, ἓνα φινύλι ἀπὸ κουρέλια πὺν ἐμούσκευε σάν νερόφειδο, μέσα σ' ἓνα κομμάτι ἀπὸ σπασμένη τσανάκα γεμάτη λάδι. Ὅταν ἐξεκίνησα γιὰ τὴν ἐπίσκεψι μὺν εἶχε εἰπῇ ἐκεῖνος πὺν μὺν τοὺς ἐσύστησε:

— Ἐρετε αὐτὴ ἡ γρηᾶ εἶναι ἡ πὺν φτωχὴ τοῦ τόπου. Δὲν ἔχουν νὰ φᾶνε μὲ τὸν ἄνδρα της οὔτε τὸ ψωμί τακτικά. Ἄ-

μα θὰ πᾶτε δώστε της ἓνα μικρὸ ρεγάλο.

Φαίνεται πὺν καὶ στὴ φτωχὴ γυναικοῦλα εἶχε πῇ ἀπὸ πρὶν κατὶ σχετικὸ. Θὰ τῆς εἶπαν: «Εἶναι ἐδῶ ἓνας ξένος καθηγητὴς καὶ γράφει τὰ παλαιὰ τραγούδια τοῦ τόπου. Κύτταξε νὰ τοῦ ἀπαντήσης καλὰ σ' ὅ,τι σὲ ρωτήσῃ καὶ ἐκεῖνος θὰ σὲ πληρώσῃ καλὰ. Πολὺ καλὰ. Ἴσως ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια ἡ φτωχὴ γυναῖκα νὰ ἔβαλε στὸ νοῦ της πὺν θὰ ἤμουν κανένας λόρδος καὶ θὰ τῆς ἔδιναν κανένα σακκουλάκι λίρες χουσές. Ποιὸς ἔξερε καὶ τί ὄνειρο νὰ εἶχε ἰδῇ πρὶν τὸ φτωχὸ ἀνδρόγυνο!

Φαντάζομαι—σάν νὰ τὸ ἀντελήφθην— πόση ἀπογοήτευσι θὰ ἔδοκίμασαν ὅταν, ἅμα ἔφυγα—χωρὶς νὰ μαζέψω καὶ πολλὰ ἄγνωστα τραγούδια—τοὺς ἔδωσα δέκα λίρες, ἀφοῦ τὰ οἰκονομικά μου δὲν μὺν ἐπέτρεπαν μεγαλειότερες γαλαντομίες! Κι' αὐτὰ πολλὰ. Μπορεῖ νὰ ἤθελα, μὰ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ περάσω γιὰ λόρδος!

Σημειῶνω μονάχα ὅπως μὺν τὸ εἶπε— ὅπως τὸ ἔξερε καὶ τὸ ἐσυμπλήρωσε μόνη της—ἡ γρηᾶ ἓνα γνωστὸ χαρακτηριστικὸ γιὰ τὴ γλῶσσα τοπικὸ τραγούδι.

Ἔπεσα τὴ σκαλίντα μου τὰ κλάστη (1)
τί ἔκαμα ἓνα κακὸ στὸ βρασιόντα (2)
Ἦκουσα μιὰ φωνὴ πὺν κατηράστη
τσαὶ μούπε: νὰ γεντοῦν (3) σιάφτη τσαὶ
[φῶμα]

Τσαὶ τὴ σιάφτη νὰ γεντῇ λυσία (4)
νὰ πλύνῃ ἅ πόντα (5) σου μαντία (6)
πὺν εἶν' σάν τὸ μιτάφσι (7),
τσαὶ ὦρη σέμπρε (8) νὰ τὰ φιλάφση

(1) ἀπὸ τὸ κλάω=ἐθλάσθην.
(2) χέρι (βραχίονα). Ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα τὸν βραχίονα τὸ λέμε μπράτσο (ἰταλικά). Κεῖ πέρα τὸ μπράτσο τὸ λέγουν βραχίονα (ἐλληνικά).

(3) νὰ γενῶ.

(4) ἀλυσύβα (νερὸ βρασμένο μὲ στάχτη)

(5) πόντα=ξανθὰ (6) μαλλία.

(7) μετὰξι (8) Sempre=πάντα.

Στὸ δεύτερο ταξίδι μου ἓνας χωρικός μὲ τὸ ἀνέλπιστο ἐλληνικὸ ὄνομα *Μαυρόβλκος* μὺν ἀνέφερε ἓνα ἐρωτικὸ τέτοιο τραγούδι, ἀρχίζοντας μὲ τὰ λόγια γνωστοῦ μου τραγουδιοῦ

Ὅτα πετάνω κοπέλα μου
χῶσε με στὴν ἀδέλεα σου
νὰ μὲ πατοῦν τὰ πόντια σου
νάχη χαρὰ ἡ ψυχέλα σου

Ἄλλὰ τὸ τραγούδι αὐτὸ εἶναι παραλλαγὴ ἑνὸς ἄλλου παλαιοῦ γνωστοῦ τραγουδιοῦ, ἀφωσιωμένης στὸν ἄντρα της γυναικός, πὺν πεθαίνοντας τοῦ λέει.

Ἄν ἀπεσσάνω ἀφέντη μου
ἔχεμε στὴν ἀδέλντα σου
νὰ μὲ πατοῦν τὰ πόγια σου
νὰ σοῦ πονῇ ἡ φουχέντα σου.

Στὸ ἄκρον τοῦ χωριοῦ διατηρεῖται ἀκόμη τὸ παλὸν μοναστήρι τοῦ Σεμινάριο Agostiniani μὲ τὰ θολωτὰ κελλιά του τριγύρω ἐρειπωμένα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκκλησίαν του σὲ πολὺ καλὴ κατάστασι ἀλλὰ μὲ παραμορφωμένο τὸν ἀρχικὸ οὐθμό της ἀπὸ τῆς διάφορες ἐπισκευῆς πὺν τῆς ἔγιναν κατὰ καιροῦς.

Ἄν προχωρήσουμε πὺν κάτω, νοτιότερα ἀπὸ τὸ Μελπινιάνο βγαίνουμε πὰ ἀπὸ τό, σάν παραμυθένιο βασίλειο τῶν ἐννέα χωριῶν μας. Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα δὲν μένει πὰ ἐκεῖ παρὰ σάν μιὰ μίσοσβυσμένη ἀπήχησι ἀπὸ πολυδιήγητους θρύλους τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Ἄς πάσουμε πάλι τὸν ἀνήφορο γιὰ τὰ ἄλλα ἐλληνοφωνα χωριά πὺν μᾶς μένουν. Καὶ τὸ πὺν κοντινὸ ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὸ Καστρινιάνο ντέτ Γκρέτσι.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ

Τὸ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης αἰσθάνεται βαθύτατα τὴν ἀνάγκην τῆς εἰρήνης, τῆς διαρκούς εἰρήνης, πρὸ πάντων μετὰ τὸ αἰματοκύλισμα τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, μέχρι τοῦ τελευταίου πολίτου, οὐδεὶς καὶ εἰς οὐδὲν ἔθνος τῆς γῆς, ἐπιθυμεῖ τὸν πόλεμον. Τὸ αἶσθημα τῆς εἰρήνης εἶναι βαθέως ριζωμένον μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας, καὶ εἶναι τοῦτο ἡ σημαντικωτέρα ἐγγύησις διὰ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῆς. Ἐὰν δὲ πού καὶ πού παρυσιάζονται μεμονωμένοι τινὲς πολεμόφιλοι ἐκδηλώσεις, αὗται δὲν ἐκπηγάζουν ἀπὸ ἐσωτερικὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ ἀπὸ ἐξωτερικὰ αἰτία μεμονωμένα καὶ ταῦτα καὶ ἀσύνδετα μεταξύ των.

Ἄλλ' ἀφοῦ τὸ αἶσθημα τῆς εἰρήνης εἶναι τόσο βαθέως ριζωμένον μέσα μας, πῶς δικαιολογῶνται αἱ ἀνησυχίαι τὰς ὁποίας δοκιμάζομεν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, καὶ πῶς δὲν κατορθοῦμεν νὰ ἐξουδετερώσωμεν ὅλας τὰς ἐναντιότητας αἰτίνας ἐμφανίζονται καὶ ἐγείρουν προσκόμματα εἰς τὸν δρόμον τῆς; Ἀλλὰ θέτοντες αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν, τίθεται αὐτομάτως καὶ μία ἄλλη: πῶς ἐδημιουργήθησαν καὶ δημιουργοῦνται τὰ προσκόμματα ταῦτα; Ἀπὸ ἑνα ἀπέραντον ὠκεανὸν εἰρηνοφιλίας, πῶς ἀναδίδονται ἄνθρωποι πολεμόφιλοι;

Αἱ πολεμόφιλοι αὗται ἀναθυμιάσεις αἰτίνας σκοτιζοῦν τὴν διαύγειαν τοῦ οὐρανοῦ τῆς εἰρήνης, προέρχονται βεβαίως ὅχι ἐκ τοῦ εἰρηνοφίλου βάθους τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλ' ἐξ ἄλλων αἰτίων. Τὰ αἰτία ταῦτα δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ὡς ἐξωτερικά. Πλὴν ὁμως ἐπειδὴ καὶ ἐξωτερικὸν αἶτιον ἔχει τὴν πηγὴν τοῦ εἰς τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, δεόν νὰ ἀναζητήσωμεν παραπλεύρως τοῦ εἰρηνοφίλου αἰσθήματος καὶ τὸ πολεμόφιλον τοιοῦτον, ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς ψυχῆς μας.

Ποῖον ὁμως εἶναι τὸ πολεμόφιλον αὐτὸ αἶσθημα τὸ ὁποῖον εἰς τόσας ἀνησυχίας μᾶς ἐμβάλλει, ποῖον εἶναι τὸ τέρας αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐμφωλεύει ἐντὸς τῆς ἰδίας μας ψυχῆς καὶ τὸ ὁποῖον εἴμεθα ἀνίκανοι νὰ ἐκδιώξωμεν; Εἶναι τὸ ἴδιον αὐτὸ αἶσθημα τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσε καὶ ὅλους τοὺς πολέμους τοῦ παρελθόντος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπότης ἀπέβυλε τὴν ζωώδη τῆς φύσιν καὶ ἐνεβαπτίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὰ νάματα τοῦ πολιτισμοῦ. Διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δηλονότι τῆς ἐξημερώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου κτήνους, ὁ ἄνθρωπος ἐγίνε βαθέως εἰρηνόφιλος καὶ τοιοῦτος διειρηθῆναι μέχρι τῶν ἡμερῶν μας καὶ θὰ διατηρηθῇ βεβαίως μέχρι συντελείας τῆς

ἀνθρωπίνης φυλῆς. Τὸ αἶσθημα τοῦτο εἶναι ὁ ἐ γ ω ῖ σ μ ο ς.

Ὁ ἐγωϊσμός προκαλεῖ τοὺς πολέμους καὶ τὰς αἰματοχυσίας, ὁ ἐγωϊσμός προκαλεῖ τὰ μίσση μεταξὺ τῶν λαῶν, ὁ ἐγωϊσμός μεταβάλλει τὸν βαθέως εἰρηνόφιλον καὶ φιλήσυχον ἄνθρωπον εἰς αἰμοβόρον τέρας, ὁ ἐγωϊσμός κάμνει τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἐνῶ σήμερον κόπτεται διὰ τὴν εἰρήνην, αὔριον εἶναι ἱκανὸς νὰ ξεκοιλιάσῃ συνανθρώπους του κατὰ τὸν βαρβαρῶτερον τρόπον, νὰ καύσῃ πόλεις καὶ χωρία, νὰ δουλώσῃ τοὺς ὁμοίους του.

Δύο λοιπὸν δυνάμεις, δύο αἰσθήματα παλαίουν λυσσώδως ἐντὸς μας τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπικρατήσεως, ἡ εἰρηνοφιλία καὶ ἡ πολεμοφιλία. Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα ἀναλυτικώτερον τὰ δύο ταῦτα αἰσθήματα.

Εἰρηνοφιλία εἶναι ἡ ἔμφυτος ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς μίαν ζώην ἡσυχον, ἀπηλλαγμένην κινδύνων καὶ ἐξαιρετικῶν φροντίδων, κόπων καὶ ἀνησυχιών. Ἄν λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον, βλέπομεν ὅτι οὗτος ἀρέσκειται νὰ ἀπολαμβάνῃ ἡσυχος τὰς ἀπολαύσεις τὰς ὁποίας τοῦ παρέχει ἡ ζωὴ, καὶ τρομάζει πρὸ τῆς ιδέας ὅτι θὰ διαταραχθῇ ἡ ἡσυχία τῆς ζωῆς του ἀπὸ μίαν πολεμικὴν περιπέτειαν ἢ μίαν κοινωνικὴν ἀναστάτωση. Εἰς τὸ φυσικὸν αὐτὸ αἶσθημα προστίθενται καὶ μερικά ἐπίκτητα, καὶ ὅτι ν ο ν ι κ ᾶ, τοιαῦτα, ὅπως εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον κλπ., μετὰ ὅποια ἐπροικίσθη ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν μακράναιων κοινωνικὴν του παραδόσιν, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν. Μετὰ ἄλλα λόγια, εἰρηνοφιλία εἶναι ἡ ἱκανοποίησις ἐκ τῶν ἡδὴ κεκτημένων καὶ ὁ πόθος τῆς ἀπολαύσεως αὐτῶν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ.

Πολεμοφιλία σημαίνει τὸναντίον μὴ ἱκανοποίησιν μετὰ τῆς ἡδὴ κεκτημένας, πόθον πρὸς ἀπόκτησιν περισσότερων, ποσοτικῶς ἢ ποιοτικῶς, ἐξ οὗ καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς ἀπληστίας καὶ τοῦ φθόνου, τὸν στυλοβατὸν αὐτῶν τοῦ ἐ γ ω ῖ σ μ ο ῦ, ἐξ οὗ καὶ ἡ γένεσις τῆς ἀδικίας, τοῦ σάρακος αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, ἡ συναίσθησις τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸ ἀποτελεσματικώτερον καὶ τὸ τρομερώτερον διεγερτικὸν τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ἄν λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον, βλέπομεν ὅτι οὗτος, μὴ εὐρίσκων διὰ τὸν ἑνα ἢ διὰ τὸν ἄλλον λόγον, νὰ ἀποκτήσῃ καὶ οὗτος τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποία βλέπει κατέχοντα τὸν πλησίον του, τὰ ἀρπάζει ἀπὸ τούτου, ἂν ἔχῃ τὴν δύναμιν, ἐξ οὗ τὸ πρῶτον σπέρμα τῶν πολέμων. Οἱ πόλεμοι λοιπὸν ἱκανοποιοῦν ἡ ἀνάγκην,

ἡ ἀπληστίαν, ἡ φθόνον. Διότι ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἀδέσποτα τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποία κατέχει καὶ ὁ πλησίον του, βεβαίως θὰ ἐπρότιμα ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ νὰ δεσπόσῃ τῶν ἀδεσπότητων καὶ ὅχι νὰ φονεύσῃ ἢ νὰ ἐκδιώξῃ τὸν συνάνθρωπόν του διὰ νὰ οἰκιοποιήθῃ τὰ ἀγαθὰ του.

Ἀλλὰ θὰ ἀπῆλθε μακρὰν ἐξιστόρησιν ἡ γένεσις τοῦ πολεμικοῦ αἰσθήματος εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὰ αἰτία τῆς γενέσεως τοῦ αἰσθήματος τούτου, ἐνῶ τὸν πρωτεύοντα ρόλον ἔπαιξεν ἡ ἀνάγκη, ἀργότερον αὐτὴ ἐξεποτίσθη ὑπὸ τῆς ἀπληστίας πρῶτον, ὑπὸ τοῦ φθόνου ὕστερον. Ὁ ἄνθρωπος δηλονότι ἀρχικῶς κατεῖχε ὅσα ἀγαθὰ τοῦ ἐχρειάζοντο. Βλέπων ὁμως ὅτι θὰ ἠδύνατο ἀκόπως ἢ μὲ μικρὸν κόπον νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἄλλα, ἤρξησε τὴν ἰδιοκτησίαν του ἀδικαιολογητῶς. Τοῦτο ἐξήγειρε τὸν φθόνον τῶν ἄλλων, δημιουργηθεῖσης οὕτω μίας ἀμίλλης πρὸς ἀπόκτησιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερων καὶ καλυτέρων ἀγαθῶν. Ἐδῶ ὁμως κτελεῖ ὁ πρῶτος κύκλος καὶ ἀρχεται ὁ δεύτερος, ὁ καὶ δημιουργὸς τῶν πολέμων. Ἐφθασε δηλαδὴ μία ἐποχὴ ὅπου ἡ φύσις δὲν ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιήσῃ πλέον τὴν ἀπληστίαν τῶν ἀνθρώπων. Εἰτε ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ὠθοῦμενοι, εἰτε ὑπὸ τῆς ἀπληστίας, εἰτε ὑπὸ τοῦ φθόνου, ἤρχισαν οἱ ἄνθρωποι ἑνα ἀένναον πόλεμον πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἄλλοτριῶν ἀγαθῶν.

Ἀπότοκος τῆς καταπατήσεως τῆς ξένης περιουσίας εἶναι καὶ ἡ ἀργότερον ἐκδηλωθεῖσα φιλαρχία, ἥτις, ἂν καὶ στενὸς συνδεμένη μετὰ τὸν ὕλικόν συμφέρον, δύναται ἐν τούτοις εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συναισθηματολογίαν, νὰ ἀποχωρισθῇ πλήρως.

Καὶ τώρα ἂς ἐλθωμεν εἰς τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον. Τί εἶναι αὐτὸ πού δημιουργεῖ τὴν πολεμοφιλίαν του καὶ τί τὴν συντηρεῖ καὶ τὴν διατρέφει; Καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν, ὅπως πάντοτε, εὐρισκόμεθα πρὸ τῶν ἰδίων παραγόντων: ἀνάγκη, ἀπληστία, φθόνος, φιλαρχία. Καὶ ὑπεράνω ὅλων ἵπταται ἡ ἀδικία, ὡς κόραξ καραδοκῶν νὰ ἐπέλθῃ ἡ σύγκρουσις διὰ νὰ ἐστιασθῇ ἐκ τῶν πτωμάτων.

Εἰρηνοφιλία λοιπὸν καὶ πολεμοφιλία παλαίουν ἀέννάως ἐντὸς τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' αὐτῆς τῆς αὐγῆς τοῦ κοινωνικοῦ τοῦ βίου μέχρι σήμερον. Ἡ πάλη ὑπῆρξε λυσσώδης, ἀλλὰ δυστυχῶς πάντοτε μετὰ ὑπεροχὴν τῆς πολεμοφιλίας.

Σήμερον εὐρισκόμεθα πρὸ τῆς ἰδίας πάλης. Θὰ νικήσῃ καὶ πάλιν ἡ πολεμοφιλία; Ἀλλοίμονον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐγὼ ὁμως τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι αὐτὴν τὴν φορὰν ἡ εἰρηνοφιλία θὰ ἠδύνατο ἐπὶ τέλους νὰ ἐξέλθῃ νικήτρια. Ἀρκεῖ νὰ τὸ θελήσωμεν, καὶ θὰ τὸ θελήσωμεν. Τοῦτο εὐκόλως δυνάμεθα νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τοὺς παράγοντας τοῦ πολέμου καὶ μελετήσωμεν τὴν ἐπίδρασιν των κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ συστηματικὴ μελέτη τῶν παραγόντων τούτων, μᾶς πείθει ὅτι εὐρίσκονται ὅλοι ἐν ἀτονίᾳ, καὶ ὡς εὐρισκόμενοι εἰς τοιαύτην κατάστασιν δύναται

εὐκόλως νὰ τεθοῦν ἐκ ποδῶν. Καὶ ἡ ἀνάγκη δύναται νὰ ἱκανοποιηθῇ εὐχερέστερον σήμερον παρὰ ποτέ, καὶ ἡ ἀπληστία νὰ πληγῇ θανάσιμως καὶ ὁ φθόνος νὰ ἐξαλειφθῇ καὶ ὁ κόραξ τῆς ἀδικίας νὰ φύγῃ προτροπάδην πρὸ τῆς περιστρεφῆς τῆς δικαιοσύνης.

* *

Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐτελείωσεν ὁ μέγας πόλεμος, ἡ ἀνθρωπότης ἐντρομος πρὸ τῶν φρικαλεοτήτων του, προσπαθεῖ μετὰ κάθε τρόπον νὰ κατοχυρώσῃ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην κατὰ τρόπον μόνιμον καὶ σταθερόν. Εἶναι γνωστὰ αἱ προσπάθειαι τῆς αὐτοῖς, Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, φιλειρηνικαὶ προσπάθειαι Μπριάν-Στρέζεμαν, σύμφωνον Κέλλογκ, διάσκεψις ἀφοπλισμοῦ κλπ. Ἐὰν εἰπώμεν, κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, ὅτι αἱ προσπάθειαι αὗται δὲν ἐτελεσφόρησαν, ἀσφαλῶς πλανώμεθα ἢ δὲν εἴμεθα καλῆς πίστεως.

Δὲν δυνάμεθα ὁμως νὰ εἰπώμεν ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων προσπαθειῶν ὑπῆρξαν σημαντικά, οὔτε ὅτι τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα ἐξησφάλισαν τὴν εἰρήνην διὰ μακρὸν σχετικῶς διάστημα. Ἀλλὰ ὁσονδήποτε σημαντικὸν καὶ ἂν ᾖ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν φιλοτιμιῶν τούτων προσπαθειῶν, κινδυνεύει νὰ ἐξουδετερωθῇ πλήρως ἀπὸ ὀρισμένων παραγόντων ἐμφανισθέντας τελευταίως καὶ ὀρισμένα νέα γεγονότα, κρατοῦντα εἰς ἐκνευριστικὴν ἀνησυχίαν τοὺς φίλους τῆς εἰρήνης. Τὰ γεγονότα ταῦτα εἶναι ἡ ἀφύπνισις τῆς Γερμανίας καὶ ἡ ἀπαίτησις ὅπως ἐπανακτήσῃ τὰ καταπατηθέντα δικαιώματά της, μερικαὶ ἀνησυχαστικαὶ κινήσεις τῶν ὁμοῦ μετὰ τὴν Γερμανίαν ἡττηθέντων κατὰ τὸν πόλεμον κρατῶν, ἥτοι τῆς Οὐγγαρίας καὶ Αὐστρίας καὶ μία μόλις ἀρξάμενη ἀλλὰ σταθερῶς σχηματιζομένη εὐρωπαϊκὴ συνείδησις περὶ μερικῶν ἀδικιῶν κληροδοτηθεισῶν ἀπὸ τὸν μέγαν πόλεμον, καὶ αἰτίνας χρήζουσιν ἐπανορθώσεως. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κίνησιν πρωτοστατεῖ ἡ Ἰταλία. Ἐὰν εἰς τὰ ζοφερά αὐτὰ νύκτα τὰ ὁποία ἀνυψώνονται ἀπειλητικῶς εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν ὁρίζοντα προσθέσωμεν καὶ τὴν θύελλαν τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ἥτις συσκοτίζει τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι πᾶσα ἀνησυχία εἶναι εὐλογος καὶ πᾶσα ἀπαισιοδοξία ἂν ὅχι δικαιολογημένη πάντως σχετικῶς βάσιμος.

Τὴν γενικὴν αὐτὴν ἀνησυχίαν ἐπέτειναν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας, δύο σπουδαιότατα γεγονότα: Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ δικτατορία τοῦ Χίτλερ, ἥτις ἔδωσε πτερὰ ἀνέμου εἰς τὸ ἀπὸ τινος διαχρυστὸν ἐθνικιστικὸν πνεῦμα τῆς Γερμανίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ καρκινοβασία τῆς Διασκέψεως τοῦ Ἀφοπλισμοῦ καὶ ὁ κίνδυνος τῆς ἀδόξης διαλύσεως τῆς καὶ τῆς παταγώδους ἀποτυχίας τῆς ἐπειτα ἀπὸ ἐνὸς ἔτους καὶ πλέον ἄκαρπον βίον.

Τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως κατιδὼν πρῶτος ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας κ. Μακδόναλδ καὶ ἐπιθυμῶν ὅπως ἀποφύγῃ ὁ κόσμος τὰ δυσάρεστα ἐπακόλουθα ἐνὸς ναυαγίου τῆς

Διασκέψεως, έσπευσεν εις Γενεύην, υποβαλόν έν νέον σχέδιον άφοπλισμού, κάπως προοδευτικώτερον άπό τά προηγούμενα, μεταγγίσας ούτω ζωφόρον αίμα εις την έκπνεύσαν διάσκεψιν, άδιαφόρως άν τó άποτέλεσμα θά είναι και πάλιν μηδέν.

Ταυτοχρόνως, ó κ. Μουσσολίνι, περιεργον κράμα ειρηνοφίλου και πολεμοφίλου, έχων βεβαίως πολλά να ώφελήθι άπό μίαν μακράν εισέτι ειρήνευσιν της άνθρωπότητος, προσεκάλεσε τόν κ. Μακδόναλνλ εις Ρώμην, με τόν όποιον και συνεζήτησε σχέδιον κατοχυρώσεως της ειρήνης της Εύρώπης. Άνεξαρτήτως της ειλικρινείας των και τών έλατηρίων των, αί προσπάθειαι αύται είναι άπολύτως σοβαραί και πρέπει συμπληρούμεναι να άχθούν τó ταχύτερον εις τó στάδιον της έφαρμογής.

Δέν ειμθα έκ τών πιστευόντων ότι αί νέαι αύται προσπάθειαι πρόκειται να εξασφαλίσουν εις τόν κόσμον μίαν διαρκή ειρήνην, ούτε καν μακροχρόνιον. Πιστεύομεν όμως άκραδάντως ότι εάν ή προσπάθεια συνεχισθι και τελεσφορήσθι, ή ειρήνη δύναται να εξασφαλισθι τούλάχιστον διά μερικά έτη. Παραπέρα βλέπομεν. Ύποθέσεις τοιαύτης κολοσιαιάς σημασίας, δέν κάμνουν ποτέ άλματα. Προχωρούν με βήμα βραδύ, άλλ' έν πάσει περιπτώσει προχωρούν. Αυτό είναι τó ουσίωδες.

Όσφ παρέρχονται τά έτη, τόσφ και ή άνθρωπότης αισθάνεται περισσότερον την ανάγκην της ειρήνης. Και όσφ περισσότερον αισθάνεται την ανάγκην ταύτην, τόσφ περισσότερον άμβλύνεται ό έγωϊσμός μας, τόσφ περισσότερον αισθανόμεθα την άδικίαν, τόσφ περισσότερον κυριαρχεί έντός μας τó πνεύμα της άλληλεγγύης και της συναδελφώσεως.

Έκ παραλλήλου όμως πρός τας προσπάθειας των όπως εξασφαλίσουν την ειρήνην τού κόσμου επ' όλίγα έτη, τά διάφορα κράτη έχουν και μίαν άλλην υποχρέωσιν άπειρώς σημαντικώτεραν: να καταβάλουν όλας των τας δυνάμεις όπως θέσουν τούλάχιστον τά θεμέλια της διαρκούς ειρήνης, της όποιας τó λαμπρόν οίκοδόμημα, όταν έπιστι τó πλήρωμα τού

χρόνου να άνεγερθι, να εύρη έτοιμα τά θεμέλια και έτοιμον τόν σκελετόν.

Είναι γνωστή ή κατεύθυνσις την όποιαν πρέπει να λάβη ή σοβαρωτάτη αύτη προσπάθεια: συστηματική προετοιμασία τών πνευματικών όμως άποδεχθόν την βαθμιαίαν επάνορθωσιν τών άδικιών τού παρελθόντος (προϋπόθεσις απαραίτητος διά την εδραίωσιν μιās διαρκούς ειρήνης), συστηματική εκρίζωσις έκ της άνθρωπίνης ψυχής της άπληστίας, τού φθόνου και της φιλαρχίας, θεραπεία τών άναγκών τών έπί μέρους άνθρώπων και τών έθνών και καλλιέργεια της ταξικής και διεθνούς άλληλεγγύης και συναδελφώσεως.

Ή προσπάθεια αύτη δέον να αναληφθι κυριώτατα διά της εκπαιδεύσεως, της εκκλησίας και τού τύπου. Ή ιδιωτική πρωτοβουλία δέον να παίξη τόν πρωτεύοντα ρόλον άλλά και τά κράτη δέον να έπιστρατεύσουν όλην των την όργάνωσιν και όλον των τó κύρος.

Όταν γίνη και συστηματοποιηθι ή τοιαύτη προσπάθεια, τότε θά ειμθα άπολύτως βέβαιοι ότι ήμέρα τή ήμέρα ή υπόθεσις της ειρήνης θά κατακτι έδαφος κατά διαρκώς αύξουσιν κλίμακα και ότι καμμία δύναμις δέν θά είναι πλέον ικανή να διασαλεύση την κοινήν ήσυχίαν, ούτε έξωτερικός πόλεμος, ούτε έσωτερική άναστάσις.

Επί τού παρόντος άς χαιρετήσωμεν την νέαν αναληφθεισαν προσπάθειαν και άς εύχηθώμεν να άποδώσθι καρπούς, εις πείσμα τού σκότους την πρωτοβουλίαν κ. Μουσσολίνι, τού όποιου την ειλικρίνειαν άμφισβητώ με καθαράν την συνείδησιν, τού όποιου άλλωστε ή άνευλικρίνεια, εύτυχώς διά την άνθρωπότητα, ποτέ δέν θά δικαιωθι. Διότι ή άνθρωπότης θέλει να ζήση ήρεμος και εύτυχής έν ειρήνη, και άδελφότητι, και θά ζήση. Έχει την έσωτερικήν δύναμιν να επιβάλη την θέλησιν της εις πάντα κενόδοξον πού λησμονεί ότι κανείς λαός δέν είναι δυνατόν να εύτυχήσθι διά της κατακτήσεως και τού πολέμου, ειδικώς εις την έποχήν μας και πολλώ μάλλον εις τó μέλλον.

Α. Α. Γεωργιάδης

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΑΙ ΔΙΩΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Κατά τας τελευταίας αύτας ήμέρας παριστάμεθα πρό ενός θλιβερού θεάματος, στιγματίζοντος τόν πολιτισμόν μας και προσβάλλοντος τόν άνθρωπισμόν, τόν ελάχιστον αυτόν άνθρωπισμόν ό όποιος άπέμεινεν άκόμη εις τας ήμέρας μας.

Οί Έβραίοι διώκονται έν Γερμανία κατά τόν άγριώτερον τρόπον, διώκονται εις μίαν χώραν εύρισκομένην εις την ύψηλοτέραν βαθμίδα τού πολιτισμού, εις μίαν χώραν ήτις κατηύγασε την άνθρωπότητα με την έπιστήμην και την τέχνην της.

Τί να σκεφθώμεν διά τó θλιβερόν αυτό φαινόμενον: Τί άλλο άπό ότι ή έννοια τού φιλελευθερισμού, τού ύγιους φιλελευθερισμού, χωρίζεται κατά τρόπον επικίνδυνον άπό την έννοian τού πολιτισμού; Είναι αλήθεια ότι ό πολιτισμός δέν συνεταυτίσθι πάντοτε με την έννοian της έλευθερίας. Ειδικώς δε διά την Γερμανίαν, ούδέποτε διεπνέετο αύτη υπό φιλελευθέρων άρχών. Τό φαινόμενον είναι αξιοπερίεργον και άξιον ιδιαίτερας μελέτης. Ή έντασις όμως, ή όποία λαμβάνει σήμερον χώραν έν Γερμανία τών δύο τούτων ύψηλών έννοιών μās έμβάλλει εις σοβαράς άνησυχίας. Και ή μόνη παρηγορία πού μās μένει διά τó γόητρον τού πολιτισμού μας είναι ότι τó φαινόμενον τούτο της άκρας αντιδραστικότητος είναι φαινόμενον παροδικόν, άποτέλεσμα στιγμιαίας έξάψεως.

Είναι άναμφισβήτητον ότι τó έν Γερμανία τόσον θορυβωδώς άναβιοούν έθνικιστικόν πνεύμα, δέν είναι άπλώς άναβίωσις τού προπολεμικού ιμπεριαλιστικού και μιλιταριστικού πνεύματος της Γερμανίας, άλλά δύναμις εκρηκτική επί μακρόν συσσωρευομένη και πιεζομένη μέχρι τούδε υπό τού σοσιαλιστικού πνεύματος τού όποιον έδημιουργήθη μεταπολεμικώς έν Γερμανία τ ε χ ν η τ ω ς, δηλαδή ούχι κατόπιν ώριμάνσεως τού δημοκρατικού πνεύματος εις την ψυχην τού λαού, άλλά κατόπιν της ψυχικής έξουθενώσεως τού Γερμανικού λαού κατόπιν μιās τρομακτικής ήττης άκολοθησάσης την έφιαλτικήν κατάπτωσιν έκ τών κακουχιών τού πολέμου, κατόπιν μιās τόσον παταγώδους διαφεύσεως μεγαλομανών όνείρων, και κατόπιν της ύλικής και ήθικής πιέσεως της Γερμανίας έκ μέρους τών νικητριών δυνάμεων.

Άλλά ή εκρηκτική αύτη δύναμις εύρεν επί τέλους διέξοδον και έσάρωσε τó δημοκρατικόν πνεύμα της Γερμανίας, πληρώσαν την άτμόσφαιραν από άκρατον έθνικισμόν. Και ή μόνη έλπίς τó επαναλαμβάνομεν, ή όποία μās μένει, είναι ότι όλίγον κατ' όλίγον ή άτιόσφαιρα θά ξεκαθαρίσθι, τά πνεύματα θά ήρε-

μήσουν, και ό έθνικισμός θά έντοπισθι εις την φυσικήν κοίτην του.

Μ' όλας όμως τας σκέψεις και έλπίδας ταύτας δέν δυνάμεθα παρά να εκφράσωμεν τόν άποτροπιασμόν μας έναντίον τών εκτροπών τά όποια συνέβησαν και συμβαίνουν έναντίον άθώων συνανθρώπων μας, διά μόνον τόν λόγον ότι είναι Έβραίοι. Άρκετά υπέφερην ανά τοις αιώνας ή ταλαίπωρος αύτη φυλή, διά να μη είναι άνάγκη να άναβιώσωμεν εις βάρος της τόν μεσαιώνα έν πλήρει είκοστῳ αιώνι.

Εκτός τούτου οί ένθικοσοσιαλισται της Γερμανίας άς μη λησμονούν ότι οί διωγμοί έναντίον τών Έβραίων πρώτον και κύριον αύτους θά βλάψουν και ως ένθικοσοσιαλιστάς και ως Γερμανούς, και όχι μόνον ήθικώς άλλά και ύλικώς. Αύτη και μόνη ή τεραστία δυσφήμησις των ως και της Γερμανίας όλοκλήρου εις όλον τόν κόσμον, θά ήρκει διά να έμβάλη εις σκέψεις έξεφροσύνης τούς ένθικοσοσιαλιστάς. Άλλά και αί ύλικαι ζημιαί. τόσον από έξωτερικούς όσον και από έσωτερικούς παράγοντας πρόκειται να είναι τεράστιαι.

Άλλά οί Έθνικοσοσιαλισται πρέπει να ένθυμούνται και τούτο: ότι πλείστοι όσοι Έβραίοι κατά καιρούς έδόξασαν τó Γερμανικόν όνομα και την Γερμανικήν πατριδα, και αυτό και μόνον θά έπρεπε να τοις άναγκαιτίσθι εις τόν δρόμον της βαρβαρότητας εις τόν όποιον ώδηθήσαν. Και μερικά όνόματα όπως τού Άϊνστάιν, τού Ράβινχαρτ, τού Ρατενάου, τού Μάξ Νορδάου, άρκούν διά να άποδείξουν τούτο.

ΑΙ ΔΙΩΞΕΙΣ ΔΙΑ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Έχομεν την ταπεινήν γνώμην ότι αί διώξεις διά τó κίνημα Πλαστήρα έπεκτείνονται όπέρ τó δέον, μέχρι τού σημείου ώστε να γεννούν δικαίας ύπονοίας ή έστω να προκαλούν εύλογόφανεις κατηγορίας, ότι ή κυβέρνησις εύρήκε την ευκαιρίαν να διώξη διαφοροτρόπως τούς άντιθέτου φρονήματος άξιωματικούς.

Ημείς δέν τολμούμεν να πιστεύσωμεν τοιούτον ένδόσημον. Όφείλομεν όμως να όμολογήσωμεν ότι μία τοιαύτη κατηγορία είναι πλέον ή εύλογόφανής. Και θά έπρεπε η Κυβέρνησις με κάθε τρόπον, χωρίς της ήρεμίας τού στρατεύματος, να διαλύσθι την έντύπωσιν ταύτην.

Πραγματικώς ποίος ό σκοπός της εύρύτητος τών συλλήψεων και άνακρίσεων, έξικνουμένων μέχρις άπαγγελίας κατηγορίας έναντίον και αὐτῶν τών εκφρασάντων άπλως την συμπάθειάν των πρός τó κίνημα Πλαστήρα, χωρίς να προσδοκῇ εις οὐδεμίαν ένέργειαν; Και ναί μὲν ή Δικαιοσύνη ή θά εκκαθαρίσθι την κατάστασιν. Έν τῷ μεταξύ όμως ή γαλήνη τού στρατεύματος

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

«Η ὁρχήστρα τοῦ Ὁδείου : Φέστιβαλ Βάγνερ—Ἑλληνική Μουσική.—Ρεσιτάλ Σνάϊδλ—Συναυλία Παπαϊωάννου, ζεύγους Ἐπιτροπάκη, Πανῶ - Ξανθοπούλιδος.—Κονσέρτο κλασσικῆς μουσικῆς—Ἑλλν. Μελόδραμα.—Καλλιτ. ἐμφανίσεις Ξηρέλλη, Φλέρη, Ταμπάση, Πετροπούλου, Μοσχονᾶ, Δελένδα, Βαφειάδης κ.λ.π.

Τὸ περασμένο δεκαπενθήμερο μᾶς παρουσίασε μὲ τὴν αἰσθητὴ πύκνωσι τῶν συναυλιῶν κλπ. ἀρκετὰ ἐνδιαφέροντα μουσικοκαλλιτεχνικά γεγονότα.

Καὶ ἐν πρώτοις ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ Φέστιβαλ Βάγνερ, ποῦ ἐδόθη, μὲ ἐπανάληψιν τὴν ἐπομένην Κυριακὴν, ἀπὸ τῆ συμφωνικῆς ὁρχήστρας τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν μὲ σύμπραξιν τῆς Χορωδίας Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ τοῦ διαπρεποῦς γερμανοῦ καλλιτέχνη κ. Σναϊδλ.

Ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως ἡ ἐκτέλεσις τῆς συναυλίας αὐτῆς ἦτο πολὺ ἐπιμελημένη συνολικά ἀπὸ τὴν ὁρχήστρα καὶ χορωδία ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Φ. Οἰκονομίδου, ἀν καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν μᾶς ἱκανοποίησε πάντοτε ἀπὸ ἐκφραστικῆς—διερμηνευτικῆς—ἀπόψεως, καθὼς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως δυναμικῆς ἰσορροπίας τῆς ὁρχήστρας, ἰδίως μετὰ τὴν χαλκίων καὶ ἐγχόρδων.

Ὡς πρὸς τὸν μετακληθέντα εἰδικὸν καλλιτέχνη κ. Σνάϊδλ, εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐφάνη ὥστε εὐγενικὴ καὶ ἐκφραστικὴ φωνή, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, μπασοβαρυτόνου καὶ μιᾶς ἐξαιρετικῆς μουσικότητος στὴ διερμηνεύσει. Ἀπὸ καθαρώς ὁμῶς φωνητικῆς ἀπόψεως δὲν μᾶς ἱκανοποίησε πάντοτε ἰδίως στὰς «Βαλκυρίας», ὅπου παρ' ὅλο τὸ μετξοφόρτε τῆς ὁρχήστρας, ἀντὶ τοῦ ἀπαιτουμένου φορτίσμου, στὸ μεγαλειώδες, διθυραμβικὸ λαῖτ μοτίβ, τῆς τετραλογίας, τὸ τραγοῦδι τοῦ ἡχητικῶς ἦτο αἰονο.

Ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς μοῦ φαίνεται καλὸν νὰ σημειώσω ὅτι εἶναι μεγάλῃ ἡ πλάνη ἐκείνων, ποὺ πιστεύουν ὅτι ὁ Βάγνερ δὲν ἀπαιτεῖ ἐξαιρετικὰ φωνητικὰ προσόντα, διότι, κατ' ἀντίθεσιν μὲ τὸ ἰταλικὸ μελόδραμα, ἡ φωνὴ στὰ ἔργα τοῦ δὲν παίζει πρωτεύοντα ρόλο, ἀλλὰ εἶναι ἓνα μέρος, ἐν εἶδει ὁργάνου, τῆς ὁρχήστρας. Ἐνῶ τουναντίον συμβαίνει παρ' ὅλο τὸ σχετικῶς περιορισμένον ρόλο τῆς φωνῆς στὸ συμφωνικόν, ἃς τὸ ποῦμε ἔτσι, μουσικόδραμα τοῦ Βάγνερ, ἐξ αἰτίας τῆς βαρείας καὶ πολυφωνικῆς ἐνορχηστρώσεως πολλῶν ἔργων τοῦ γίγαντος τοῦ Μπαϊρόυτ μὲ τὴν σημαντικὴν

χρησιμοποίησιν χαλκίων τῆς μεγάλης ὁρχήστρας, εἶναι ἀπαραίτητον ὁ ἐκτελεστὴς τραγουδιστὴς νὰ ἔχη, πλὴν τῶν μουσικῶν του χαρακτηρισμάτων, καὶ φωνήν, ποὺ νὸ ἀκούεται, τουλάχιστο, μὲ κάποιαν εὐκρίνεια.

Τὴν 25ην Μαρτίου ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Ἑθνικῆς ἐορτῆς ἐδόθη μία πανηγυρικὴ συναυλία δωρεὰν ἀπὸ τῆς συμφωνικῆς ὁρχήστρας τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν καὶ τῆς Χορωδίας Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Φ. Οἰκονομίδου μὲ ἑλληνικά ἀποκλειστικῶς ἔργα Μαντζάρου, Καρρέρ, Λαυράγκα, Λαμπελέρ, Καλομοίρη καὶ δημοτικὰ τραγοῦδια.

Ἡ ἀπόδοσις γενικά, παρ' ὅλο τὸ ἀπρόοπτον τῆς ἀποφασισθείσης τῆς τελευταίας στιγμῆς αὐτῆς ἐκτελέσεως, μᾶς ἐφάνη ἀρκετὰ καλὴ. Ὡραία ἐτραγοῦδισε καὶ ὁ ἐκλεκτὸς βαρύτονος κ. Ἀγγελόπουλος. Ὡς πρὸς τὴν ὠραιότητα «Γιορτῆ» τοῦ κ. Γ. Λαμπελέρ πρέπει μόνον νὰ παρατηρήσω ὅτι ἐπαίχθη αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ πολὺ γοργὸ ρυθμό, πρᾶγμα ποῦ ἔβλαψε καὶ τὴν εὐκρινὴ ἀπόδοσιν τῆς κατ' ἐξοχὴν πολυφωνικῆς καὶ παρτεχνικῆς αὐτῆς μουσικῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰσθητικὴν ἐντύπωσιν τῆς διονυσιακῆς τῆς διαθέσεως.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ ἀκούσαμεν ἱκανοποιητικὰ ἐκτελεσμένον μόνον τὸ 1920, ὅταν τὸ διεύθυνε κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Σαίν-Σάνς πανηγυρικὴ συναυλία ὁ ἴδιος ὁ συνθέτης.

Ἀλλὰ καὶ γενικώτερα προκειμένου περὶ ἐκτελέσεως στὸν τόπο μας συμφωνικῶν, ἰδίως, ἔργων Ἑλλήνων μουσουργῶν ἔχομεν νὰ κάμωμεν τὴν διαπίστωσιν ὅτι κατὰ κανόνα (ἐκτὸς ὠρισμένων ἐξαιρέσεων μερικῶν συνθετῶν, ποὺ καταβάλλουν ἐντατικές ἐνέργειες γιὰ τὴν ὅσο τὸ δυνατόν καλλιτέραν τὸς ἐκτελέσειν) διαπιστώνομεν, λέγω, ὅτι κατὰ κανόνα τὰ ἔργα αὐτὰ παίζονται στὸν τόπο μας ὅχι μόνον μὲ ἀνιερμένην προχειρολογίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ πραγματικὴν ἀστοργίαν μέχρι σημείου, ὥστε πολὺ νὰ παραμορφώνονται τελείως ἀπὸ μερικὸς μαέστρους γιὰ λόγους, ποὺ δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν τέχνην· καὶ τὰς στοιχειώδεις ὑποχρεώσεις τοῦ διεθυντοῦ ὁρχήστρας, προπάντων δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ρυθμικὴν ἀγωγήν.

Εἶναι ἀκατανόητον, ἀλλὰ καὶ ἀγαπητὴ τοιοῦτο τὸ πῶς ἓνας μαέστρος, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ τηρῇ αὐστηρῶς τὸν ὠρισμένον ρυθμὸν τῆς παρτιτούρας καὶ ἀκόμα καὶ νὰ συμβουλευεταὶ τὸ συνθέτη πρῶτιστα στὸ ζήτημα τοῦ τέμπου, ποῦ κυρίως χαρακτηρίζει τὴν οὐσίαν καὶ μορφήν κάθε συνθέσεως, μεταβάλλει τελείως τὴν ρυθμικὴν ἀγωγήν κατὰ τρόπον χονδροειδῆ, ποῦ ἀ-

διαταράσσεται ἐπικινδύνως, δημιουργοῦνται ἀνευ λόγου μίσῃ καὶ ἔχθρᾳ καὶ ἐν γένει κατεξευτελίζεται παντοιοτρόπως αὐτὸ τοῦτο τὸ γόητρον τῆς ἐνόπλου δυνάμεως τῆς χώρας.

Καλὸν λοιπὸν εἶναι νὰ σταματήσουν αἱ συλλήψεις καὶ αἱ ἀνακρίσεις, ποὺ ἐπενθυμίζουν μυστηριώδεις καὶ ἀνεξιχνίαστον ἔγκλημα. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι σαφής. Τίποτε τὸ κρυπτόν δὲν ἀπομένει. Ἀς εἰσέλθωμεν τὸ ταχύτερον εἰς δίκην οἱ κατηγορούμενοι ἵνα κολασθῶν ὅπως ἐμπέπει οἱ πραγματικοὶ συνεργοὶ καὶ ἀπολυθῶν οἱ ἀνευ ἀποχρῶντος λόγου συλληφθέντες. Ἄν τυχόν δὲ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἐῖσοδοι, τοῦτο θὰ ἀποκαλυφθῇ ἐν τῇ προδῶ τῆς δικῆς, ἀν καὶ δὲν ἀγνοεῖ ὅτε ἡ ἀνάκρισις οὔτε ἡ Κυβέρνησις, ὅτι τίποτε τὸ σκοτεινόν δὲν ἀπέμεινε πλέον καὶ ὅτι συνελήφθησαν ἤδη πάντες οἱ ἀναμιχθέντες εἰς τὸ κίνημα.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ

Πρὸ τινων ἡμερῶν ἀνεγνώσαμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας μίαν καταπληκτικὴν εἰδησίαν, ἥτις, ἀν ὀλθθεύῃ, μᾶς κάμνει νὰ κινήσωμεν μετὰ σίτου τὴν κεφαλὴν διὰ τὸ κατάντημα τῆς ἀντιλήψεως τὴν ὅποιαν ἔχομεν περὶ δικαιοσύνης καὶ πολιτισμοῦ.

Πρόκειται περὶ ἐνὸς πατρός, ὁ ὁποῖος ἐβίωσε τὸ ἐνδεκαετὲς κοριτοῦνι, εἰς τὸ ὅποιον μετέδωσε μάλιστα καὶ ἀφροδίσιον νόσημα! Τὸν ἀνθρώπον αὐτὸν πῶς τὸν ἐχαρακτήρισεν ἡ ἑλληνικὴ δικαιοσύνη; Ὡς πταίστην! Ὁ ἀνθρώπος αὐτός ὁ ὁποῖος διέπραξε βιασμόν κατὰ μικρὰς κορασίδων καὶ αἱμομιξίαν ταυτοχρόνως, δὲν εἶναι κακοὐργός, δὲν εἶναι ἐγκληματίας, ἀλλὰ πταίστης! Καὶ ὡς τοιοῦτος κατεδικάσθη εἰς τὸ πταίσμα-τοδικεῖον εἰς 2 ἐτῶν φυλάκισιν!

Εἶναι πολλὰ τὰ κρούσματα ταῦτα τῆς ἀτιμωρησίας τῶν κακούργων καὶ ἐγκληματιῶν, τῶν καταχραστῶν καὶ κλεπτῶν, τῶν ἐκδιστῶν καὶ τῶν παντοιοτρόπως ἐγκληματοῦντων κατὰ τῆς κοινωνίας. Φοβεῖς ἀθροῦνται λόγῳ τρέλλας δηθεν χωρὶς ὁμῶς καὶ νὰ ἐγκλείωνται ἀκολούθως εἰς τὸ φρενοκομεῖον. Ἰσως διότι μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου ἰάθη ἡ τρέλλα τῶν. Ἀνθρωπόμορφα τέρατα καταδικασθέντα εἰς θάνατον τοὺς ἐχάρισθη ἡ ποινὴ καὶ πρόκειται μετὰ τινὰ ἔτη νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας. Αἰσχροκερβεῖς δὲν καταδικάζονται κἄν οὔτε μὲ καταδίκην ἀνάλογον τῆς αἰσχροκερβεῖας τῶν. Καταχραστὰ τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ πλοῦτος καταδικάζονται εἰς μερικῶν ἐτῶν φυλάκισιν, μετὰ τὴν ἐκτίσιν τῆς ὁποίας ἐφερχόμενοι εἰς τὴν κοινωνίαν θὰ ἐσκοκκαλίσουν τὰ κλοπιμαῖα πρὸς δόξαν τῆς φιλελευθέρως καὶ φιλανθρώπου ἐλληνικῆς δικαιοσύνης!

Ἀλλὰ ποῦ θὰ μᾶς φέρῃ αὕτη ἡ οἰκτρά κατὰστασις καὶ τί ἐν προκειμένῳ συμβαίνει; Ἀσφαλῶς ἡ ἑλληνικὴ δικαιοσύνη χρειάζεται πλήρη ἀναθεώρησιν. Εἰς μίαν γενικὴν ἐξαρχεῖωσιν ὅπως ἡ σήμερον παρατηρουμένη, εἰς μίαν γε-

νικὴν χαλάρωσιν τοῦ ἥθικοῦ ρυθμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς μίαν ἀποχαλίνωσιν τῶν ἐνοστικῶν οἷα ἡ σήμερον ὑπάρχουσα, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν δικαιοσύνην νὰ βυθίζεται μὲ τὸν ἴδιον ρυθμόν τὸν πρὸ πεντηκονταετίας καὶ ἐνίοτε καὶ ἑκατονταετίας. Καὶ προδίδει ἐκυτὴν ἡ ἑλληνικὴ δικαιοσύνη διατηροῦσα τὰς παναρχίας ἀντιλήψεις τῆς.

Πρέπει νὰ τὸ πάρωμεν ἀπόφασιν ὅτι ἡ δικαιοσύνη ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν τῆς δὲν φοβίζει τὸν ἐγκληματίαν, δὲν κολάζει τὸ ἐγκλημα καὶ γενικά δὲν ἐκτελεῖ τὸν κατασταλτικὸν σκοπὸν τῆς. Διὰ τὰ ἐκτελεῖ τὸν περιορισμὸν τῆς χρειάζεται ἀναθεώρησιν πλήρη καὶ ριζικὴν καὶ ἀναθεωρήσιν ἐπὶ αὐστηροτέρων βάσεων, ἐπὶ ἀτεγκτοτέρων θεμελίων.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΟΗΜΕΡΟΛΟΓΙΤΩΝ

Τὰ ἀποκαλυφθέντα αἵσχη εἰς ἐν μοναστήριον καλογραιῶν παλαιοημερολογιστῶν παρὰ τὴν Κερατέαν, πρέπει νὰ κινήσουν ἐπὶ τέλους τοὺς ἀρμοδίους νὰ θέσουν ἓνα τέρμα εἰς τὸ γελοῖον ζήτημα τοῦ παλαιοημερολογισμοῦ, τὸ ὁποῖον κατεξευτελίζει τὸν πολιτισμὸν μας.

Ὁ ἀνόητος οὗτος φανατισμὸς πρέπει νὰ παύσῃ πλέον νὰ ὀχυρώνεται ὅπισθεν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, διότι ἡ ἐλευθερία, ὅπως καὶ κάθε πρᾶγμα, εἶναι καλὴ μέχρις ὁρισμένου ὁρίου, μέχρις ὁρισμένης δόσεως, πέραν τῆς ὁποίας καταντᾷ πλέον, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἡ ἀνουςία ἢ ἐκκίνδυνος. Καὶ τολμῶμεν νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ Κράτος καὶ ἡ Ἐκκλησία, πρὸ πάντων τὸ Κράτος, ποῦ ἔχει τὴν δύναμιν εἰς τὰ χέρια τοῦ, ἐτήρησαν στάσιν πολὺ γελοῖαν ἀπέναντι τοῦ ζητήματος τούτου.

Μεσαιωνικοὶ φανατισμοὶ ἐν μεσοῦντι εἰκοστῷ αἰῶνι! Τὸ πρᾶγμα καταντᾷ ἀπίστευτον καὶ στιγματίζει ἀνεξίτηλως τὴν νοστορίαν μας, μίαν νοσηρὰν νοστορίαν ἥτις μᾶς ἐπιτρέπει τὰ πάντα νὰ τὰ ἀνεχόμεθα, τὰ πάντα νὰ τὰ παραβλέπωμεν. Κουρεῖς ψαλιδίζοντας τὰς γενειάδας τῶν Ἀρχιεπισκόπων, καθηρημένους μοναχοὺς ἰδρύοντας μοναστήρια παλαιοημερολογιστικά, ἐλεεινὰ γράδια ἐκδιώκοντα... τὰ δαιμόνια ἀπὸ τὰ σώματα ἀθῶν κορασιδῶν διὰ μαστιγώσεων καὶ ἄλλων μαρτυρίων ἐνθυμιζόντων τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν! Ἀλλὰ ποῦ ἐδριςκόμεθα τέλος πάντων, καὶ τί ἄλλο πρέπει νὰ ἴδωμεν καὶ ἀκούσωμεν διὰ τὰ συγκινηθώμεν; Ἀς ἀφίσωμεν λοιπὸν κατὰ μέρος τὸ γελοῖον τροπάριον τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ ἃς ἀποφασίσωμεν ἐπὶ τέλους νὰ θέσωμεν τέρμα εἰς τὴν ἐπαίσχυντον αὐτὴν ὑπόθεσιν τοῦ παλαιοημερολογισμοῦ. Δὲν χρειάζονται μεγάλα πράγματα: Κήρυξις τῶν παλαιοημερολογιστῶν ὡς αἰρετικῶν καὶ συμπεριφορὰ πρὸς αὐτοὺς ὡς τοιοῦτων (ἄρνησις εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκκλησιασμοῦ, τοῦ προσηλυτίζεσθαι, προπαγανδίζεσθαι, διακηρύττειν τὰς ἰδέας τῶν καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ θεόπισις αὐστηρῶν ποινῶν διὰ τοὺς παραβάτας).

ποκλείει κάθε ζήτημα προσωπικής άνεπιλήψεως, εις σημείο, ώστε ένα λάγκρο λ.χ. να γίνεται άλέγκρο και τανάπαλιν.

Έχω ακόμη ένανλη την έντύπωσι της τελείως παραμορφωτικής έκτελέσεως της ώραιας και έμπνευσμένης «Συμφωνίας» του κ. Εύαγγελάτου από τον κ. Μητρόπουλο, όποτε το «Σέρτζο» του έργου—πού ως γνωστόν και στους πρωτοπείρους μαθητάς της πρώτης τάξεως της Θεωρίας είναι γοργός ρυθμός—μετεβλήθη από τον περιεργον ζήλον του μαέστρου εις τέμπο... ταγκό!!

Νομίζω ότι θα έπρεπε προς άποφυγήν παρομοίων τερατωδίων να τεθή ή γενική άρχή—πράγμα, πού άλλοτε συνέβαινε με τας συμφωνικάς συναυλιάς του «Έλλην. Όδείου»—τά συμφωνικά έργα να διευθύνονται από τους συνθέτας των, όσakis έννοείται το επιδιώξουν όσοι έμπορούν και θέλουν, οι όποιοι άν μη τι άλλο, τουλάχιστον θα είμπορέσουν να δώσουν την απαιτούμενην ρυθμικήν άγωγή στην έκτέλεσι της συνθέσεώς τους. Επί του ζητήματος αυτού νομίζω ότι τον λόγον έχει ή «Ένωσις των Έλλήνων Μουσουργών», ή όποία δέν θα έχη κανένα άπολύτως λόγον ύπάρξεως, άν δέν επιδιώξη και κατορθώση, μεταξύ άλλων, να απαλλάξη τά έλληνικά έργα από την κακομεταχείρισιν, πού γιά τον ένα ή άλλο λόγο, υφίστανται στην άρραία τους έκτέλεσι από μερικούς θέσει μαέστρους—καλλιτέχνες του τόπου μας.

Από τά ρεσιτάλ αξιοσημείωτο έν πρώτοις είναι το κονσέρτο του κ. Σνάϊδλ, πού έδωσε στα «Όλύμπια» με έκλεκτότατο, αυστηρώς καλλιτεχνικό πρόγραμμα έργων Βάγνερ, Σούπερτ, Σούμαν, Μουσόρσκι, Ρ. Στράους κλπ.

Στό ρεσιτάλ αυτό ό διακεκριμένος καλλιτέχνης άσφαλώς μάς ίκανοποίησε περισσότερο από την εμφάνισι του με την όρχήστρα του Όδείου με τό μουσικώτατο, άριστοτεχνικό και ίσοροπημένο τραγούδι του.

Άρκετά ενδιαφέρουσα ήτο και ή συναυλία της έκλεκτής καλλιτέχνιδος του πιάνου διδος Μ. Παπαϊωάννου, πού έδόθη στην αίθουσα του Όδείου Αθηνών με έργα ρομαντικής και κλασικορωμαντικής μουσικής.

Από γενικής άπόψεως στό ρεσιτάλ της αυτό ή δις Παπαϊωάννου έσημείωσε μία λαμπρή έπιτυχία, άνάλογη με τά προηγούμενα ρεσιτάλ της στην ίδια αίθουσα, στα όποια προτιμούμε να την άκούμε περισσότερο παρά σε άλλες καλλιτεχνικές της εμφανίσεις π. χ. με όρχήστρα. Στη συναυλία αυτή ή έκτέλεσις του ώραιου, καλλιτεχνικωτάτου προγράμματός της—έξαιρέσει των παραλλαγών του Μέντελσον, ό-έξαιρέσει των παραλλαγών του Μέντελσον, ό-που έσημειώθησαν, ίσως λόγω τράκ, μερικά τεχνικά άνωμαλία—ύπήρξε συνολικά άριστοτεχνική.

Ίδιως μάς ίκανοποίησεν ή μουσικωτάτη και άμεμπτη τεχνικώς άπόδοσις της ώραιότητας Σονάτας οπ.35 του Σοπέν, πού μάς υπενθύμισε, με την χαρακτηριστική της διεργήνευσι ά-

νολόγους άποδόσεις της μουσικής του κατ'έξοχήν μεγάλου ποιητού του πιάνου από τον δεινόν σοπενιστήν κ. Φρήμαν. Επίσης ή έκτέλεσις έργων Λίστ, από τη διδα Παπαϊωάννου ήτο ώραιότατη, προκαλέσασα εύλόγως θερμά χειροκροτήματα του έκλεκτού και πυκνού άκροατηρίου.

Μίαν θαυμαστήν έπιτυχίαν έσημείωσεν ή συναυλία του ζεύγους Έπιτροπάκη, κατά την όποιαν οι έκλεκτοί μας καλλιτέχναι άπέδωσαν ίκανοποιητικώτατα τό πρόγραμμά τους έργων εύρωπαϊκής και έλληνικής μουσικής. Στη συναυλία αυτή έξετιμήθη και τό μουσικώτατο και άμεμπτο τεχνικώς άκομπανιάρισμα στο πιάνο του μαέστρου κ. Σ. Βαλετσιώτου.

Άρκετήν έπιτυχίαν είχε και ή συναυλία δύο πιάνων των γνωστών καλλιτεχνών διδος Η. Πανά και του κ. Γ. Ξανθοπουλίδη, πού έδόθη στα Όλύμπια. Στην έκτέλεσι του έκλεκτού των προγράμματος έργων Λίστ, Σαίν—Σάνς, Ραχμάνινωφ, Ίμπάντε κ.λ. οι δύο συμπράττοντες καλλιτέχναι μάς παρουσίασαν ένα έπιμελημένο σύνολο, άν και δέν είχαν στην άπαιτούμενην όμοιογένεια του ύφους και την ή-χητικήν ίσορροπία.

Και γιά να δατυώσουμε πιό συγκεκριμένα τη σκέψι μας, στήν έκτέλεσι αυτή έξεχώριζε περισσότερο τό παίξιμο και ή καλλιτεχνική άτομικότης της διδος Πανά, ή όποία έπαιξε με την διακρίνουσαν αυτήν πάντοτε έξαιρετική μουσικότητα, έκφραστικότητα και άμεμπτη τεχνική, εις βαθμόν να επισκιάζη τον συνεκτελεστήν της, πού με όλην την εύσυνείδητη προσπάθεια και έπιμέλειά του δέν κατόρθωσε να άποφύγη μερικά αισθητά τεχνικά όλισθήματα, ιδίως στο Λίστ, και έν γένει παρουσίαζε, μάλλον άτονο παίξιμο.

Ένδιαφέρουσα ήτο και ή συναυλία—διάλεξις έργων παλαιοκλασικής μουσικής, πού έγινε τελευταίως στην αίθουσα του Έλληνικού Όδείου.

Πρό της συναυλιάς ή καθηγήτρια του Όδείου Κα Αύρα Θεοδοροπούλου έκαμεν μία προεισαγωγική όμιλία επί του θέματος της μουσικής άναγεννήσεως, άναπτύξασα με διαύγεια και όρθην άντίληψιν, τά χαρακτηριστικά των έργων της μεγάλης αυτής έποχής εις την τέχνην, πού έθεσε τας βάσεις, από των όποιών πολλάκις είναι δύσκολα να άπομακρυνθί κανείς, όλης της κατόπιν καταπληκτικής και πολυμερούς εξέλιξεως και άναπτύξεως της μουσικής δημιουργίας με τους μεγάλους κλασικορωμαντικούς, ρομαντικούς, νεωτεριστάς κλπ.

Επικολούθησε έκτέλεσις έργων κλασικής μουσικής από έκλεκτους καλλιτέχνες συνολικά με πολλήν έπιτυχία.

Έν πρώτοις ή διακεκριμένη καλλιτέχνης-καθηγήτρια του τραγουδιού Κα Ι. Δημακοπούλου, πού κατ' έπανάληψιν μάς έχει χαρίσει με την έκφραστικωτάτη φωνή της λυρικής σο-πράνο άριστοτεχνικές άποδόσεις ώραιωτάτων λίντερ, και αυτή τη φορά έτραγούδησε με σπανία μουσικότητα, λαμπρή διεργηνευτική άντίληψιν και πρώτης τάξεως τεχνική σχολής έργα

Ντυράντε, Μοντεβέρδι, Σκαρλάτι, Κασσίνι, Μπάχ κ.λ.

Δυστυχώς τό άκομπανιάρισμα στο πιάνο της Κας Θεοδοροπούλου ήτο πολύ κατώτερο της έξαιρετικής σολίστ και άνάξιο μιάς καθηγήτριας του όργάνου αυτού με τά τεχνικά του όλισθήματα και την έλλειψιν μουσικής προσαρμογής προς τό πνεύμα των έργων και τας άπαιτήσεις της άκομπανιατρικής.

Στή συναυλία αυτή επίσης έπαιξεν με άμεμπτη δεξιότητα και σχετική μουσικότητα ή γνωστή καλλιτέχνης του πιάνου κ. Α. Σωμερίτη έργα Σκαρλάτι, Κούπεριν, Ραμό, Χαίνδελ κ.λ. π.

Επίσης ή έκλεκτή καλλιτέχνης του βιολιού δις Λίτα Παπά στην έκτέλεσι έργων Βερατσίνι, Ταρτίνι-Κράϊσλερ και Μπάχ έφάνερωσε αξιοσημείωτη μουσικότητα και άντίληψιν και θαυμαστήν τεχνικήν ακρίβεια, πού άνεδείχθη ιδίως στις δύσκολες βαριασιόνες του Ταρτίνι—Κράϊσλερ.

Από γενικής άπόψεως ή συναυλία αυτή, ή πρώτη της σειράς των 4 συναυλιών—διαλέξων του Έλλην. Όδείου, άφησε άρίστην έντύπωσιν στο κοινόν.

Αξιοσημείωτη ήταν και ή συναυλία, πού έδόθη από τους έκλεκτους μελοδραματικούς καλλιτέχνες Καν Ταμπάση (λυρικοδραματική σοπράνο) και Πετροπούλου (δραμ.τενόρο) στον «Παρνασσό» με έκλεκτό πρόγραμμα, πού άπεδόθη γενικά με έξαιρετικήν έπιτυχία.

Τό Έλλην. Μελόδραμα, πού ήρχισε πάλιν τις παραστάσεις του—ένώ τό υπό έκκόλαψιν Δημοτικό, καρκινοβατεί άν δέν τείνει άκατασχέτως προς αυτοδιάλυσιν προτού άκόμα συγκροτηθί, συντελούσης πολν και της διαστάσεως μεταξύ των επί κεφαλής μελών του, λόγω της όποιας παρητήθησαν μερικοί, όπως οι κ. Κ. Νικολάου, Γ. Βλάχος κλπ.—παρ' όλα τά πενιχρά μέσα, πού διαθέτει, παρουσιάζει από καιρού εις καιρόν με τις εμφανίσεις μερικων έκλεκτων και διακεκριμένων καλλιτεχνών, άνεξαρετήτως των έλλείψεων του συνόλου (σχηνικών. κόρου κλπ.) σημεία αξία προσοχής και κολακευτικωτάτης μνείας.

Και κατά πρώτον πρέπει να άναφερθί ή διά πρώτην φοράν μετά πολυετή άπουσίαν εμφανίσεις στο Μελόδραμά μας του διακεκριμένου βαρυτόνου κ. Ευρέλλη στον «Ριγκολέτο».

Στην παράστασιν αυτήν ό ξεχωριστός μας καλλιτέχνης έφάνερωσε την γνωστήν έξαιρετι-

κήν έκφραστικότητα και μουσικοφωνητικήν τέχνην του, συνδυαζομένην με μία άνώτερη, χωρίς έλαφρά τρύκ, ήθοποιία, εις βαθμό να άποδίδη έντελώς άναδημιουργικά στο έργο τό διπλό πρόσωπο του γελοιοποιού και του άναξιοπαθούντος εύγενικού ανθρώπου και πατρός.

Είναι λυπηρό μόνον ότι στον τόπο μας δέν υπάρχουν τά μέσα του άρτίου μουσικοσκηνηκού συνόλου, πού θα παρείχαν στον κ. Ευρέλλη την δυνατότητα να παρουσιασθί και σε έργα ύψηλης, πολυσυνθέτου τέχνης (λ.χ. Βάγνερ κ.λ.), όπου έχει σημειώσει στο έξωτερικό μεγάλην έπιτυχία. Ας έλπίσουμε όμως ότι θα έντρυφήσουμε στην πολυσχιδή τέχνην του συμπαιθητικού καλλιτέχνη τουλάχιστον σε κανένα ρεσιτάλ, πού θα είναι άσφαλώς έξαιρετικού ένδιαφέροντος.

Επίσης πρώτης τάξεως καλλιτεχνικάς εμφανίσεις εις τό Μελόδραμα έκαμεν οι κυρίες Φλέρη και Ταμπάση. Η πρώτη ως «Τζιλ-δα» στο Ριγκολέτο ήταν αξιοθαύμαστη από μουσικοφωνητικής και σκηνικής άπόψεως, εις βαθμόν πού να είμπορη να παραβληθί με άνεγωρισμένης αξίας εύρωπαϊούς καλλιτέχνες επίσης και στην «Τραβιάτα» άπέδωσε λαμπρά τό ρόλο της από πάσης άπόψεως, άν και σε ώρισμένα σημεία στις ύψηλες φωνές και λαρυγγισμούς, κατά την άντίληψιν μου καταλήλους γιά έλαφρότερα φωνή, μάς έδωσε την έντύπωσιν ύπερεντατικής προσπαθείας, πράγμα, πού πρέπει να άποφεύγουν οι νέοι ιδίως τραγουδισται γιά τον κίνδυνον ύπερκοπώσεως. Στο έργο αυτό διηύθυνε την όρχήστρα με άρκετήν έπιτυχία ό νέος καλλιτέχνης και γνωστός άκομπανιατρ κ. Άνδριτόπουλος. Επίσης ή κ. Φ. έσημείωσεν έξαιρετικήν έπιτυχία στην Μποέμ (ως Μιμή). Πολν καλοί επίσης ήσαν και οι κ. Δελένδας και Βαφειάδης. Όσον άφορ ά την Κα Ταμπάση, πού πάντα εξέλισσεται με πολλήν προοδευτικότητα, είναι αλήθεια ότι μάς έδωσε μία Αίτνα από τις καλύτερες πού έτυχε να άκούσουμε μουσικοφωνητικώς και σκηνικώς, καθώς και στον Έρνάνη άνεδείχθη έν γένει, καλλιτέχνης, υπό την εύρύτεραν έννοιαν, άνωτέρας γραμμής.

Πρώτης τάξεως έπιτυχίαν εις τον Έρνάνη έσημείωσεν και ό κ. Μοσχονάς, (μπασο—κατάμπιλε) ένας νέος καλλιτέχνης εύρύτατου μέλλοντος, άν, έννοείται, συνεχίση την καλλιτεχνικήν του επίδοσιν και άνάπτυξιν, χωρίς να παρασυρθί από πρώτους επάρσεις και τεχνοεπιχειρηματικές τάσεις.

Ν. Βεργωτής

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ - ΓΛΥΠΤΙΚΗ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

Εκθεσεις Ποτκοροντέσκη, Άργυρου, Οθωναίου

Ο κ. Ποτκοροντέσκη, Ρώσος ζωγράφος εγκατεστημένος από καιρό ως φαίνεται στην Ελλάδα παρουσιάζει εις την αίθουσαν του Λυκείου των Ελληνίδων μία άρκετή σέ ποσότητα εργασία από την Ελληνική ύπαιθρο. Τα νησιά της Σαντορίνης, της Υδρας, της Σύρου, ο Πόρος, το Ναύπλιο, τα Καλάβρυτα, η Χαλκίδα, δολοκλήρη ή Αττική, άκόμη και η Θεσσαλονίκη, αντιπροσωπεύονται μ' άρκετά κομμάτια μέσα στην εργασία του.

Παρ' όλη όμως την ποσότητα αυτή είναι σχετικώς ελάχιστο εκείνο που προσφέρει ο Κος Ποτκοροντέσκη εις τη μελέτη του Έλληνικού τοπίου, το όποιον σήμερα πιά έχει αξιώσεις ύστερα από την εϋδόκιμη απόδοση της τελευταίας εικοσαετίας από δικούς μας και ξένους.

Ο κ. Ποτκοροντέσκη στά εφημοκλησάκια του, στις άγροικίες, στους μύλους του, στις έξωτερικες θέες και τις έσωτερικες γωνίες των μοναστηριών του, στά Βυζαντινά και άρχαία της έρείπια, δέν είδε το φώς του, άλλ' άλλα τη θεαματική γραφικότητα των μοτίβων του. Είναι γνωστό όμως πόσο και η μεγαλειότερη εϋτυχία του θέματος είναι ελάχιστα ικανή να δώση ζωγραφική. Η ζωγραφική είναι μία άλλη από το θέμα υπόθεσις. Αυτή αν δέν είναι καθαρή σύνθεσις ζωγραφικών σκέψεων, πρέπει τουλάχιστον να είναι μία εξαντλητική άπάνου στά πράγματα σπουδή. Ο κ. Ποτκοροντέσκη δέν φαίνεται να διαθέτει ικανές δυνάμεις για το δεύτερο αυτό, εις την περιοχίν του οποίου κινείται. Η έλλειψις ικανότητος μιάς χρωματικής οράσεως τόσοσ άναγκαίας διά να αντιμετώπιση κανείς τα προβλήματα μέσα στο ύπαιθρο, τον στερεί ολότελα από την οργάνωσιν του πίνακος. Μία άσπης χρωματική σχέσις των φωτεινών και των σκούρων, καθώς και των πλάνων του, τον ρίχνει σέ μία πτωχολάτη από χρώμα μονοτονία, από την οποίαν μόλις ξεχωρίζονται μερικές εϋτυχισμένες νησίδες, ελάχιστες όμως και όχι ικανές να διασώσουν το σύνολο. Μέσα σέ μία κούραση από τόνοσ οι όποιοι γρονθοκοπούνται δέν ξεχωρίζεις ούτε τη χαρακτηριστικώτερη άρετή ενός έμπρεσιονίστα, τη σύλληψη της στιγμής. Μόλις στον μικρό παλαιό του πίνακα 63 (Δύσις Ύμηττου) βρίσκουμε εκείνο που θα λέγαμε φωνή της φύσεως. Επίσης στους υπ' αριθ. 45, 46, 11 και 70 μία σχετική τακτοποίηση που να φθάνη επί τέλους, κάποια οργάνωση. Στους άλλους μένει έλλειψής και σέ πολλούς οργανικά άσθενικός μέ την επιθυμία του να γίνη φωτεινός χωρίς την χρωματική άποσαφήνιση του τόνου του.

**

Τήν έκθεσι του καθηγητού του Πολυτεχνεί-

ου Κου Άργυρου, που είχε άναγγελθί από καιρό, την περιμέναμε όλοι. Οι πιστοί της παλαιάς ζωγραφικής έπερίμεναν να ίδουν ένα ταλέντο της. Οι όπαδοί των νέων τάσεων για να άναμετρήσουν άλλη μια φορά εκείνα από τα όποια άπεχωρίσθησαν. Πραγματικά και τοϋτοι και κείνοι δέν διεψεύσθησαν. Τα συμπεράσματα και για τις δυό παρατάξεις ήσαν πολλά.

Δέν θάμαστε βέβαια ήμεις που θα έξάρουμε τις άρετές του κ. Άργυρου, άρετές ή όποιες τον έχουν άναδείξει ένα από τα εϋρωστότερα παλαιά ταλέντα, και για τις όποιες, έπ' εϋκαιρία της εκθέσεώς του, έχει άκουσθί πλέον κάθε έπαινος. Τις άρετές του αυτές θα θέλαμε ήμεις να τις εξετάσουμε από πιο κοντά κι' ανεξάρτητα από προκαταλήψεις οίασδήποτε σχολής.

Όμιλούν λοιπόν από παντού για την πλούσια χρωματική του διάθεση και την δεξιότητα του πινέλου του. Άς δοϋμε τι ύπάρχει σοβαρά άπ' όλα αυτά στην εργασία του.

Εκείνο που κυριαρχεί από πρώτη ματιά τυραννικά είναι ένα φώς όχληρό που έξαφανίζοντας τους μεταβατικούς τόνους άφίνει τά πάντα εις την όμότητα του σκιοφωτισμού. Πουθενά ή μεταβάσεις εκείνες που δείχνουν την άντοχή ενός άληθινού κολορίστα, πουθενά ή σειρά των ζωγραφικών σκέψεων που κάνει το χρώμα με τον τόνο να λάμπουν. Παρ' όλη την προσπάθειά του για φώς τά μέσα με τά όποια το επιδιώκει παραμένουν μηδαμινά, έτσι που να καταλήγει σ' ένα σκηνογραφικό άπλως φανταζοκόπημα. Είναι ελάχιστοι οι πίνακες όπως ο 13, οι μικροί 36 και 50 με κάποια σοβαρή ήσυχία και τά μικρά σκίτσα του 47, 48, 52, 55 όπου τά προβλήματά τους άντικρύζονται ειλικρινέστερα.

Η άλλη άρετή του για την όποια θα μπορούσε να μιλήση κανείς είναι ή έλευθερία του πινέλου του. Άλλά κι' αυτή θέλει να σπαταλάται σ' έξωτερικά μάλλον έφέ, παρ'ά να ύπηρετή ένα σοβαρό πλάσιμο.

Από τον κ. Οθωναίου που παρουσιάστηκε ύστερ' από άρκετον καιρό εις τάς αίθουσας του Studio με τόσην εργασία, δέν λείπει ο ζήλος και ή εϋσυνειδησία. Η ειλικρίνεια κι' ή καλές προθέσεις του για ένα προχώρημα στην εργασία του είναι καταφανείς.

Εκείνο μονάχα που θάχε να πη κανένας είναι ότι, όταν άφηνε τον παλαιό τρόπο με τον όποιον τον είχαμε γνωρίσει και με τον όποιον άκόμα και σήμερα ξέρει να σπράγγη έργα κάποιας δροσιάς και χάριτος όπως τά υπ' αριθμ. 84, 106, 41 κλπ., και πάει να κινήθι μέσα σέ εϋρύτερους όρίζοντας, ότι χάνεται το ποσόν των παρατηρήσεών του δέν είναι άκόμη άρκετό για τους νέους του τρόπους. Έτσι μοιράτα πέφτει σέ χρωματική μονοτονία, ή όποια είναι πιο καταφανής εις τους μεγάλους του πίνακας.

Σ. Δ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΤΥΛ. Β. ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ : Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΝ ΚΙΝΔΥΝΩ

Το έργον αυτό του διαπρεπούς επιστήμονος και συγγραφέως, είνε άληθινά περισπούδαστον, και θα έπρεπε να άναγνωσθί από κάθε μορφωμένον άνθρωπον, ενδιαφερόμενον όχι άπλως και μόνον διά τον έαυτόν του αλλά και διά το περιβάλλον έντός του οποίου ζή και κινείται.

Διά του έργου του αυτού, το όποιον άποτελείται από σειράν διαλέξεων και όμιλίων με ένιαίαν κατεύθυνσιν, ο κ. Π. κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, τον όποιον διατρέχει ο σημερινός πολιτισμός, ο λεγόμενος Εϋρωπαϊκός πολιτισμός. Πράγματι είναι άπειράριθμοι αι ένδείξεις αι σημειούσαι την κατάπτωσιν εις την όποιαν φέρεται ο πολιτισμός μας: χαλάρωσις κυρίως μέχρις άπελπιστικού βαθμού, του ήθικου ρυθμού της ανθρωπότητος, υπετροφία της ύλης εις βάρος της ψυχής, προϊούσα παρανόησις μερικών ήθικών έννοιών ατινες άποτελοϋσι αυτήν ταύτην την βάση του πραγματικού πολιτισμού, όσον της Δικαιοσύνης, της Άλληλεγγύης κλπ.

Ο συγγραφέας του έργου, αναλύων έν αρχή την έννοιαν του πολιτισμού, χωρίζει αυτόν εις δύο άκρως αντίθετα στοιχεία, ήτοι εις τεχνικόν ή κατώτερον πολιτισμόν, και εις ήθικόν ή ανώτερον πολιτισμόν. Τότε μόνον δυνάμεθα να όμιλώμεν περί πραγματικού πολιτισμού, όταν τά δύο ταϋτα στοιχεία άναπτύσσονται κατά την ίδίαν αναλογίαν και μη άφίστανται πολύ το έν του άλλου. Η άνισορροπία μεταξϋ των δύο σκελών του, θα άγάγη άσφαλώς μίαν ή μέραν εις κατάρρεσιν των πολιτισμών.

Είναι τοϋτέστιν ο πολιτισμός, αυτή αυτή ή ύποδιαίρεσις της ανθρωπίνης φύσεως: ψυχή και πνεϋμα. Και όπως ή άρμονία ψυχικών και πνευματικών χαρισμάτων άποτελεί τον τέλειον άνθρωπον, οϋτω και ή άρμονία τεχνικού και ήθικου πολιτισμού, άποτελεί τον τέλειον πολιτισμόν. Η δυσαρμονία τουναντίον ψυχής και πνεύματος παράγει ως γνωστόν τους πνευματώδεις και άηθικούς ανθρώπους, ή τους ήθικούς και βλάκας.

Άλλά εκείνο το όποιον είνε έξαιρετικώς επικίνδυνον τόσον διά το άτομον όσον και διά την κοινωνίαν, είναι ή έξαιρετική άνάπτυξις του πνεύματος εις βάρος της ψυχής, όπως δυστυχώς παρατηρούμεν να συμβαίνει εις την εποχήν μας, όπου ή ήθική έξαχρείωσις συμβαδίζει με τάς άλματικές προόδους της Επιστήμης και της Τέχνης.

Έξετάζων ο κ. Π. την ψυχικήν σύνθεσιν του ατόμου, παρατηρεί ότι τρία είναι τά κυριώτερα ένστικτα της ανθρωπίνης ψυχής, των

όποιων ή άλληλεπίδρασις άποτελεί την συνείδησιν: το ένστικτον του εγώ, το γενετήσιον και το ένστικτον της επιθετικότητος. Όταν εις τον άνθρωπον τά τρία ταϋτα ένστικτα δροϋν μεμονωμένως, χαρακτηρίζουν τότε την έλλειψιν συνειδήσεως, τον άνθρωπον-ζώον, τον άνθρωπον τον άσυνείδητον. Διότι τότε ο άνθρωπος μη δεσμεϋόμενος υπό της κατασταλτικής δυνάμεως της συνειδήσεως, παροδίδεται άοπλος εις την διάθεσιν των ένστίκτων του.

Άλλά κατά τον Freud, όλίγον κατ' όλίγον, το ένστικτον της επιθετικότητος, αντί να στρέφεται προς τά έξω, δηλαδή, έναντίον του έξωτερικού περιβάλλοντος, ήρχισε να στρέφεται προς τά έξω, δηλαδή έναντίον των λοιπών ένστίκτων του ανθρώπου, επιτευχθέντος οϋτω διπλού άποτελέσματος! Άφ' ενός μόν ήτόνισεν το ένστικτον της επιθετικότητος, και άφ' έτέρου έτέθη τροχοπέδη εις τά ένστικτα του εγώ και του γενετήσιου. Οϋτω έδημιουργήθη ή συνείδησις.

Από της στιγμής αυτής άρχίζει ή άένναος πάλη μεταξϋ ένστίκτου και συνειδήσεως, ή δε άυστηροτέρα τροχοπέδησις των δύο ανώτερω άναφερομένων ένστίκτων εγέννησε την ήθικήν, τον ήθικόν πολιτισμόν. Ο περιορισμός των ένστίκτων του εγώ και του γενετήσιου εις το ελάχιστον είναι προφανές ότι θα έσημείωνε το άκρον άωτον του ήθικου πολιτισμού της ανθρωπότητος.

Ατυχώς όμως δέν συμβαίνει οϋτω. Από τινος χρόνου, ή κατασταλτική δύναμις ή συγκρατούσα τά δύο ταϋτα ένστικτα, ήρχισε να χαλαρούται, το δε χειρότερον είναι ότι ή χαλάρωσις αυτή έξακολουθεί προϊούσα. Έξ οϋ έξαχρείωσις του ανθρώπου, εξ οϋ τά έγκλήματα, τά κακούργηματα, αι κλοπαί και αι άσέλγεια, εξ οϋ ή άτονία του αισθήματος της άλληλεγγύης και ή διάλυσις της οικογενείας, εξ οϋ ή προϊούσα κατάπτωσις παντός ήθικου ρυθμού και πάσης ήθικής έννοιας.

Άλλά ή κατάπτωσις αυτή του ήθικου πολιτισμού, δέν θα άγρήση να επιφέρει και το κατ'όκλισμα του τεχνικού πολιτισμού, διότι το πνεϋμα είναι γέννημα της συνειδήσεως, και τότε βέβαια ή ανθρωπότης θα κυλισθί έν νέου εις το σκότος και την βαρβαρότητα. Ο κ. Πρωτονοτάριος λίαν επικρίτως κρούει τον κώδωνα του κινδύνου. Πρέπει να αντιδράσωμεν έφ' όσον είναι άκόμη καιρός. Πρέπει να περιορίσωμεν να ένστικτά μας πάσαις δυνάμεσι.

Πώς όμως θα γίνη ή αντίδρασις αυτή και πώς θα περιορίσωμεν τά ένστικτά μας; Ο κ. Π. προτείνει διάφορα μέτρα. Θα μου επιτρέ-

ψη όμως να παρατηρήσω, ό έκλεκτός συγγραφεύς, ότι πλείστα έξ αὐτῶν εἶναι ὅλως ἐπιφανειακά καί δέν εἶναι δυνατόν νά παίξουν σπουδαῖον ἢ κανένα ρόλον. Ἐκεῖνο πού θά ἐχρειάζετο πραγματικῶς θά ἦτο ἡ κατάλληλος διαπαιδαγώγησις τοῦ ἀνθρώπου έξ ἀπαλῶν ὀνύχων, μία ἐνιαία κατευθυντήριος γραμμή τοῦ τύπου (ἐφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, κινηματογράφος, ραδιόφωνον), ἐξύψωσις τοῦ θεσμοῦ τῆς Δικαιοσύνης καί ἐδραίωσις αὐτῆς ἐπὶ νέων βάσεων κλπ.

Ἐπίσης ἄς μᾶς ἐπιτρέψη ό κ. Πρωτονοταριος νά παρατηρήσωμεν ότι, κατά τήν ταπεινήν μας γνώμην, τό ἐνστικτον τῆς ἐπιθετικότητος

ἔχει ἀτονίσει πρό πολλοῦ εἰς τόν ἄνθρωπον, τά δέ αἷτια ὅλων γενικῶς τῶν ἐγκλημάτων δέον νά ἀναζητηθοῦν κατ' εὐθείαν εἰς τό ἐνστικτον τοῦ ἐγῶ. Ὁ μόνος ρόλος τοῦ ἐνστικτου τῆς ἐπιθετικότητος, ἐν προκειμένῳ, εἶναι ότι δέν ἔχει τήν δύναμιν νά συγκρατήσῃ ὅσον πρέπει τό ἐνστικτον τοῦτο καί τό ἀφίνει νά ἐκτρέπεται εἰς τά ἐγκλήματα, τά ὁποῖα μόνον ἐπιφανειακῶς φέρουν τόν τύπον τῆς ἐπιθετικότητος.

Γενικῶς τό βιβλίον τοῦτο εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς, καί τό συνιστῶμεν ἐκθύμως εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας.

A. A. Γ.

ΕΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

Τελευταίως ἡ ἑλληνική ἐπιστήμη, ἀπέκτησε ἓνα ἔργον, τό ὁποῖον ἀδιστάκτως ὀνομάζομεν καταπληκτικόν, ἓνα ἔργον τό ὁποῖον ἀποτελεῖ ἄθλον ἐκ τῶν μεγαλυτέρων εἰς τά χρονικά τῆς διεθνούς ἐπιστήμης, καί διὰ τό ὁποῖον ὁ ἀφαντάστου ὑπομονῆς καί ἐπιμονῆς συγγραφεύς του, κατηνάλωσε δεκαῆξ ὀλόκληρα ἔτη τῆς ζωῆς του.

Πρόκειται περί τοῦ «Πανθέου τοῦ Παγκοσμίου Πολιτισμοῦ» ὅπως τό ὀνομάζει ὁ συγγραφεύς του, ἐνός «συγκριτικοῦ διαγράμματος τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἐξελίξεως τῶν ἐθνῶν», διὰ τήν ἐκπόνησιν τοῦ ὁποῖου ὡς εἴπομεν, ὁ συγγραφεύς του ἡ μᾶλλον ἐκπονητής του, νέος ἐπιστήμων κ. Ν. Α. Σοφιανός, κατηνάλωσε ὀλόκληρον δεκαεξαετίαν.

Τό διάγραμμα ἔχει μήκος τεσσάρων περίπου μέτρων καί πλάτος ἡμίσεος, περιλαμβάνει δέ τήν συγκριτικήν ἐξέλιξιν ὅλων τῶν πολιτισμῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπό τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον, μέ τοὺς κυριωτέρους σταθμούς ἐκάστου έξ αὐτῶν ἀκριβῶς χρονολογημένους. Τό κυριώτερον χαρακτηριστι-

κόν τοῦ καταπληκτικοῦ αὐτοῦ διαγράμματος εἶναι ότι εἶναι ἀκριβέστατα διαγεγραμμένος ἐν αὐτῷ ὁ συγχρονισμός τῶν διαφόρων πολιτισμῶν καθῶς καί ἡ ἀναλογική σημασία ἐνός ἐκάστου έξ αὐτῶν ἐν σχέσει πρός τοὺς ἑτέρους, συγχρόνους ἢ μεταγενεστέρους, ἢ προγενεστέρους ἐπὶ τῇ βάσει κλίμακος μέ σοφίαν διαμορφωμένης.

Τό ἔργον τοῦτο εἶναι ἀπολύτως πρωτότυπον μὴ ἀναληφθείσης οὐδέποτε καί οὐδαμοῦ τῆς γῆς τοιαύτης κολοσσιαίας προσπάθειας. Ὅταν δέ δημοσιευθῇ, ἀσφαλῶς θά κάμῃ ἐντύπωσιν εἰς τόν διεθνή ἐπιστημονικόν κόσμον. Ἐκτενέστερον περί τοῦ χρησιμωτάτου τούτου ἔργου, θά γράψωμεν εἰς προσεχῆς τεῦχος τοῦ «Πολιτισμοῦ». Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκούμεθα νά ἐκφράσωμεν τὰ θερμότατα συγχαρητήριά μας εἰς τόν ἀγαπητόν φίλον καί λυμπρόν ἐπιστήμονα κ. Ν. Α. Σοφιανόν διὰ τήν ἀξιοθαύμαστον ἐργασίαν του.

A. A. Γ.

